

TEHETSÉGGKUTATÁS - HATÁRON INNEN ÉS TÚL...

**Szerkesztette:
Mező Ferenc**

(2010)

TEHETSÉGGKUTATÁS - HATÁRON INNEN ÉS TÚL...

Szerkesztette:
Mező Ferenc

(2010)

Kiadó:

A könyv kiadását a Szülőföld Alap (www.szulofold.hu) támogatta.

- Szerkesztő: dr. Mező Ferenc
a Kocka Kör elnöke
- Szakmai lektor: dr. Tóth László
a Debreceni Egyetem, Pedagógiai-Pszichológiai Tanszék tanszékvezetője
- Borító: Mező Ferenc
- Kiadja: Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület
Levélcím: 4032 Debrecen, Tarján u. 55.
Tel.: (30) 656-1-565
Web: www.kockakor.hu
- Kiadásért felelős: Mező Ferenc elnök
- Nyomda: Center Print Nyomda
4025 Debrecen, Nyugati u. 5-7.
Tel.: (52) 340-041; Fax: (52) 532-191
Web: www.centerprint.hu
- Felelős vezető: Szabó Sándor ügyvezető igazgató

ISBN 978-963-87488-8-1

Irodalomjegyzékben:

Mező Ferenc (Szerk.) (2010): *Tehetségkutatás – határon innen és túl...* Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület, Debrecen.

Minden jog fenntartva

Jelen kiadvány sem részben, sem egészben nem másolható sem elektronikus, sem mechanikus eljárással – ideértve a fénymásolást, a számítógépes rögzítést vagy adatbankban való felhasználást is – a jogtulajdonos írásbeli engedélye nélkül.

© 2010 Kocka Kör, illetve a Szerzők

Tartalom

Bevezetés	7
1. A TEHETSÉGSEGÍTÉS NEMZETI FÓRUMAI	9
Bajor Péter: Összefoglaló a nemzeti tehetségsegítés rendszeréről, alapfogalmairól	9
Rajnai Gábor: Tehetségpontok és hálózatuk jellegzetességei.....	16
Sarka Ferenc: A nemzeti tehetség program, a nemzeti tehetség alap és pályázataik.....	21
2. TEHETSÉGGONDOZÓ SZERVEZETEK	27
Mező Katalin: Kocka Kör.....	27
Münnich Ákos és Mező Ferenc: A Debreceni Egyetem Regionális Tehetségpont.....	32
Kaluha Sándor: Tehetséggondozás a debreceni Fazekas Mihály Általános Iskolában.....	36
Pappné Nagy Ildikó, Kiss Papp Csilla és Fekete József: Tehetséggondozás a Medgyessy Ferenc Gimnázium és Művészeti Szakközépiskolában	38
Temes István: Tehetséggondozás a Debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban.....	43
Varjú Potrebić Tatjana: Magyarkanizsa Község Pedagógus Egyesületének bemutatása.....	45
Pšenaková Ildikó: A magyar pedagógusképzés 50 éve és a tehetséggondozás helyzete a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen	50
H. Tóth István: Tteendőink a tehetségpontokért Csehországban.....	54
Tóth Nikoletta: Tehetséggondozás az USA-ban.....	60
3. KUTATÁS KÖZBEN	63
Mészáros László: A tehetség szó értelmezése az újszövetségi iratokban	63
Janurikné Lestyán Erzsébet: A korai tehetség azonosítása és fejlesztése	69
Szanati Dóra és Nagy Beáta: Koraszülött kisgyermek átlagon felüli prenyelvi/nyelvi teljesítménye	73
Szemán Renáta: Nyelvi kreativitása zenei fejlesztésben részesülő gyermekek körében	79
Budai Éva: Önértékelés, tehetség és tanulmányi teljesítmény a serdülőkor kezdetén	86
Harsányiné Petneházi Ágnes: Interperszonális kapcsolatok a tehetséges tanulók körében	94
Nagy Lehocky Zsuzsa: Matematikai tehetséggondozás	102
Szabóné Balogh Ágota: A tehetséggondozásban megjelenő informatikai eszközök.....	105

BEVEZETÉS

E kiadványban a tehetségsegítés nemzeti fórumairól, Magyarország határain belüli és határon túli magyar tehetségsegítő szervezetekről, illetve éppen folyó tehetségvonatkozású kutatásokról olvashatunk. A kiadvány célja: tájékoztasson, ötleteket adjon és kapcsolatokat kovácsoljon.

A kiadvány a Szülőföld Alap „A magyarországi és határon túli szervezetek együttműködésében megvalósuló programok támogatására” című projektje keretében a Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület (mint magyarországi együttműködő partner) és a Szerbiában bejegyzett Magyar Kanizsa Község Pedagógus Egyesülete (mint határon túli együttműködő partner) összefogásával jöhetett létre. Ugyancsak ennek a pályázatnak a keretében rendeztük meg 2010. májusában a „Tehetség határok nélkül” című nemzetközi konferenciánkat, amelyre szerbiai partnerünkön kívül, szlovákiai, ukrán, román, szlovén, ausztriai, csehországbeli és természetesen magyarországi vendégeket is vártunk.

A Kocka Kör elnökeként és jelen kiadvány szerkesztőjeként ezúton is köszönöm valamennyi szerzőnk és konferencia résztvevőnk munkáját! Azzal a nem titkolt szándékkal tüntettük fel minden tanulmány esetében a Szerző(k) e-mail címét, hogy velük az azonos kutatási területen dolgozó, vagy a téma iránt érdeklődni kezdő Tehetségpontok és munkatársaik, pszichológusok, pedagógusok, graduális és posztgraduális képzések, PhD iskolák hallgatói vagy más érdeklődők aktív, s talán újabb kutatási eredményeket facilitáló szakmai kapcsolatot alakíthassanak ki.

Külön köszönetemet szeretném kifejezni Magyar Kanizsa Község Pedagógus Egyesületének, s az egyesület elnökszónyának Varjú Potrebity Tatjánának, a segítőkész, rugalmas és nagyszerű együttműködésükért!

Hálával tartozom a Nemzeti Tehetségsegítő Tanácsnak, illetve a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetségének, s jelen kiadványba publikáló, illetve a konferencián előadó tagjaiknak, munkatársaiknak is!

Nagy segítséget jelentet, hogy a Debreceni Egyetem Regionális Tehetségpont helyszínt biztosított a „Tehetség határok nélkül” konferenciának – valamennyi résztvevő nevében köszönjük!

Kedves kötelességem megemlíteni a Debreceni Akadémiai Bizottság munkatársaitól kapott segítséget, akik már évek óta segítik a határon túli magyar szakemberekkel való kapcsolattartást. A határon túli kollégák nevében is hálásan köszönjük a vendéglátást!

Végül a Szülőföld Alap munkatársainak szeretném köszönetemet nyilvánítani, azért, hogy a Kocka Kör és Magyar Kanizsa Község Pedagógus Egyesülete együttműködésében beadott pályázatunkat támogatásra méltónak találta, s biztosította a konferencia szervezéséhez és jelen kiadvány megjelentetéséhez szükséges anyagi háttérrel.

Debrecen, 2010. április 29.

Dr. Mező Ferenc
a Kocka Kör elnöke

1. A TEHETSÉGSEGÍTÉS NEMZETI FÓRUMAI

ÖSSZEFOGLALÓ A NEMZETI TEHETSÉGSEGÍTÉS RENDSZERÉRŐL, ALAPFOGALMAIRÓL

Bajor Péter

Bajor Péter a Magyar Géniusz Integrált Tehetségsegítő Program projektmenedzsere. E-mail: bajor.peter@tehetsegpont.hu

Jelen összefoglaló célja, hogy (a www.tehetsegpont.hu, illetve a dr. Balogh László és dr. Mező Ferenc által összeállított fogalomtár alapján) eligazítsa az Olvasót a Tehetségpontok regisztrációja, akkreditációja során használt, esetenként a pályázatokból is visszaköszönő, alábbi fogalmak (szervezetek, projektek) között:

- a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács,
- a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége,
- a Magyar Géniusz Integrált Tehetségsegítő Program,
- a Tehetségpontok (valamint: regisztrációjuk és akkreditációjuk);
- Géniusz képzések.

Nemzeti Tehetségsegítő Tanács (NTT)

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanácsot a magyarországi és határon túli, tehetségsegítéssel foglalkozó civil szervezetek az alábbi célok érdekében hozták létre:

- a Tanács állandó lehetőséget ad arra, hogy a magyarországi és határon túli magyar tehetségsegítéssel foglalkozó civil szervezetek (a továbbiakban: Szervezetek) egyeztessék álláspontjukat, hazai és külföldi példák tanulmányozásával, szakmai fórumok megszervezésével, támogatási lehetőségek megszerzésével, új támogatási formák átgondolásával, valamint pályázatok kiírásával segítsék és alakítsák a magyar tehetséggondozás rendszerének további fejlődését
- a Tanács a kormány 1043/2006.(IV.19.) Korm. sz. határozata alapján állandó és szervezett formát kínál a fenti Szervezetek és a kormányzat párbeszédére, a Szervezetek igényeinek megfogalmazására, a kormányzat tehetségsegítéssel kapcsolatos terveinek véleményezésére, és ilyen irányú munkájának társadalmi ellenőrzésére
- a Tanács állást foglal, és véleményt nyilvánít a tehetségek segítésével kapcsolatos kérdésekben, e véleményt a médiában megjeleníti

- a Tanács lehetőséget teremt arra, hogy a Szervezetek a róluk szóló információkat közös web-oldalon (www.tehetsegpont.hu), kiadványokban, regionális információs pontokon (Tehetségpontok), regionális fórumokon és a médiában közre adják
- a Tanács a fenti tevékenységében különös hangsúllyal támogatja, segíti a tehetségek felismerésének, kiválasztásának, segítségének, ők és mestereik elismerésének különböző formáit, az ezeket oktató programokat, valamint a tehetséges fiatalok kapcsolatépítését, önszerveződését, és társadalmi felelősségvállalását.

A Tanács tehát civil kezdeményezésre létrejött olyan független szervezet, amely munkájában koordináló, irányt mutató, esetenként szervező feladatokat lát el.

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács jogi képviselőjét a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége közhasznú egyesület látja el. A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács titkársága a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége székhelyén található: Magyar Géniusz Projektiroda, 1111 Budapest, Karinthy Frigyes út 4-6. II. em./1.

Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács jogi képviselőjét a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége közhasznú egyesület látja el. Az egyesület címe: Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 1111 Budapest, Karinthy Frigyes út 4-6. II. em./1. vagy: 1507 Budapest, Pf. 1.

Az egyesület elnöksége: Csermely Péter (elnök), Bajzák Eszter, Balogh László, Pakucs János és Sulyok Katalin (alelnökök)

Az NTT <http://www.tehetsegpont.hu/96-11473.php> című honlapjáról letölthetők az alábbi dokumentumok:

- Az Egyesületnek a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács megalakulását támogató 1043/2006.(IV.19.) Korm. sz. határozata alapján az Oktatási és Kulturális Minisztériummal kötött megállapodása.
- Az egyesületről és a tagszervezeteiről szóló ismertető.
- Az egyesület alapszabálya.
- Az egyesület Alkalmassági és Fegyelmi Szabályzata.
- Az egyesület Adatvédelmi és Adatkezelési Szabályzata.
- Az egyesület Befektetési Szabályzata.
- Az egyesület Szellemi Tulajdon Szabályzata.
- Az egyesület Esélyegyenlőségi Terve.
- Az egyesület Fenntarthatósági Terve.
- Az egyesület Etikai Kódexe.

Magyar Géniusz Integrált Tehetségsegítő Program

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács és a Tanács jogi képviselőjét ellátó Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége 2006-tól folyamatosan kifejlesztett egy olyan országos tehetségsegítő hálózat kialakítására irányuló programot, amelynek számos elemét az Új Magyarország Fejlesztési Terv is támogatja Magyar Géniusz Integrált Tehetségsegítő Program néven. Az Integrált Tehetségsegítő Programra jutó támogatás 2009 és 2011 között összesen 3,7 mrd Ft. (részletek: az NTT honlapján: <http://www.tehetsegpont.hu/96-16840.php>).

Tehetségpont

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács mind Magyarországon, mind a határon túli magyarlakta részeken kezdeményezi és támogatja Tehetségpontok® megalapítását. A tehetségpontok abban segítenek, hogy:

- az érdeklődő fiatalok kapjanak hatékony segítséget tehetségük felismeréséhez és kibontakoztatásához, minél teljesebb és minél személyesebb információhoz jussanak a különböző tehetséggondozó lehetőségekről;
- az intézményi, helyi, térségi és regionális tehetséggondozó kezdeményezések minél intenzívebb kapcsolatrendszer tudjanak kiépíteni egymással, a tehetséges fiatalokkal, a tehetséges fiatalok környezetével (szüleivel, tanáraival, stb.), a tehetséggondozásban jártas szakemberekkel, és a tehetséggondozást segítő önkormányzati, egyházi, civil szervezetekkel, vállalkozásokkal és magánszemélyekkel, és hogy
- a tehetséggondozó kezdeményezések minél több emberi és anyagi erőforrást tudjanak bevonni a tehetségsegítés folyamatába.

A Tehetségpontoknak megalakulásukat a regisztráltatniuk kell az www.tehetsegpont.hu honlapról letölthető űrlappal. A Tehetségpont megjelölés védjegy-oltalom alatt áll. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a Tehetségpont megjelölés és logo csak a Nemzeti Tehetségsegítő Tanácsnak a Tehetségpont regisztrációs kérelmét elfogadó értesítése után használható.

Területi hatókörét tekintve legalább négyféle Tehetségpontot célszerű megkülönböztetni, valamint ötödik, egyedülálló elemként a Nemzeti Tehettségközpontot:

1) *Helyi/települési/intézményi Tehetségpont. Szerepe...*

...a tehetségazonosításban: helyi/települési/intézményi szinten végzi az azonosítást,

...a tehetséggondozásban: helyi/települési/intézményi szintű tehetségfejlesztő foglalkozásokat, tehetséggondozó szaktáborokat szervez és tart,

...a tehetség tanácsadásban: helyi/települési/intézményi szintű tanácsadási feladatokat végez,

...a hálózatfejlesztésben: összehangolja a helyi erőforrásokat, a helyi intézményi és civil kezdeményezéseket, biztosítja a helyi tehetséggondozó munkához szükséges feltételeket, összehangolja az iskolai, intézményi, civil szervezeti és egyéb iskolai, tanórai, tanórán kívüli, iskolán kívüli intézményi és nem intézményi tehetségfejlesztő munkát. Kapcsolattartás más helyi/települési/intézményi, kistérségi, regionális, országos Tehetségpontokkal és a Nemzeti Tehettségközponttal.

A helyi/intézményi/települési Tehetségpont személyi minimum követelményei:

- Tehetség témában legalább 30 órás akkreditált továbbképzést végzett pedagógus munkatárs/tag alkalmazása és/vagy a tehetségazonosítást, -gondozást, tehetség tanácsadást érintő pedagógiai feladatok ellátásáról szóló, mindkét fél részéről aláírt keretszerződés legalább egy pedagógussal, aki a tehetség témában legalább 30 órás akkreditált továbbképzést végzett.
- Diplomás pszichológus (lehetőleg a pedagógiai-pszichológia és a tehetség témákban jártas) munkatárs alkalmazása és/vagy a tehetségazonosítást, -gondozást, tanácsadást érintő pszichológiai feladatok ellátásáról szóló, mindkét fél részéről aláírt keretszerződés legalább egy pszichológussal, pszichológiai szolgáltatást nyújtó szervezettel.

Szakmai minimum követelmények: tehetségazonosítás, tehetség-gondozás, tehetség tanácsadás, tehetség-hálózati együttműködés

2) *Kistérségi Tehetségpont*. Szerepe:

- ...a tehetségazonosításban: segítségnyújtás a kistérségben tehetséggondozással foglalkozó szervezeteknek a tehetségazonosításban, tehetségazonosítás a kistérségben, a kistérség szakszolgálatának (Nevelési Tanácsadó) bevonása a tehetségazonosításba.
- ...a tehetséggondozásban: fejlesztési tervek kidolgozása, lektorálása; a kistérség szakszolgálatának (Nevelési Tanácsadó) bevonása a tehetséggondozásba.
- ...a tehetség tanácsadásban: kistérségi szintű tehetség tanácsadás.
- ...a hálózatfejlesztésben: a kistérség tehetséggondozó szakembereinek összefogása, iskolai intézményi mentorok munkájának összehangolása. Kapcsolattartás más helyi/települési/intézményi, kistérségi, regionális, országos Tehetségpontokkal és a Nemzeti Tehetségközponttal.

A kistérségi Tehetségpont személyi minimumkövetelményei:

- Tehetségfejlesztő szakértő pedagógus munkatárs alkalmazása és/vagy a tehetségazonosítást, -gondozást, tanácsadást érintő pedagógiai feladatok ellátásáról szóló, mindkét fél részéről aláírt keretszerződés legalább egy tehetségfejlesztő szakértő pedagógussal vagy azt biztosító szervezettel.
- Diplomás pszichológus (lehetőleg a pedagógiai-pszichológia és a tehetség témákban jártas) munkatárs alkalmazása és/vagy a tehetségazonosítást, -gondozást, tanácsadást érintő pszichológiai feladatok ellátásáról szóló, mindkét fél részéről aláírt keretszerződés legalább egy pszichológussal, pszichológiai szolgáltatást nyújtó szervezettel.

Szakmai minimum követelmények: tehetségazonosítás, tehetség-gondozás, tehetség tanácsadás, tehetség-hálózati együttműködés

3) *Regionális Tehetségpont*. A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács 2007. február 9-én kelt, Tehetségpontok megalakítására vonatkozó felhívása szerint: amennyiben egy régióban - ide értve a határon túli magyarok lakta területeket is - a Tehetségpontok száma 3 fölé nő, kezdeményezni érdemes, 5 fölé pedig kezdeményezni kell, hogy a régió Tehetségpontjainak képviselői egyeztető fórumot alakítsanak, és kölcsönös egyetértéssel megbízzák a régiót összefogó, képviselő Tehetségpontot. Biztosítani kell annak a lehetőségét, hogy a helyzet átalakulásával a képviselői feladatkör más Tehetségpontnak is átadható legyen, akár rotációs alapon is. A horizontális kapcsolatok és a Nemzeti Tehetségközpont mellett a régiókat összefogó Tehetségpontok kötik a Tehetségpontokat egymással is össze. Regionális Tehetségpont létrejöhet: több kistérség együttműködésével, civil szervezetek együttműködésével, felsőoktatási intézményekben, megyei pedagógiai intézeteknél. A regionális Tehetségpont szerepe:

- ...a tehetségazonosításban: segítségnyújtás a régióban tehetséggondozással foglalkozó szervezeteknek a tehetségazonosításban, tehetségazonosítás a régióban.
- ...a tehetséggondozásban: regionális szintű fejlesztési tervek kidolgozása és megvalósítása, segítségnyújtás kistérségi, helyi/települési/intézményi szintű tehetséggondozó programok kidolgozásához, lektorálásához.
- ...a tehetség tanácsadásban: regionális szintű tehetség tanácsadás.
- ...a hálózatfejlesztésben: a régió tehetséggondozó szakembereinek összefogása. Kapcsolattartás más helyi/települési/intézményi, kistérségi, regionális, országos Tehetségpontokkal és a Nemzeti Tehetségközponttal. Tanácskozások, konferenciák, továbbképzések szervezése, továbbképzési programok akkreditálása, szervezése, Regionális Tehetséggondozó Fórum létrehozása és működtetése.

A regionális Tehetségpont személyi minimumkövetelményei: tehetségfejlesztő szakértők alkalmazása/megbízása, illetve felsőoktatási intézmények szakembereinek, pedagógiai és pszichológiai tanszékek oktatóinak bevonása (együttműködési készségükről

és tehetség tanácsadásban játszott szerepükről mindkét fél részéről aláírt keretszerződés szóljon).

Szakmai minimum követelmények: tehetségazonosítás, tehetség-gondozás, tehetség tanácsadás, tehetséghálózati együttműködés, tehetségre irányuló kutatás, rendezvényszervezés/társszervezés/részvétel.

4) Országos Tehetségpont. Szerepe:

...a tehetségazonosításban: segítségnyújtás az országban (és a határon túli magyarság körében) tehetséggondozással foglalkozó szervezeteknek a tehetségazonosításban, tehetségazonosítás az ország több régiójában is.

...a tehetséggondozásban: országos szintű fejlesztési tervek kidolgozása és megvalósítása, segítségnyújtás országos, regionális, kistérségi, helyi/települési/intézményi szintű (illetve határon túli Tehetségpontokban megvalósuló) tehetséggondozó programok kidolgozásához, lektorálásához.

...a tehetség tanácsadásban: országos szintű tehetség tanácsadás.

...a hálózatfejlesztésben: kapcsolattartás más helyi/települési/intézményi, kistérségi, regionális, országos és határon túli Tehetségpontokkal és a Nemzeti Tehetségközponttal. Tanácskozások, konferenciák, továbbképzések szervezése, továbbképzési programok akkreditálása, szervezése.

Az országos Tehetségpont személyi minimumkövetelményei: tehetségfejlesztő szakértők alkalmazása/megbízása, illetve felsőoktatási intézmények szakembereinek, pedagógiai és pszichológiai tanszékek oktatóinak bevonása (együttműködési készségükről és tehetség tanácsadásban játszott szerepükről mindkét fél részéről aláírt keretszerződés szóljon).

Szakmai minimum követelmények: tehetségazonosítás, tehetséggondozás, tehetség tanácsadás, tehetséghálózati együttműködés, tehetségre irányuló kutatás, rendezvényszervezés/társszervezés/részvétel.

5) A Nemzeti Tehetségközpont egyedi koordináló szereppel rendelkezik, mivel egyrészt országos, másrészt (a határon túli magyarok lakta területek Tehetségpontjaival kapcsolatban) nemzetközi szervezési, irányítási, hálózatműködtetési feladatokat lát el:

- tehetségpont regisztráció elfogadása, vagy elutasítása;
- munkabizottságok működtetése;
- a Tehetséggondozás Nemzeti Programjának megvalósításában való aktív részvétel;
- országos és nemzetközi szintű feladatok koordinálása.

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács által regisztrált Tehetségpontok szolgáltató tevékenységének, valamint megfelelő hálózati aktivitásuknak az alapja működésük szakmai hitelessége. Ennek megalapozásához és fejlesztéséhez a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége a Tehetségpontok működésének akkreditálásával is szeretne segítséget nyújtani. Az akkreditációra a regisztrált Tehetségpontok jelentkezhetnek be. A Tehetségpontok akkreditációjának fő célja:

- elismerni a működő Tehetségpontok eddig elért eredményeit, meglévő szakmai értékeiket,
- szakmai segítséget nyújtani a Tehetségpontok működésének személyi és szakmai megalapozásához, illetve további fejlődéséhez,
- hozzájárulni a Tehetségpontok tehetségsegítő tevékenységének minőségi fejlődéséhez.

Az akkreditációt követően a Tehetségpontok:

- az akkreditáció tényét, valamint minősítési eredményét (Regisztrált Tehetségpont, Akkreditált Tehetségpont, Akkreditált Kiváló Tehetségpont) közlő tanúsítványt kapnak,

- az akkreditáció minősítési eredményét tanúsító táblát kapnak,
- speciális szakmai szolgáltatásokban (szakmai információk, továbbképzések, kiadványok, tanácsadás) részesülnek.

Géniusz képzések

A Magyar Géniusz program keretében újtára indítottuk a Géniusz képzéseket, melyeket 2011. szeptemberéig szervezünk országsszerte a Tehetségpontok képviselőinek és a magyar tehetségügy szakembereinek. Az alábbiakban felsoroljuk és megválaszoljuk a képzésekkel kapcsolatos gyakori kérdéseket (a <http://www.geniuszportal.hu/?q=node/532> honlap alapján):

1. Kiknek szólnak a Géniusz képzések? A Géniusz képzéseket ajánljuk:
 - kiemelten a TÁMOP tehetségügyi pályázatok résztvevőinek;
 - regisztrált Tehetségpontok összes tehetségsegítő munkatársának;
 - a tehetségeket segítő pedagógusoknak, pszichológusoknak, szakembereknek;
 - szülőknak (intézményi, szervezeti ajánlással);
 - és közvetlenül a felnőtt ifjú tehetségeknek.

A Géniusz képzéseken való részvételt kizárólag magyar állampolgárok számára tudjuk biztosítani.
2. Mikor kerülnek megrendezésre a Géniusz képzések? Folyamatosan szervezzük a képzéseket, a kiemelt projekt keretében 2011 szeptemberéig.
3. Lehetőség van-e csoportosan jelentkezni a képzésekre? Igen. A csoportos képzések szervezésének folyamata az alábbi:
 - I. A Kapcsolattartó (aki a csoportot delegáló intézmény bármely munkatársa lehet) a „Csoportos igényfelmérés Géniusz képzésre” című űrlapot csoportonként kitölti és e-mailen a kepzes@tehetsegpont.hu e-mail címre, illetve a +36-1-688-4880 faxszámra beküldi.
 - II. A Projektiroda e-mailen visszaigazolja az űrlap beérkezésének tényét.
 - III. A Projektiroda egyeztet az oktatóval, kontrollálja a költségtervet, valamint az egyeztetések eredményéről tájékoztatja a Kapcsolattartót.
 - IV. A Kapcsolattartó a saját és a csoportot delegáló intézmény vagy szervezet vezetőjének aláírásával (a képzésen résztvevők nevével és a többi paraméterrel) ellátott „Nyilatkozat”-ot postai úton eljuttatja a Projektiroda részére.
 - V. A Projektiroda döntést hoz a képzés megvalósításáról, erről írásban értesíti a Kapcsolattartót, valamint gondoskodik a képzés feltételeiről (szállásfoglalás, oktató felkérése stb.).
 - VI. A Kapcsolattartó közvetítésével a csoportos képzésen résztvevők egyénileg kitöltik a „Jelentkezési lap”-ot, melyeket a Kapcsolattartó csoportonként összegyűjtve továbbít a Projektirodának. A Projektiroda az összes további képzésszervezési feladatot elvégzi és a szükséges dokumentumokat elkészíti a felnőttképzési rendelkezéseknek megfelelően.
4. Lehet-e egyénileg jelentkezni a Géniusz képzésekre? Jelenleg csoportos jelentkezéseket fogadunk, az egyéni jelentkezési lehetőségekről a későbbiekben adunk tájékoztatást.
5. Hány fő vehet részt a Géniusz képzéseken? Az adott képzési programnak megfelelően maximum 15, illetve 25 fő vehet részt a képzéseken.
6. Milyen típusú képzéseket biztosít a Géniusz program? A Géniusz képzések szakmai, illetve általános célú felnőttképzések. Képzési programjaink kifejlesztése, valamint akkreditációja (FAT és

PAT) folyamatosan történik. A már akkreditált képzéseink listája és az aktuális képzési ajánlatok is megtalálhatók honlapunkon (<http://www.geniuszportal.hu/?q=node/532>).

7. Hol valósulhatnak meg a Géniusz képzések? A Géniusz képzések bárhol megvalósulhatnak, ahol biztosíthatóak az oktatáshoz szükséges feltételek.

8. Hány naposak a Géniusz képzések? A 10 tanórás képzések egy, illetve két nap alatt is megszervezhetőek. A hosszabb képzések több naposak.

9. Ingyenesek-e a Géniusz képzések a résztvevők számára? A Géniusz képzések térítésmentesek a résztvevők számára.

10. Ki finanszírozza a képzések költségeit? A Géniusz Program finanszírozza a Géniusz képzések összes költségét (terembér, szállás-, étkezési, utazási költség, oktatási segédesszközök és anyagok, oktatói díjak). Lehetőség van arra is, hogy a delegáló intézmények a képzések érdekében a pályázatokból (pl. TÁMOP) származó forrásaikat a Projektirodával egyeztetve - a költségeket egymás között megosztva - felhasználják. Az egyes költségekre vonatkozó lehetőségekről és annak mértékéről pontos információt a Géniusz Projektiroda tud adni.

11. Külföldi állampolgárságú személy is részt vehet-e a képzéseken? A Géniusz képzéseken való részvételt kizárólag magyar állampolgárságú résztvevők számára tudjuk biztosítani.

12. Igénybe vehetik-e az „Iskolai tehetséggondozás” TÁMOP-3.4.3/08 és az „Országos Tehetségsegítő Hálózat kialakítása – Magyar Géniusz Integrált Tehetségsegítő Program” TÁMOP-3.4.4/B/08 pályázatok nyertesei a Géniusz képzéseket? Igen. A Géniusz képzések az oktatást térítésmentesen biztosítják a résztvevőknek. Lehetőség van arra is, hogy a delegáló intézmények a képzések érdekében a pályázatokból (pl. TÁMOP) származó forrásaikat a Projektirodával egyeztetve - a költségeket egymás között megosztva - felhasználják. A fenti pályázatok nyertesei a Géniusz képzések igényfelmérő lapján nyilatkozzanak arról, hogy mely képzési költségeket kívánják elszámolni a nyertes pályázati keretükből!

13. A képzésen résztvevők milyen iratot kapnak a képzés elvégzésének igazolására? Minden résztvevő kap Látogatási igazolást, illetve Tanúsítványt is kapnak azok a résztvevők, akik a képzésbe bekapcsolódás feltételeinek megfelelnek és ezt hitelesített diplomamásolattal is igazolják.

14. Beszámíthatóak-e a Géniusz képzések a kötelező pedagógus-továbbképzésbe? A Géniusz képzések a 277/1997. (XII. 22.) számú Kormányrendelet alapján beszámíthatóak a kötelező pedagógus-továbbképzésbe.

15. Ki a Géniusz képzések tulajdonosa? A Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, mint akkreditált felnőttképző intézmény, a képzési programok tulajdonosa. A Géniusz képzésekhez szükséges összes felnőttképzési dokumentációt, illetve a képzési programban foglalt feltételeket, valamint az oktatót is biztosítjuk az aktuális felnőttképzési szabályoknak megfelelően.

TEHETSÉGPONTOK ÉS HÁLÓZATUK JELLEGZETESSÉGEI

Rajnai Gábor

Rajnai Gábor (mérnök-közgazda) a LOGOS Alapítvány elnöke, a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács hálózatfejlesztési munkabizottságának elnöke. E-mail: grajnai@logospont.hu

A Nemzeti Tehetségsegítő Tanács 2007. február 9-én kelt, Tehetségpontok megalakítására vonatkozó felhívásából eredően a hálózatfejlesztés is a Tehetségpontok alapfeladatai közé tartozik. Szemelvények a felhívás szövegéből (NTT honlap: <http://www.tehetsegpont.hu/96-12219.php> címen található szöveg alapján):

- A Tehetségpontok abban segítenek, hogy: „az intézményi, helyi, térségi és regionális tehetséggondozó kezdeményezések minél intenzívebb kapcsolatrendszer tudjanak kiépíteni egymással, a tehetséges fiatalokkal, a tehetséges fiatalok környezetével (szüleivel, tanáraival, stb.), a tehetséggondozásban jártas szakemberekkel, és a tehetséggondozást segítő önkormányzati, egyházi, civil szervezetekkel, vállalkozásokkal és magánszemélyekkel, a tehetséggondozó kezdeményezések minél több emberi és anyagi erőforrást tudjanak bevonni a tehetségsegítés folyamatába.”
- „A Tehetségpontokat bármilyen helyi szerveződéshez (helyi civil szervezet, önkormányzat, iskola, egyházi intézmény, stb.) kötni lehet. Rendkívül lényeges azonban, hogy e szervezet integráljon minden helyi, a tehetséggondozásban megmozgatható erőt, azaz a helyi önkormányzatot, iskolákat (különös hangsúllyal: felsőoktatási intézményeket, ha ilyenek vannak), civil szerveződések, egyházakat és (nem utolsó sorban) a tehetséggondozást támogató helyi cégeket és magánszemélyeket (mentorokat, tanárokat, szülőket, nyugdíjas szakembereket, támogatókat, segítőket). Ehhez a Tehetségpont kezdeményezőinek rendkívül nagy, és igen kreatív hálózatszervező, együttműködési készséget kell felmutatnia. A Tehetségpont nem tölti be feladatát, ha csak az anyaintézmény integrált részeként, a helyi közösség többi szeletét irányító feladatkört kíván betölteni, és nem törekszik minden helyi tehetségsegítő kezdeményezés szolgálatára, koordinációjára. Hasznos lehet, de nem kötelező, hogy a Tehetségpontok munkájában résztvevő intézmények és csoportok egy közös, erre a célra alakuló civil szervezetet (egyesület, alapítvány) alapítsanak.”
- „A Tehetségpontok csak egymással együttműködve, hálózatos formában tudnak létezni, hiszen tevékenységük egyik alapvető eleme a folyamatos információcsere, mind a helyi értékek (tehetséges fiatalok, mentorok, kezdeményezések, jó példák, a segítség bármilyen formája) közvetítése az ország többi részébe, mind pedig a máshonnan származó értékek (ld. fent) befogadása és alkotó alkalmazása az aktuális Tehetségpont környezetében.”
- „A Tehetségpontok hálózatát rugalmas, horizontális kapcsolatokban gazdag, dinamikus hálózatnak és nem fa-szerkezetű, hierarchikus struktúrának kell elképzelni. Ügyelni kell arra, hogy két Tehetségpont egymással való kapcsolatteremtéséhez lehetőség szerint egynél több Tehetségpont közvetítésére ne legyen szükség. Ennek érdekében biztosítani kell azt, hogy a Tehetségpontok vezetői intenzív személyes kapcsolatban legyenek egymással. A

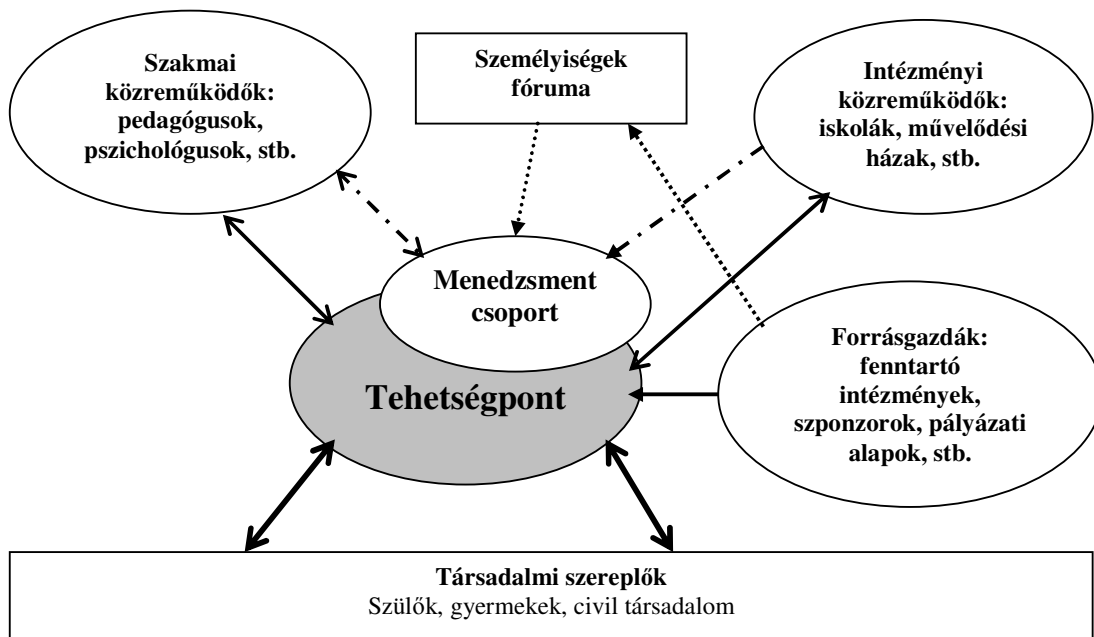
Tehetségpontok együttműködésében, és terjedésének folyamatában fontos elem a térségi, illetve regionális tehetséggondozó intézmények, kezdeményezések bevonása.”

- „Amennyiben egy régióban (ide értve a határon túli magyarok területét is) a Tehetségpontok száma 3 fölé nő, kezdeményezni érdemes, 5 fölé pedig kezdeményezni kell, hogy a régió Tehetségpontjainak képviselői egyeztető fórumot alakítsanak, és kölcsönös egyetértéssel megbízzák a régiót összefogó, képviselő Tehetségpontot. Biztosítani kell annak a lehetőségét, hogy a helyzet átalakulásával a képviselői feladatkör más Tehetségpontnak is átadható legyen, akár rotációs alapon is. A horizontális kapcsolatok és a Nemzeti Tehetségközpont mellett a régiókat összefogó Tehetségpontok kötik a Tehetségpontokat egymással is össze.”

A Tehetségpontoktól a hálózati tevékenység során elvárt minimum követelmény, hogy legalább konzultáción, kapcsolatfelvételen alapuló együttműködést valósítsanak meg. Két Tehetségpont legalább konzultáción, kapcsolatfelvételen alapuló együttműködést valósít meg, akkor, ha egy tehetség-témájú ügyben egymással személyesen, telefonon, e-mailben, levélben vagy bármilyen más csatornán keresztül kapcsolatot létesít. Az együttműködést bizonyíthatja: mindkét tehetségpont egybehangzó nyilatkozata, dokumentációja.

Egy adott Tehetségpont kapcsolatrendszere egyben fenntarthatóságának, működésének is alapja, hiszen kapcsolatrendszerében egyaránt beletartozhatnak kliensei, munkatársai, intézményi közreműködő partnerei, forrásgazdái stb. (lásd: 1. ábrát).

1. ábra: Egy Tehetségpont kapcsolatrendszerének vázlatja

Optimális működés esetén a tehetségpont a térség tehetséggondozási tapasztalataira épít, és a folyamatos működés során is jórészt abból táplálkozik. Ugyanígy a tevékenységet folytató szakmai és intézményi közreműködők kompetenciája elvitathatatlan és állandóan megújuló. És mindez a munka a tehetséges gyerekek és a környezetük iránti nagy felelősséggel, körültekintéssel, figyelemmel és gondoskodással zajlik. Emögött megjelenik a pedagógusok és a szülők harmonikus együttműködése, a térségi civil társadalom odafigyelése, szimpátiája, amire a tehetségpont munkájának megbízhatósága és eredményessége az alapja.

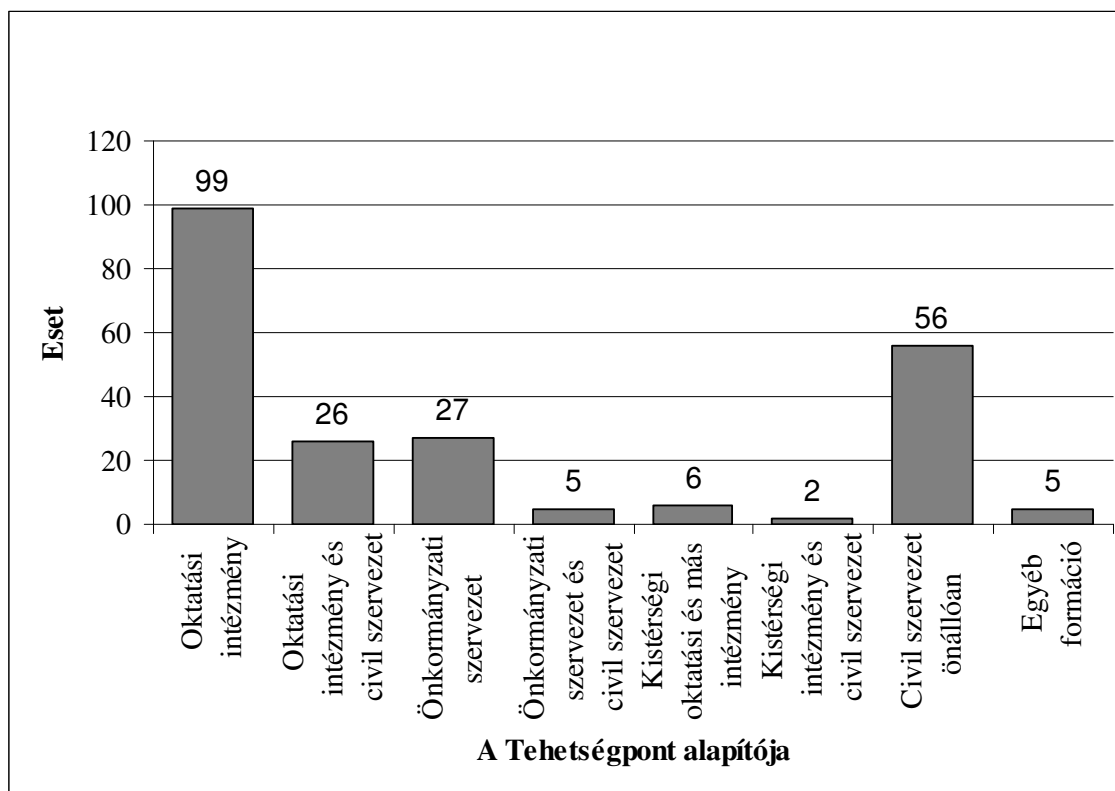
A leírt harmónia térségi megteremtéséhez nyújt szakmai segítséget, tapasztalatcsere és képzési lehetőséget, valamint együttműködési és kapcsolatteremtési esélyt, illetve országos nyilvánosságot a Nemzeti Tehetségsegítők Tanácsa. A Tanács tervei között szerepel, hogy segítse a tehetségpontokat induló, majd a tevékenységük bővítését folytató támogató források megszerzését is. Ez a támogatás azonban nem helyettesíti azt a nélkülözhetetlen erőfeszítést, amit tehetségpontok elhivatott térségi támogatóinak kell megtenniük mind a tehetségpont elindításában, mind a fenntartható, öfenntartó működésében.

A Tehetségpontok hálózatának alakulása napjainkban

E kézirat leadásakor, 2010. április 25-e táján történt összesítés alapján összesítés alapján 226 regisztrált Tehetségponttal számolhatunk. Nézzük néhány jellegzetességüket:

A 2. ábra mutatja be e 226 Tehetségpont alapítók szerinti eloszlását. Látható az oktatási intézmények és a civil szervezetek által alapított tehetségpontok létszámbeli dominanciája.

2. ábra: A 226 regisztrált Tehetségpontok alapítói (2010. április 26-ai állapot szerint)

Az 1. táblázat a Tehetségpontok székhelyének terület szerinti eloszlását mutatja. Magyarországon az Észak-alföldi, az Észak-magyarországi és a Közép-Magyarországi régióban található jelenleg a legtöbb regisztrált Tehetségpont. A továbbiakban a többi régióban is intenzív hálózatfejlesztő munkára van tehát szükség. A határon túli magyarság esetében Ukrajnában, Romániában, Szerbiában és Szlovéniában találhatunk tehetségpontokat.

1. táblázat: A 226 regisztrált Tehetségpont országok, s Magyarországon belül megyék szerinti eloszlása (2010. április 26-i állapot szerint)

Térség megnevezése (megye, régió, ország)	Tehetség- pontok száma	Régió	Összesen
Bács-kiskun megye	7	Dél-alföldi régió	15
Békés megye	4		
Csongrád megye	4		
Hajdú-Bihar megye	43	Észak-alföldi régió	65
Szabolcs-Szatmár megye	10		
Szolnok megye	12		
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	28	Észak-magyarországi régió	36
Heves megye	5		
Nógrád megye	3		
Budapest	41	Közép-magyarországi régió	48
Pest megye	7		
Fejér megye	5	Közép-dunántúli régió	8
Komárom-Esztergom megye	2		
Veszprém megye	1		
Győr-Moson-Sopron megye	3	Nyugat-dunántúli régió	10
Vas megye	2		
Zala megye	5		
Baranya megye	7	Dél-dunántúli régió	16
Somogy megye	5		
Tolna megye	4		
Ausztria	0	Határon túli régió	
Horvátország	0		
Románia	9		
Szerbia	10		
Szlovákia	8		
Szlovénia	0		
Ukrajna	1		
Más országban	0		
Magyarországon összesen:			
Határon túl összesen:			28
MINDÖSSZESEN:			226

Összefoglalás

Egy Tehetségpontokból álló hálózat fejlesztésének első lépése a hálózatot alkotó Tehetségpontok létrehozása, illetve létrehozásuk elősegítése. Napjainkban 226 regisztrált Tehetségponttal büszkélkedhetünk (köztük jellemző az oktatási intézmények és a civil szervezetek létszámbeli dominanciája) – s ez jó! Ugyanakkor ez arra is int, hogy Tehetségpont teremtő tevékenységünknek még korántsem értünk a végére – gondoljunk arra, hogy potenciálisan Tehetségpontként szóba jöhető oktatási intézményből több ezer van Magyarországon, ezeken túl számos civil szervezet válhat még Tehetségponttá, s a határon túli magyarság köreiben is akad még tenni való.

Az egyes Tehetségpontok létrejötte azonban még nem jelenti azt, hogy hálózati tevékenységbe is kezdenek – a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács, a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, a Magyar Géniuszt Integrált Tehetségsegítő Program, a Nemzeti Tehetségsegítő Program, lehetnek azok a fórumok, szervezetek, programok, amelyek a tehetségpontok közötti hálózati tevékenységet facilitálhatják.

A NEMZETI TEHETSÉG PROGRAM, A NEMZETI TEHETSÉG ALAP ÉS PÁLYÁZATAIK

Sarka Ferenc

Sarka Ferenc a magyarországi Oktatásért Közalapítvány „Tehetségsegítő” alkuratóriumának elnöke, a Magyar tehetséggondozó Társaság alelnöke.

Az alábbiakban röviden, pontokba szedve kerül bemutatásra a Nemzeti Tehetség Program (amelynek honlapja: <http://www.tehetsegprogram.hu>), e program anyagi háttérét jelentő Nemzeti Tehetség Alap, a program 2009-2010. évi feladatai, illetve mindezek eredményeképpen a közeljövőben realizálódó – részben a határon túli magyar tehetségműhelyek számára is elérhető – pályázati lehetőségek.

1. A Nemzeti Tehetség Program

Az Országgyűlés, tekintettel arra, hogy a tehetségek folyamatos segítése a nemzet egészének kiemelten fontos érdeke és feladata, ezért 2008 decemberében országgyűlési határozatot hozott (126/2008. (XII. 4.) OGY határozat), mely a Nemzeti Tehetség Program elfogadásáról, a Nemzeti Tehetség Program finanszírozásának elveiről, valamint a Nemzeti Tehetségügyi Koordinációs Fórum létrehozásának és működésének elveiről szól.

A Nemzeti Tehetség Program célja: „Az Új Tudás Programban meghatározott, a Nemzeti Tehetség Program megvalósításával kapcsolatos intézkedés célja a tehetségek nyomon követése és több szempontú segítése. Olyan komplex programról van szó, amely összefogja az eddigi állami, önkormányzati, intézményi és civil programokat, összehangolja az állami és ÚMFT források felhasználását.” (ÚMFT = Új Magyarország Fejlesztési Terv - megj.: a Szerző)

A Nemzeti Tehetség Program tartalma: a Nemzeti Tehetség Programmal az Országgyűlés hosszú távon (20 éves időtáv) is kiemelt lehetőséget ad a tehetségsegítés fejlesztésére, amely a tehetséges fiatalok folyamatos és biztonságos segítségét teszi lehetővé. A Program hosszú távú célrendszere a képességek kibontakoztatása és társadalmi hasznosulása érdekében az alábbi:

- a tehetséges fiatalok megtalálása,
- a tehetség jellegének és szintjének megfelelő folyamatos segítség a tehetség kibontakoztatásában,
- a tehetség hasznosulásának elősegítése.

A Nemzeti Tehetség Program 2009. és 2010. közötti rövid távú prioritásai:

- A tehetségsegítő hagyományok őrzése és gazdagítása.
- A tehetségsegítő programok integrált rendszerének létrehozása.
- Egyenlő hozzáférés biztosítása a tehetségsegítés területén.
- A tehetséges fiatalok társadalmi felelősségének növelése.
- A tehetségsegítő személyek és szervezetek munkájának megbecsülése.
- A tehetség fejlesztését és hasznosulását segítő környezet kialakítása.

Az 1119/2009. (VII. 23.) Kormány határozat szól a Nemzeti Tehetségügyi Koordinációs Fórum létrehozásáról és működéséről. Ennek lényege:

- A Kormány a tehetséggondozással összefüggő kormányzati feladatok segítésére tanácsadó, döntés-előkészítő, koordináló és értékelő testületként Nemzeti Tehetségügyi Koordinációs Fórumot (a továbbiakban: Fórum) hozott létre.
- A Fórum elnöke az oktatásért felelős miniszter. A Fórum társelnökei a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács elnöke, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke az Országgyűlés oktatási és tudományos bizottsága által delegált országgyűlési képviselő.
- Fórum feladata javaslatot tenni a Nemzeti Tehetség Program végrehajtására.

A Nemzeti Tehetség Program pénzügyi alapja: a nemzeti tehetség Alap.

2. Nemzeti Tehetség Alap

A Nemzeti Tehetség Alap:

1) A Nemzeti Tehetség Program céljainak megvalósítását szolgáló:

a) közvetlen forrás (a továbbiakban: Nemzeti Tehetség Alap):

- aa) az e célra a központi költségvetésnek az oktatásért felelős miniszter felügyelete alatt álló költségvetési fejezetében tervezett előirányzat,
- ab) a Munkaerőpiaci Alapnak - a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról szóló 2003. évi LXXXVI. törvény 9. §-a (2) bekezdésének f) pontja szerinti, a képzési alaprész tárgyévi eredeti bevételi előirányzata három százalékának megfelelő összegű pénzügyi keret,
- ac) természetes és jogi személyek, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezetek pénzbeli, vagy természetbeni hozzájárulásai, adományai;

b) közvetett forrás:

- ba) a Kutatási és Technológiai Innovációs Alapról szóló 2003. évi XC. törvény 8. §-a (1) bekezdésének f) pontjában meghatározott jogcímen felhasználható, a tehetséggondozást szolgáló, pályázati úton elnyerhető támogatás,
- bb) a központi költségvetés X-XVIII. és XX-XXVI. fejezeteiben a Nemzeti Tehetség Programban meghatározott célokra tervezett előirányzatok,
- bc) a központi költségvetésnek a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség elnöke felügyelete alatt álló költségvetési fejezetében az Új Magyarország Fejlesztési Terv tehetséggondozást szolgáló konstrukcióinak pályázati úton elnyerhető támogatása, valamint kiemelt projektjeinek támogatása.

2) A Nemzeti Tehetség Alap forrásainak - kivéve az (1) bekezdés ac) pontja szerinti ingyenes vagyoni szolgáltatást - célhoz rendeléséről az oktatásért felelős miniszter a Nemzeti Tehetségügyi Koordinációs Fórum javaslatának mérlegelésével dönt.

3) A Nemzeti Tehetség Program feladatainak segítésére az (1) bekezdés ac) pontja szerinti, az Oktatásért Közalapítványnak (a továbbiakban: Közalapítvány) juttatott eszközök felhasználása fölött a Közalapítvány kuratóriuma a Nemzeti Tehetségügyi Koordinációs Fórum javaslatának mérlegelésével dönt.

3. A Nemzeti Tehetség Program

végrehajtásának 2009-2010. évi cselekvési programjáról

A Kormány a Nemzeti Tehetség Programban meghatározott célkitűzések végrehajtása érdekében a 2009-2010. évekre (a 1120/2009. (VII. 23.) Korm. Határozat alapján):

- a) a tehetségsegítő hagyományok őrzését és gazdagítását,

- b) a tehetségsegítő programok integrált rendszerének létrehozását,
- c) egyenlő hozzáférés biztosítását a tehetségsegítés területén,
- d) a tehetséges fiatalok társadalmi felelősségének növelését,
- e) a tehetségsegítő személyek és szervezetek munkájának megbecsülését,
- f) a tehetség fejlesztését és hasznosulását segítő környezet kialakítását jelöli meg a kétéves kormányzati cselekvési program kiemelt fejlesztési területeiként.

A Nemzeti Tehetség Program (NTP) végrehajtásának 2009-2010. évi cselekvési programjának pontjai:

I. Általános rendelkezések:

- Az NTP céljainak megvalósítása érdekében a különböző társadalmi szereplők tehetséggondozás terén végzett tevékenységének koordinálása kormányzati szervekkel és tehetségsegítő szervezetekkel,
- a tehetséggondozásban érintett szereplők folyamatos egyeztetése,
- rendszeres szakmaközi és regionális fórumok szervezése.

II. Előkészítés, helyzetfelmérés

- Magyarország tehetségtérképének elkészítése.
- A tehetségsegítésre alkalmas módszerek feltárása, feldolgozása és adaptálása.
- EU és más országok tehetségsegítő tapasztalatainak feldolgozása.
- A tehetségsegítésben alkalmazandó szakmai minimumkövetelmények és értékelésük rendszerének kidolgozása.

III. A tehetségsegítő hagyományok őrzése és gazdagítása:

- a tehetségek felismerését és segítését szolgáló korszerű pedagógiai módszerek beépítése a pedagógus alap-és mesterképzés rendszerébe, valamint a pedagógusok továbbképzési rendszerébe,
- továbbképzések szervezése a tehetségek felismerésére, fejlesztésére,
- oktatási tananyagok módszertani segédanyagok kidolgozása,
- interaktív tananyagok, módszertani segédanyagok kidolgozása,
- több régióra kiterjedő modellprojektek előkészítése és elindítása,
- a tehetségsegítés szakmai alapelveinek meghatározása a közoktatást érintő jogszabályokban,
- a tehetségsegítés legkiválóbb műhelyeinek támogatása,
- tehetséggondozó (hazai és nemzetközi) tanulmányi versenyek támogatása,
- anyagi támogatás biztosítása hazai csapatok nemzetközi versenyeken való részvételéhez.
- Támogatni kell:
 - a sikeres önkormányzati és civil tehetségsegítő kezdeményezéseket,
 - a műszaki és természettudományos tehetséggondozó műhelyek indítását.

IV. A tehetségsegítő programok integrált rendszerének létrehozása:

- Tehetségpontok és tehetségsegítő szervezetek valamint az oktatásirányítás terén
- megvalósítandó szakmai együttműködések rendszerének kialakítása,
- tehetségsegítő szolgáltatások térségi hálózatának kiépítése,
- a határon túli magyarság tehetségsegítő szervezeteivel való együttműködés.

V. Egyenlő hozzáférés biztosítása a tehetségsegítés területén. Esélyegyenlőtlenségek csökkentése, hátrányos helyzetű fiatalok tehetséggondozásának segítése terén:

- a tehetségsegítés különböző formáira jellemző nemi arányok felmérése,

- szakmai együttműködés rendszerének kialakítása a hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok segítésére,
- roma fiatalokkal kapcsolatot tartó civil szervezetekkel, kisebbségi önkormányzatokkal való együttműködés kialakítása,
- fogyatékossgal élő fiatalokkal kapcsolatot tartó állami és civil fenntartású intézményekkel és szervezetekkel való együttműködés kialakítása,
- azon tehetségsegítő kezdeményezések támogatása, amelyek javítják a hátrányos helyzetű települések tehetségsegítő szolgáltatásokhoz történő hozzáférését,
- a tehetség kibontakoztatását az integráció elveinek érvényesítésével megvalósuló programok szervezése a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű otthon nyújtó ellátásban részesülők számára,
- a tehetség kibontakoztatását az integráció elveinek érvényesítésével megvalósuló programok szervezése roma gyermekek és fiatalok számára,
- programok kidolgozása roma személyek tehetségsegítővé válásának segítésére.

VI. A tehetséges fiatalok társadalmi felelősségének növelése:

- a fiatalok önmenedzselő, innovációs és vezetői készségeit fejlesztő programok kidolgozása és megvalósítása,
- tehetséges fiatalok életvitelét segítő tanácsadó szolgálatok kialakítása.

VII. A tehetségsegítő személyek és szervezetek munkájának megbecsülése:

- a tehetségeket segítő szakemberek anyagi megbecsülésének biztosítása,
- programok kidolgozása a tehetségeket segítő tanárok tehermentesítésére,
- a tehetségsegítés területén elismert pedagógusok, szakemberek számára adományozható cím létrehozása.

VIII. A tehetség fejlesztését és hasznosulását segítő környezet kialakítása:

- a tehetséges fiatal speciális helyzetét, tudásának különleges értékét tudatosító programok kidolgozása és indítása tehetséges fiatalok környezete számára.
- a tehetségsegítőket támogató személyek és szervezetek elismerésének biztosítása.

IX. Kommunikáció és disszemináció:

- A tehetséges fiatalok, kiváló tehetséggondozók, a legkiválóbb tehetséggondozó műhelyek, önfejlesztő közösségek bemutatása a médiában.
- Kiadvány megjelentetése a tehetségről, a tehetség felismeréséről és segítéséről, a Nemzeti Tehetség Programról.
- A sikeres magyar tehetségsegítő programok és megoldások idegen nyelveken való folyamatos megjelenítésének támogatása.

Az Oktatásért Közalapítvány „Tehetségsegítő” alkuratoriumának pályázata

Az Oktatásért Közalapítványról: a Magyar Köztársaság Kormánya a Közoktatási Modernizációs Közalapítvány, a Nemzeti Kollégiumi Közalapítvány, az Esélyt a Tanulásra Közalapítvány, a Bursa Hungarica Közalapítvány és az Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások

Közalapítvány egyesítésével, ezen közalapítványok jogutódjaként 2005. szeptember 21-i jogerővel létrehozta az Oktatásért Közalapítványt (www.oktatasert.hu). Az egyesítés célja az állami közfeladatot ellátó szervezetek működési kiadásainak csökkentése, a hatékonyabb gazdálkodás kialakítása, valamint hosszú távon a különböző felső- és közoktatási fejlesztések hatékonyabb összehangolása volt. Az Oktatásért Közalapítvány célja a jogelődök szakmai munkájának továbbvívése, fejlesztése.

A „Tehetségsegítő” alkuratóriumról: az Oktatásért Közalapítványon belül működő egyik alkuratórium a „Tehetségsegítő” alkuratórium: „A Nemzeti Tehetség Program feladatainak segítésére az (1) bekezdés ac) pontja szerinti, az Oktatásért Közalapítványnak (a továbbiakban: Közalapítvány) juttatott eszközök felhasználása fölött a Közalapítvány kuratóriuma a Nemzeti Tehetségügyi Koordinációs Fórum javaslatának mérlegelésével dönt.” (A 152/2009. (VII. 23.) Kormányrendelet a Nemzeti Tehetség Program finanszírozásáról 1.§ (3). Az alkuratórium célja:

- A Nemzeti Tehetség Program (NTP) végrehajtásának segítése,
- támogatás nyújtása pályázat útján a NTP-ben megfogalmazott feladatok megvalósítására,
- az 1120/2009. (VII. 23.) Kormány. határozatban a „Nemzeti Tehetség Program végrehajtásának 2009-2010. évi cselekvési programjáról” megfogalmazott feladatok végrehajtása érdekében pályázatok kiírása.

Az Oktatásért Közalapítvány gondozásában várhatóan 2010-ben kiírásra kerülő pályázatok:

2010 első negyedében kiírásra kerülő pályázatok:

- A felsőoktatásban:
 - A felsőoktatásban folyó Tudományos Diákköri Konferenciák és Országos Tudományos Diákköri Konferenciák támogatására.
 - Felsőoktatási intézmények által szervezett középiskolásoknak szóló talentum táborokra.
 - A felsőoktatási hallgatók hazai és nemzetközi versenyen, szakmai konferencián való részvételének támogatására.
 - A felsőoktatási szakkollégiumok támogatására, működésükre, tevékenységük fejlesztésére.
 - A felsőoktatási intézmények által szervezett középiskolásoknak szóló regionális talentum körök (szakkörök) tartására,
- *Határon túli magyarság tehetségsegítő szervezeteivel együttműködésben kidolgozandó programok megvalósítására. A határon túli magyar nyelvű tehetségműhelyek támogatására.*
- A tehetségek felismerését és segítését szolgáló korszerű pedagógiai módszerek beépítése a pedagógus alap- és mesterképzés rendszerébe, valamint a pedagógusok továbbképzési rendszerébe.
- A tehetségsegítés szakmai alapelveinek meghatározása és jogszabályi érdekében regionális munkacsoportok szakmai munkájának támogatására.
- Az alap és középfokú oktatásban résztvevő tanulók hazai és nemzetközi versenyen való részvételének támogatására.
- Az Oktatási és Kulturális Minisztérium által támogatott tanulmányi és tehetséggondozó versenyek megrendezésére a 2010/2011 tanévben.
- A tehetségsegítésben résztvevő pedagógusok tehermentesítésének támogatására.
- A tehetséges fiatalok különleges helyzetét tudatosító programok támogatására.
- A Nemzeti Tehetség Program ismertetésére, népszerűsítésére, a program kommunikálására.

2010. I-II. félévében kiírásra kerülő pályázatok:

- Több régióra kiterjedő modellprojektek előkészítése és elindítására.
- A sikeres önkormányzati és civil tehetségsegítő kezdeményezések támogatására.
- Egyenlő hozzáférés biztosítására a tehetségsegítés területén.
- Esélyegyenlőtlenségek csökkentése, hátrányos helyzetű fiatalok
- tehetséggondozásának segítésére.

- A tehetséges fiatalok társadalmi felelősségének növelésére.
- A tehetségsegítő személyek és szervezetek munkájának megbecsülésére.
- A tehetség fejlesztését és hasznosulását segítő környezet kialakítására.
- Kiadvány megjelentetése a tehetségről, a tehetség felismeréséről és segítéséről, a Nemzeti Tehetség Programról,
- A sikeres magyar tehetségsegítő programok és megoldások idegen nyelveken való folyamatos megjelenítésének támogatására.

2. TEHETSÉGGONDOZÓ SZERVEZETEK

KOCKA KÖR

Mező Katalin

A Kocka Kör alapítótagja, korábbi elnöke; a Hajdú-Bihar Megyei Egységes Pedagógiai Szolgálat munkatársa. E-mail: info@kockakor.hu

A Kocka Kör (www.kockakor.hu) 1998-ban jött létre a tudományok és/vagy sportok és/vagy művészetek terén tehetséges személyek kutatása és támogatása céljából. A Kocka Kör területi hatókörét nehéz meghatározni. Számos programunk kötődik Debrecenhez (ezek között is kiemelendő a Fazekas Mihály Általános Iskolával, az Árpád Vezér Általános Iskolával és a Medgyessy Ferenc Gimnáziummal, a Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziummal, a Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjával való együttműködésünk). Ugyanakkor nevelési értekezleteket, tanulóknak, tanároknak szóló képzéseket, tehetségazonosító vizsgálatokat jóformán az ország egész területén végzünk. Az utóbbi két-három évben egyre markánsabb a külföldi (köztük is: a határon túli magyar) partnerekkel való együttműködésünk – ennek egyik szép példája a Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karával (Nyitra, Szlovákia) kialakított együttműködésünk. E partnerünkkel történő együttműködés keretében például:

- Társkiadói együttműködést folytattunk: Magyarországon és külföldön is elismert szakirodalmak (társ)kiadóként szerepeltek (Mező, 2008; Ináncsy-Pap, 2009);
- Közös szerkesztett kiadványt jelentettünk meg (Pšenáková, Mező, Viczayová, 2009);
- Publikációs lehetőséget biztosítottak a Kocka Kör által verbuvált magyarországi szerzőknek (Nagyová-Lehocká, 2010), illetve a Kocka Kör a kar oktatóinak (Pšenáková, 2008);
- A Kar szakmai lektorálással segítette kiadványaink megjelenését: oktatójuk, Zuzana Nagyová-Lehocká (PhD) végezte a szakmai lektorálását a Kocka Kör által kiadott „Tanulás: diagnosztika és fejlesztés az IPOO-modell alapján” című műnek (Mező, 2010.);
- 2009-ben a Szlovák Köztársaság Nemzeti Ösztöndíj Programja oktatói pályázatának köszönhetően a Kocka Kör elnöke a Karon tarthatott tehetséggonatközös előadásokat;
- Közös kutatást végzünk: tanulás módszertan (Komzsík és tsai, 2009), médiapedagógia (Mező és Pšenáková, 2009; Mező és Pšenáková, 2010) és képességfejlesztő digitális tananyagfejlesztés terén (ez utóbbi téma esetében a Szülőföld Alapnak „A magyarországi és határon túli szervezetek együttműködésében megvalósuló programok támogatására” című 2010-ben megvalósuló pályázatban vagyunk együttműködő partnerek)

- Szakmai találkozók, konferenciákat szervezünk, részt veszünk egymás rendezvényein (pl. a Szülőföld Alap által támogatott, a Kocka Kör által rendezett „Határon túli magyarok tehetséggondozó hálózatának létrehozása” című konferencia 2008-ban és a „Tehetség – határok nélkül” című konferencia 2010-ben; az Egyetemen megrendezésre kerülő, a magyar pedagógusképzés 50. évfordulóját ünneplő rendezvény 2010-ben).

Megalakulása óta a Kocka Kör a tehetségazonosítás három formájában van jelen:

- egyének felkutatása, tehetségterületeik feltárása;
- köz- és felsőoktatási intézmények tehetséggondozó programjának beválogató vizsgálatainak és hatásvizsgálatainak megvalósításában veszünk részt;
- civil szervezetek felkérésére történő tehetségazonosító és/vagy beválogató vizsgálatokat végzünk.

A Kocka Kör által képviselt tehetséggondozás formái:

- heti/havi rendszerességű körök (jelenleg: harcművészeti kör, kaszkadőr kör, filmalkotó kör, informatikai kör);
- alkalmi programok (pl. Különleges Sportok Fesztiválja, Kocka Köri Estek, nyári táborok, tanulás módszertani tréningek, kommunikációs tréningek, kreativitásfejlesztő tréningek);
- tanácsadás (pályaorientáció, karriertanácsadás, pszichológiai tanácsadás);
- közvetett módon, a nevelőtestületeknek és szülői fórumoknak tartott ismeretterjesztő/tanácsadó jellegű előadások tartása;
- publikációs, megnyilatkozási lehetőségek nyújtása (könyvek, tanulmányok vagy novellák megjelentetése/megjelenésük elősegítése, képzőművészeti tárlatok szervezése/elősegítése; zenei videoklippek forgatásának szervezése/elősegítése; fellépési lehetőségek szervezése, konferenciaszervezés és támogatás).

A „kockaságot” (sokoldalúságot) jól demonstrálják aktuális tudományos, művészeti és sport projektjeink. Ezek közös jellemzői: a) törekszünk az interdiszciplináris és/vagy határterület jellegű témák választására; b) olykor nem (vagy nemcsak) a projekt végeredménye, hanem „melléktermékei” a lényegesek (Mező, 2007).

Aktuális, határon túli partnerek bevonásával megvalósítandó projektjeink (amelyekhez határon túli együttműködő partnereket is keresünk):

- a) Idegen nyelvű kiadásokban is szeretnénk megjelentetni és terjeszteni magyar nyelven már megjelent korszerű elméleti ismereteket, a hétköznapi tehetséggondozó munkában használható, gyakorlatorientált szakkönyveinket. Ezek témakörei: tehetségdiagnosztika, tanulásfejlesztés, kreativitásfejlesztés, tehetség tanácsadás.

Ennek érdekében keressünk:

- Fordítókat: kiadványainkat magyar nyelvről egy adott idegen nyelvre fordító pszichológus/pedagógus végzettségű szakfordítókat keresünk;
- Kiadókat: az adott ország területén tapasztalatokkal rendelkező (vagy ezek megszerzése iránt hajlandóságot érző) szervezetek, cégek jelentkezését várjuk;

b) Külföldön is szeretnénk önkontrollos hatásvizsgálataink szerint hatékony programjainkat terjeszteni. Szóba jövő programok:

- *Tanulásfejlesztés az IPOO- modell alapján.* Ez egy 30 órás program, melynek célja: az értő, kreatív, gyors tanulást lehetővé tevő tanulás módszertani praktikák átadása. Célközönség: 10 éves kortól időskorig). A tréningek tartására pszichológus és/vagy pedagógus munkatársak, vagy szervezetek jelentkezését várjuk, akik számára intenzív képzést biztosítunk.

- *Kreativitásfejlesztés az IPOO-modell alapján.* A 30 órás program célja elemi egyrészt a kreatív problémamegoldás elemei (néhány perc alatt elsajátítható technikáinak) átadása, másrészt tudomány- és kulturtörténeti példákon alapuló gyakorlatok révén a résztvevők számára demonstráljuk, hogy ők is képesek lehetnek olyan kreatív teljesítmények elérésére, amilyenekre a nagy elődök (Galilei, Newton, Darwin, Mendel, Mengyelejev és mások) képesek voltak. Célközönség: 10 éves kortól időskorig. A tréningek tartására pszichológus és/vagy pedagógus munkatársak/szervezetek jelentkezését várjuk, akik számára intenzív képzést biztosítunk;

- *Ju jutsu (etsd: dzsu dzsucu) önvédelmi képzés.* Az átlagosan kb. 5-8 év alatt elsajátítható, 10 modulból álló (1 modul/min.1 félév időtartamban) képzés direkt célja: a résztvevők önvédelmi képességeinek fejlesztése. Célcsoport: 10 éves kortól. A képzés indirekt céljai:

- a) a szervezet fiziológiai karbantartása/fejlesztése (fittség, állóképesség, mozgáskoordináció);

- b) személyiségfejlesztés (intellektuális képességek és kreativitás fejlesztése, szorongásoldó technikák tanítása, önkontroll fejlesztése stb.);

- c) a résztvevők elsősegélynyújtásbeli, az önvédelmet érintő jogi, pedagógiai, pszichológiai, színpadi és filmes ismereteinek fejlesztése;

- d) kaszkadőr, illetve kaszkadőr koordinátori tevékenységre történő felkészítés.

E képzés külföldi terjesztése érdekében az önvédelmi sportok iránt érdeklődő, jó mozgás koordinációval rendelkező, lehetőleg pedagógus és/vagy pszichológus végzettségű kollégákat keresünk, akik számára intenzív képzést biztosítunk.

Irodalom

- Inántsy-Pap Judit (2009): *Kötődés és kortárskapcsolatok az óvodáskorban.* Debrecen: Kocka Kör & Faculty of Central European Studies, Constantine the Philosopher University in Nitra.
- Komzsík Attila – Komzsík Eszter – Mező Ferenc – Mező Katalin (2009): Szlovákiai magyar tanulók tanulási jellemzői az IPOO-modell értelmezési keretében. In: Pšenáková, Ildikó – Mező,

- Ferenc – Viczayová, Ildikó (Eds.): *Teória a prax II. (Zborník referátov)*. Nitre: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. 89-98.
- Mező Ferenc (2007): A Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület. *Magyar Tudomány*, 168. évf., 2007/11, 1486-1489.
 - Mező Ferenc (szerk.)(2008): *Tehetségdiagnosztika*. Debrecen: Kocka Kör – Faculty of Central European Studies, Constantine the Philosopher University in Nitra.
 - Mező Ferenc (2010): *Tanulás: diagnosztika és fejlesztés az IPOO-modell alapján*. Debrecen: Kocka Kör.
 - Mező Ferenc - Pšenáková Ildikó (2009): A képességfejlesztés lehetőségei az E-learning és M-learning révén. In: Pšenáková, Ildikó – Mező, Ferenc – Viczayová, Ildikó (Eds.): *Teória a prax II. (Zborník referátov)*. Nitre: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. 119-130.
 - Mező Ferenc - Pšenáková Ildikó (2010): Measuring and Development of Cognitive Abilities of Guilford's SI-Theory by E- and M-Learning. In: Nagyová-Lehocká, Zuzana: *Collection of Psychological Studies*. Nitre: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. 27-31.
 - Nagyová-Lehocká, Zuzana (2010): *Collection of Psychological Studies*. Nitre: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Pšenáková, Ildikó (2008): A magyar pedagógusképzés és tehetséggondozás helyzete a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen. In: *Tehetség - határok nélkül*. Debrecen: Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület. 44-47.
 - Pšenáková, Ildikó – Mező, Ferenc – Viczayová, Ildikó (Eds.) (2009): *Teória a prax II. (Zborník referátov)*. Nitre: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.

A DEBRECENI EGYETEM REGIONÁLIS TEHETSÉGPONT

Münnich Ákos és Mező Ferenc

Prof. Dr. Münnich Ákos a Debreceni Egyetem (DE) Pszichológiai Intézetének igazgatója, a DE Regionális Tehetségpont szakmai vezetője. E-mail: munnich@delfin.unideb.hu

Dr. Mező Ferenc a DE Regionális Tehetségpont pszichológiai beaválogató vizsgálatának koordinátora. E-mail: mezo@freemail.hu

A Regionális Tehetségponttá válás előzményei

A Debreceni Egyetem (DE) 2008. szeptemberében tehetségpontként regisztráltatta magát a Nemzeti Tehetségsegítő Tanácsnál (az NTT honlapja: www.tehetspont.hu). A regionális tehetségponttá válás előzményeinek összefoglalása röviden, időrendben:

Noha szakkollégiumainkban, tanszékeinken évtizedes hagyománya van a tehetséggondozásnak, az összegytemi szintű, összehangolt tehetséggondozó tevékenységünk kezdete „még csak” évtizedes múltra tekint.

2000-ben a Debreceni Egyetem adott otthont a European Council for High Ability (ECHA) 7. nemzetközi konferenciájának, amelyen a világ minden tájáról közel fél ezer tehetséggondozó, -kutató szakember vett részt. Ennek és dr. Fésüs László (akkori) rektor úr hatására:

2001-től működik sikeresen az újra integrálódott Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programja (DETEP), amelyben tudatosan, szisztematikusan folyik az egyetemi tehetséggondozás (Balogh, 2009). A hallgatók pszichológiai vizsgálatokon elért teljesítményük alapján jutnak be (évente kb. 500-600 másodéves hallgató vizsgálatára, közülük mintegy 80-100 hallgató beaválogatására van lehetőség – Márton, Mező, Balogh és Fónai, 2006). Vezetőtestület: a karok oktatási dékánhelyetteseiből álló DETEP Bizottság. A DETEP-ben eddig több mint 700 hallgató vett, illetve vesz részt az egyes karok koordinálásában. Az egyes speciális tehetségterületeken történő tehetséggondozást minősített oktató gárdánk több évtizedes szakmai tapasztalata, elhivatottsága garantálja. A DETEP főbb tartalmi elemei:

1. Egyéni munka tutorok irányításával. Minden hallgató munkáját egy tutor segíti, aki ösztönzi a hallgatók kutatómunkáját, szakmai tevékenységét, segíti a hallgatót a szakmai kapcsolatok kialakításában, a kutatásban, publikálásban, pályázatok megírásában.
2. Részvétel szakfordítói programokban.
3. Karrier-tanácsadás, mely a szakmai szocializációt és a perszonalizációt segíti.
4. Tudományos diákköri tevékenység.
5. Konferenciák rendezése a DETEP-ben résztvevő hallgatóknak.
6. Belföldi és külföldi tanulmányutak támogatása.
7. Hallgatói kutatói kiegészítő ösztöndíj.
8. Közreműködés a szakkollégiumi tevékenységben.
9. A Debreceni Egyetem pályázatainak a programban résztvevő hallgatók preferálása.

2001-2008 között évente mintegy 70-110 „új” hallgatót válogattunk be a DETEP-be.

2003-ban a rendeztük meg az I. DETEP Konferenciát (Balogh, Mező és Tóth, 2003a, 2003b), s 2005-ben a II. DETEP-konferenciát (Balogh, Mező és Tóth, 2005, 2006). E rendezvényeken a DETEP-hallgatóknak adtunk lehetőséget arra, hogy plenáris előadás, illetve szekciókon belüli

előadás formájában prezentálhassák elért kutatási eredményeiket, valamint a konferenciákhoz kötődő kötetekben publikálhassák azokat.

2008-ban alakult meg a Debreceni Egyetem Tehetségtanácsa (elnöke a mindenkori tudományos rektorhelyettes), amely a DETEP vezetőtestülete, döntés előkészítő, tanácsadó szerve lett. Ugyanebben az évben jött létre a Debreceni Egyetem Regionális Tehetségpont, amely a DETEP operatív-koordinatív szervezete.

2008-2009-ben újjászerveződött a DETEP. Az eddigi tartalmi elemek megtartása melletti lényegi változások:

- a) a (potenciális tehetségek, a tehetségigéreték azonosítására szolgáló) prediktív jellegű pszichológiai vizsgálatok mellett, a bizonyított teljesítményen alapú beválogatásra (az ún. „bizonyított tehetségek” beválogatására) is lehetőség van;
- b) a beválogatott hallgatók kreditekre válthatják teljesítményeiket, így az nyomon követhetőbbé válik. A szervezeti szabályzat az alábbi oldalon tekinthető meg:

http://www.unideb.hu/portal/sites/default/files/153_Tehetseggondozas_szab._12.18_.pdf

2009 óta az új DETEP szabályzat, illetve a regionális tehetségpontoktól elvárt követelmények szerint működik a Debreceni Egyetem Regionális Tehetségpont.

Az alábbi (a tehetségpont regisztrációs lapból kiragadott) szemelvények tükrözik tehetségstratégiánk főbb pilléreit.

A Debreceni Egyetem Regionális Tehetségpontról röviden

Az alábbiakban tehetségpont regisztrációs lapunk kiragadott szemelvényein keresztül mutatjuk be működésünk hátterét: a Debreceni Egyetem Regionális Tehetségpont...

...elhivatottságának alapja: az a hitvallás, hogy a tehetség folytonosan megújuló nemzeti kincsünk, aminek kibontakozását, érvényesülését minden lehetséges eszközzel támogatnunk kell.

...alkalmasságának alapja: oktatói gárdánk; a rendelkezésünkre álló infrastruktúra és képzési rendszer; a több ezer fős hallgatóságunk és a régióban élő több millió potenciálisan tehetséges személyhez történő hozzáférési lehetőségünk; hazai és külföldi kapcsolatrendszerünk; szakmai tapasztalatunk.

...szakértelmének alapja: tehetségelméleti téren oktatóink között több neves, hazai és nemzetközi téren is ismert szakember található, akiknek publikációit a hazai és a határon túli tehetséggondozás, tanárképzés esetében is alaplámként, illetve gyakorlati kézikönyvként forgatják. Az egyes speciális tehetségterületeken történő tehetséggondozást pedig minősített oktató gárdánk több éves szakmai tapasztalata, elhivatottsága garantálja. Tekintettel a szakmai háttért biztosító, a Debreceni Egyetemmel munkaviszonyban lévő mintegy másfélezer fős oktatói gárdára, a részletes névsort közreadni itt nem áll módunkban. Röviden összefoglalva: pszichológiai segítséget adnak a Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézetének Pedagógiai-Pszichológiai Tanszéke munkatársai (nevük, szakmai önéletrajzuk, publikációs listájuk, kutatási területük a <http://www.psycho.unideb.hu> honlapon utolérhető), akik hazai és nemzetközi szinten elismert kutatói, szakértői a tehetség-témakörnek, s munkájuk révén egyetemünk hazai és nemzetközi szinten is elismert műhelye a tehetségkutatásnak. Munkatársaink számos tehetséggondozó programban végeznek szakértő, diagnosztizáló, fejlesztő, tanácsadó munkát. A tehetségfejlesztéssel kapcsolatos szakképzésnek, akkreditált pedagógus továbbképzésnek is évtizedes hagyományai vannak itt. Pedagógiai segítség szempontjából a Debreceni Egyetem oktatói mennyiségi és minőségi szempontból is garantálják a tehetségpontként való működés pedagógiai hátterét (nevek:

www.unideb.hu). Az oktatómunka, és különösen a kutatómunka minőségét jelzi, hogy az oktatók közel kétharmada tudományos fokozattal rendelkezik, köztük 26 professzor a Magyar Tudományos Akadémia rendes, vagy levelező tagja. Az Oktatási Minisztérium évente kiértékelt komplex mutatója szerint (amely a felsőoktatási intézmények teljesítmény-alapú normatív kutatástámogatásának alapját képezi), legjobb vidéki intézményként kutatási teljesítményünk az első három hely valamelyikére jogosít, az országos teljesítménynek mintegy 14-15 %-át tudhatjuk magunkénak. Mindezen túl együttműködő partnereink szakmai potenciálja is további garanciát jelent a regionális tehetségpontként történő színvonalas működésre.

...együttműködései: eddigi szakmai kapcsolataink ápolásán és továbbfejlesztésén túl, nagy figyelmet fordítunk új kapcsolatok létrehozására. Ennek érdekében diákoknak, pedagógusoknak és szülőknek szóló helyi és kihelyezett rendezvényeket, előadásokat, ismeretterjesztő fórumokat, web-felületet, s média jelenlétet tervezünk. Hazai és nemzetközi kutatóműhelyekkel, K+F orientált intézményekkel és cégekkel, civil szervezetekkel (pl. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Kocka Kör) való kapcsolatainkat is ápoljuk, építjük, hogy (gyakorlati helyként, valós tudományos problémákat felvető centrumokként, speciális képzettséget adó terepgyakorlati helyszínekként, vagy akár a pályakezdő tehetségesek számára munkahelyet nyújtó lehetőségként) ezeket is bevonhassuk a tehetséggondozásba. A régióban a közoktatási intézményekkel is szoros együttműködés valósul meg – különösen a tanárképzés, -továbbképzés terén. Jelen tanulmányban sajnos ugyanúgy nincs mód valamennyi együttműködő partnerünk felsorolására, mint ahogy oktatógárdán név szerinti említésére sem.

...hatóköre: a kelet-magyarországi régió – legalábbis szűkebb (a tehetségpont regisztráció alkalmával is megjelölt) értelemben véve. Tágabb értelemben világszerte rendelkezünk oktatási-kutatási kapcsolatokkal. Oktató- és hallgatócsere programokkal – ezek közül is kiemelkedik az utóbbi két évben futó „Atlantis” program, amely révén az USA-ból és Lengyelországból érkező hallgatókat oktatunk (többek között a tehetséggondozás pszichológiai alapjaira), illetve hallgatóink vehetnek részt az említett országok képzésein.

...ellátott tehetségterületek: elsősorban a tudományos téren tehetséges személyek azonosítására, gondozására helyezük a hangsúlyt. Ugyanakkor lehetőségünk van (különösen zene-) művészeti és sport téren tehetségek gondozására is.

...konkrét programjai: a) a DETEP működtetése, propagálása (pl. web-felület, média-jelenlét); b) képviselőink diákoknak, szülőknek, pedagógusoknak, cégeknek, civil szervezeteknek szóló rendezvényeket, képzéseket szerveznek/látogatnak, ahol a Debreceni Egyetemen működő regionális tehetségpontra hívják fel a figyelmet.

...anyagi fenntarthatóságának, önfenntartásának alapja:

- a) a DETEP finanszírozására címzett támogatás különítendő el, aminek kezelése külön rovaton történik, vagyis csak e célra használható.
- b) A tehetséggondozás általános tevékenységét, vagy egy-egy munka konkrét elvégzését külső forrásokból, alkalmi támogatásokból is lehet finanszírozni.

...eredményességének és hatékonyságának felmérése:

- a) a belső (egyetemen belüli) tehetséggondozó munka eredményességi mutatói: a hallgatóknak félévente min. 2 konzultációs és minél több ún. teljesítmény kreditet kell szerezniük (ez utóbbi pl. publikációért, tudományos, művészeti, szakmai vagy sport versenyhelyezésért; konferenciaszereplésért; kiállításon történő terv-, alkotás bemutatásért; hangversenyen

történő szereplésért adható). Mindezt részletesen a Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjának szabályzatában a II.2-3. pont foglalja össze.

- b) a külső (nem egyetemi polgárokra vonatkozó) tehetséggondozó munka eredményességi mutatói: a) az ellátással megelégedett és az ellátott személyek számának hányadosa; b) az egyes speciális programok saját hatásvizsgálat mutatói (pl. teszt-reteszt jellegű és/vagy kontrollcsoportos hatásvizsgálatok eredményei; felvételi és verseny eredmények; a program támogatásával létrejött produktumok mennyisége és minősége stb.).

...*munkastílus*a: eredményesnek és folytatásra méltónak találjuk eddigi gyakorlatunkat, amely során a tehetséggondozást ellátó személyek (pl. tutorok, mentorok, témavezetők, tanácsadók, együttműködő partnerek) és az abban részesülő személyek (pl. diákok, hallgatók, szülők, pedagógusok) közvetlen, személyes kapcsolattartása állt a középpontban.

Irodalom

- Balogh László – Mező Ferenc – Tóth László (szerk.) (2003a): *A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjának I. Konferenciája – Tanulmányok*. Debreceni Egyetem, Debrecen
- Balogh László – Mező Ferenc – Tóth László (szerk.)(2003b): *A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjának I. Konferenciája – Előadáskivonatok*. Debreceni Egyetem, Debrecen
- Balogh László – Mező Ferenc – Tóth László (szerk.)(2005): *A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjának II. Konferenciája – Előadáskivonatok*. Debreceni Egyetem, Debrecen
- Balogh László – Mező Ferenc – Tóth László (szerk.)(2006): *A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjának II. Konferenciája – Tanulmányok*. Debreceni Egyetem, Debrecen
- Balogh László (2009): *A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó programja 2001-től napjainkig*. In: *Educatio*, XVIII. évf., 2. szám (2009-nyár). 174-187.; 187.
- Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézetének Pedagógiai-Pszichológiai Tanszéke honlapja: <http://www.psycho.unideb.hu>
- DETEP szabályzat honlapja: http://www.unideb.hu/portal/sites/default/files/153_Tehetseggondozas_szab._12.18._.pdf
- Márton Sándor – Mező Ferenc – Balogh László – Fónai Mihály (2006): *A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programja (DETEP) és beválogatási szempontjai*. In: Balogh László – Mező Ferenc – Tóth László (szerk.): *A Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjának II. Konferenciája – Tanulmányok*. Debreceni Egyetem, Debrecen. 7-12. pp.
- Nemzeti Tehetségsegítő Tanács honlapja: www.tehetsegpont.hu

TEHETSÉGGONDOZÁS A DEBRECENI FAZEKAS MIHÁLY ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

Kaluha Sándor

A Kocka Kör vezetőségi tagja, a debreceni Fazekas Mihály Általános Iskola igazgatóhelyettese.
E-mail: kaluhas@freemail.hu

A debreceni Fazekas Mihály Általános Iskolában több mint húsz éve folyik komplex tehetséggondozás (vö.: A debreceni Fazekas Mihály Általános Iskola honlapja). A kezdeti bizonytalan lépéseket egyre inkább felváltotta a következetes, tervszerű munka (Mező, 2001; Mező és Péter-Szarka, 2010). Tehetséggondozó és személyiségfejlesztő munkánkért nevelőtestületünk az elsők között kapta meg a „Debrecen Város Közoktatásáért” díjat. Több, mint tíz éve állunk kapcsolatban a Debreceni Egyetem Pszichológiai Intézetének munkatársával, a Kocka Kör elnökével, Dr. Mező Ferencsel, aki a pszichológiai jellegű, diagnosztikai méréseket végzi, és tanácsaival segíti szakmai munkánkat. Tantestületünk között többen az 1998-ban alakult Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület alapítótagjai is, Kaluha Sándor igazgatóhelyettes pedig a Kocka Kör vezetőségi tagja.

A Fazekas Mihály Általános Iskola *Tehetséggondozó Munkacsoportja*: igazgatónk, Petőné Horváth Mária vezetésével nagyszerű csapat alakult a tehetséggondozó program köré, s az Ő támogatásával Nagy Lászlóné, Rác Zsuzsanna Eszter már elvégezték a Debreceni Egyetem „Tehetség és fejlesztése” négy féléves, szakvizsgával záruló kurzusát. Kaluha Sándor igazgatóhelyettes szintén ebben a képzésben részesül. Tarnóczi Tamás kollegánk pedig harminc órás, tehetség témájú továbbképzésben vett részt, melyet Dr. Balogh László professzor úr neve fémjelez.

Intézményünkben a hátrányos helyzetű (HH) és halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) – gyakran alulteljesítő! - tehetségigéreték megtalálása és fejlesztése igen fontos feladatunk.

Tehetségkonceptiónk keretét a szakirodalomban gyakran idézett két tehetségmodell, a Mönks-Renzulli-féle, illetve a Czeizel-féle „2*4+1” faktoros modellek adják. Munkánkat a tehetségazonosítás, tehetséggondozás és tanácsadás triászra építjük, amelyekhez együttműködő partnereinktől kapunk segítséget). Iskolánk a komplex tehetségfejlesztést helyezi az előtérbe, így az intellektuális, a sport és művészetek, kézügyesség specifikus formáit is támogatja!

Intézményünk minden dolgozója elkötelezett a tehetség kibontakoztatás iránt, melyet Debrecen Város Önkormányzata az országban egyedül állóan felkarol, támogat és segít. Iskolánk nyitott és együttműködő a városban már működő Tehetségpontokkal, s a debreceni Oktatási Osztály felkérése alapján Tehetséggondozó bázisiskola is a 2008/2009-es tanévtől.

Tehetséggondozásunk színterei

Az elmúlt 20 év tapasztalatai alapján tanulóink a leghatékosabbnak a képzőművészet, az énekzene, hangszerképzés, a tánc- drámajátékok terén mutatkoztak. Ennek megfelelően szervezzük szabadidős programjainkat és tehetségfejlesztő szakköreinket:

- Alsós irodalmi színpad,
- Felső irodalmi színpad,

- Képzőművészeti szakkör,
- Ügyes kezek szakkör,
- Tánc alsós – felsős,
- Kiskórus, nagykórus,
- Furulya hangszeres képzés alsós-felsős,
- Gitár, hangszeres képzés,
- Szintetizátor hangszeres képzés.

A szakkörökben végzett munka bemutatása minden évben egy nagyszabású művészeti gála keretében történik. Zenés irodalmi műsoros estünk mindig nagy sikert arat a szülők körében. Évente képzőművészeti tárlatot rendezünk tanulóink munkáiból.

Az évek során a művészeti-képzés mellett nagy hangsúlyt fektettünk a számítástechnika, matematika, idegen nyelvek képzésére is. Évfolyam szinten minden területen egy-egy szakkör működik. A természettudomány iránt érdeklődő tanulóinkat a Kisfizikus, ill. a Természetjáró szakkör, Oxigén klub foglalkozásaira irányítjuk. Munkájuk megmérettetése a különböző szintű megyei, városi versenyeken történik.

Debrecen Város Oktatási Osztálya Pappné Gyulai Katalin Osztályvezető Asszony irányításával nagyszabású városi tehetséggondozó programot szervezett meg az általános iskolai tanulók számára. A program pszichológiai és diagnosztikai szűréssel kezdődött 2008. májusában, az akkori 4. osztályos tanulók részvételével, majd folytatódott 2009. májusában szintén a 4. évfolyamon.

A Hajdú-Bihar Megyei Közoktatási Közalapítvány pályázatának keretében az 1/a és 1/b osztályok szűrése megtörtént sport- mozgáskultúra terén.

Aktuális és jövőbeni feladataink:

- A rendelkezésre álló intézményi órakeret okos felhasználásával biztosítani a tehetséggondozó időkeretet.
- Pedagógusaink folyamatos továbbképzésének biztosítása.
- 5-6. évfolyamon folytatni a városi szinten egységes tematika alapján a tehetséggondozó foglalkozásokat.
- Szoros kapcsolatot kialakítani a bázisóvodákkal, hogy a tehetségígéreteket már óvodás korukban megismerjük.
- Tehetséggondozó munkánk bemutatása a szülők, a város nagyközönsége előtt.
- Jó munkakapcsolat kialakítása a partnerintézményekkel.

Irodalom:

- A Fazekas Mihály általános iskola honlapja:
<http://www.fmisk-debr.sulinet.hu/oldalak/iskolarol.html>
- Mező Ferenc (2001): The Significance of Mathematics in Martial Arts – or: Interest Based Enrichment Programmes at Mihály Fazekas Primary School, Debrecen. In: Balogh László – Tóth László (eds.): *Gifted Development at Schools: Research and Practice*. Debrecen: University of Debrecen Department of Educational Psychology. 110-114. pp.
- Mező, Ferenc – Péter-Szarka, Szilvia (2010): Martial Arts for Underachieving Students – A short report about an interest-based talent development program. In: Nagyová-Lehocká, Zuzana (Ed.): *Collection of Psychological Studies*. Constantine the Philosopher University in Nitra, faculty of Central European Studies, Nitra (SLO). 23-26.

TEHETSÉGGONDOZÁS A MEDGYESSY FERENC GIMNÁZIUM ÉS MŰVÉSZETI SZAKKÖZÉPISKOLÁBAN

Pappné Nagy Ildikó, Kiss Papp Csilla, Fekete József

Fekete József a Medgyessy Ferenc Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola igazgatója, Pappné Nagy Ildikó és Kiss Papp Csilla az iskola igazgatóhelyettesei. Mindannyian utolérhetőek az iskola e-mail címén keresztül: mfg@medgyessy-debr.sulinet.hu

Tehetséggondozó múltunk és jelenünk

1986 szeptemberében Debrecen nyolcadik gimnáziumaként indult a Medgyessy Ferenc Gimnázium. Hagyományos iskolavárosban a hagyományokkal ellentétben nem a város középpontjában helyezkedik el, hanem a város legújabb lakótelepén. Ráadásul két év „kalandozó élet” után, 1988 augusztusának utolsó napjaiban költözhettünk be saját, új épületünkbe.

Az iskola kollektívájának 24 éves tevékenysége, hogy kialakultak, illetve a mai napig formálódnak az iskola tartalmi és szervezeti jellemzői. Ennek a munkának egyik alappillére volt a helyi nevelési és oktatási rendszer alapos átgondolása. Gondos vizsgálatok és elemzések alapján őszinte, reális képet igyekeztünk biztosítani a tantestület számára, hogy megfelelő döntések születessenek. Időnként a képzési rendszert megbeszéltük a diákokkal is, elsősorban a diákönkormányzattal.

Olyan célt kellett kitűznünk, hogy iskolánknak megkülönböztetett helye, szerepe, karakteres jelenléte legyen a város, a régió iskolarendszerében. Ezáltal remélhető az iskolaválasztás kedvező befolyásolása is. A sajátos arculat megtalálásával, a kínálat bővítésével, de kellő igényességgel indulhatott el az az öngerjesztő folyamat, melynek révén megkülönböztetett szerepe lett intézményünknek. Olyan gimnáziumi oktatás irányában kellett elmozdulnunk, amely elveiben és értékeiben hagyományosan meghatározott, de az eddiginél jobban alkalmazkodik a környezet igényeihez és adottságaihoz, többek között a gimnáziumi kettős funkció egybemosása helyett annak differenciáltabb kezelésével. Ezért kívánatosnak tűztük ki a továbbtanulási esélyek növelése érdekében a tehetségfejlesztés formáinak és módszereinek bővítését az egyéni érdeklődés és teljesítmények alapján szerveződő csoportokban (pl. speciális képzés emelt óraszámú stb.). A nem elméleti szakembernek készülő növendékeinknek valamilyen szakjellegű oktatását-képzését biztosítottuk. A funkció szerinti differenciáltabb tanítási program növelte is az iskola iránti érdeklődéssel együtt a továbbtanulás és a közvetlen munkába állás esélyeit.

A továbblépés teendői állandóan foglalkoztatták iskolánk pedagógus-kollektíváját. Kiemelt kérdésünk volt az is, hogy mit lehet, illetve kell tenni, egy iskolában, hogy jobban érezzék magukat a tanulók és a tanárok, hogy eredményesebb legyen együttműködésük. Csak egyetlen lehetőség maradt: érvényesülni, engedni s a felelősségérzetet növelni azokban, akikben van ambíció, újjító törekvés, a kevésbé érdeklődőket pedig érdekeltté tenni a munkavégzés hatékonyságának növelésével. Ehhez otthonos, személyiséget formáló, diákközpontú, nevelő iskola megteremtése volt a célunk.

Nyitottság jellemezte a kollektívát, így nyitott, alkotó légkör tudott kialakulni. A különböző szakterületen tett próbálkozásaink, újjító szándékaink, elképzeléseink, diákjaink ismereteinek

bővítésére eredményesnek bizonyultak. Így nem csupán ismertséget, hanem elismerést is szereztünk intézményünknek.

Az évek során megnövekedett az iskolánk vonzereje. Ennek következtében a felvételizők egyre szélesebb köréből válogathattuk ki növendékeinket.

1988 szeptemberétől – azaz amikor sajátos helyzetünkből adódóan lehetőségünk volt – beindítottuk az angol és a német nyelvi speciális képzést. Ez azért is vált kiemelt feladatunkká, mert a magyar oktatás egyik leglátványosabban jelentkező kudarca volt az idegen nyelv tanítása, ugyanakkor a társadalmi igények egyre sürgetőbb feladattá tették. Európai felzárkózásunk sarkalatos kérdése legalább egy világnyelv magas szintű elsajátítása. A diákjaink nyelvi képzésének erősítése érdekében 1989 óta cserekapcsolatunk működik a marsbergi gimnáziummal. A speciális nyelvi képzést biztosító osztályunkban mindenki nyelvvizsgát tesz középiskolai tanulmányai idején. Természetesen a többi osztályunkban is sok a nyelvvizsgázó a fakultációs foglalkozások révén.

A speciális nyelvi képzés mellett a fő fejlesztési irányt az iskola specialitását jelentő képzőművészeti képzés helyi programjának kidolgozása hozta. Képzőművészeti jellegű osztály indítására kezdettől gondoltunk – erre utal az iskola névválasztása és a hely szelleme is -, de anyagi okok miatt nem engedélyezték megteremtését eleinte. Mégis elterjedt az elképzelés iskolánk képzőművészeti képzéséről, így kezdettől indítottunk olyan osztályt, ahová a jó kézügyességgel rendelkezőket csoportosítottuk. Az 1993/94-es tanévtől iskolánkban képzőművészeti orientációjú osztály működik. Ezt a fajta képzést fejlesztettük tovább képzőművészeti tagozattá, mert az iskolafenntartó oktatáspolitikai koncepciójába jól beilleszkedett ez a képzés, mivel olyan profil megteremtéséről volt szó, ami mindenképpen hiánypótlónak mutatkozott. Debrecen és a megye iskolahálózatában ez a kínálat nem volt meg.

Radeczki Emília (11. évf.) tanulónk alkotása iskolánk főbejáratáról

Folyamatos változtatással sikerült megalapozni azt, hogy a Medgyessy Ferenc Gimnázium a térségünkben a képzőművészeti képzés színtere legyen. Ezzel a képzéssel így önálló arculattal jelent meg iskolánk Debrecen és Hajdú-Bihar megye közoktatási rendszerében.

A következő mérföldkő történetünkben 1995-ben a képzőművészeti specializáció elindulása a nappali rendszerű gimnáziumi oktatásban tagozati keretek között. A gimnáziumi órakeret adta lehetőségeket figyelembe véve a tanulók emelt óraszámban foglalkoztak rajzolással és festéssel, ábrázoló geometriával valamint művészettörténettel. Ebbe az osztálytípusba jelentkezők száma folyamatosan duplázódott az évek alatt, ez számunkra visszaigazolást jelentett, hogy ebben a régióban szükség van erre a színfoltra a debreceni iskolahálózatban. Eddig a környék tehetséges fiataljai budapesti és nyíregyházi iskolákban tanulhattak tovább, vagy a vágyaik feladására kényszerültek. Ettől az időponttól folyamatos fejlesztésekre volt szükség, hiszen a tárgyi és személyi feltételek már szűkösek voltak több évfolyam kiszolgálására. Az elsősorban fiatalokból álló tanári kör nagy lehetőséghez jutott, létrehozhatott valamit, elkezdődtek a szellemi értelemben vett építkezések, melyek később a körülmények megteremtése kapcsán nyertek realitást. A tettvágy nagy volt, így a lendületet a pályázati lehetőségek és az iskola tehetséggondozó alapítványa adta meg.

1998 volt a következő történelmi pillanat életünkben, mert a meglévő személyi és tárgyi kapacitására az érettségire épülő szakképzés szerveződött. Valójában ma már tudjuk, hogy ez a döntés sorsdöntő volt mindannyiunk életében is. A gimnázium végzősei számára lehetőség nyílt, hogy az érettségi megszerzése után 2 év alatt OKJ-s képesítést szerezhessenek. Alkalmazott grafika és kerámia szakkal debütált a szakképzésünk. Még ebben az esztendőben kaptuk meg a jogot a Holló László Emlékmúzeum működtetésére, ami az iskolánk szomszédságában foglal helyet. A nagybányai örökséget magában őrző Hollósy tanítvány városunk leghíresebb festője, hagyományait attól kezdve folyamatosan ápoljuk. Az emlékház a modern lakótelepi környezetben igazi kuriózum. Itt rendezkedtünk be, az alaksorban kaptak helyet a műhelyek a múzeumi terekben pedig művészettörténeti órák folynak.

2000-ben a festő szakot, 2002-ben az alkalmazott fotográfus szakokat indítottuk útjára. Pályázati források, szakképzési támogatás és önerő segítette a berendezkedést. A szakok teret engednek azoknak a fiataloknak is a művészeti fejlődésre, akik nem az iskolában végeztek, de kellő elhatározással és szorgalommal küzdik végig velünk a két esztendőt. A művésztanári kör egyre bővült az idők folyamán reméltük, hogy egyszer az iskolánk egy igazi művészeti alkotóműhellyé válik, ahol a tanulók és a diákok tanáraikkal együtt olyan művészeti légkörben élhetnek együtt, amely mindenkit inspirál a magas szintű alkotói munka irányába. Sokan ezért is választják iskolánkat, mert családias légkörével azokat a diákokat is élményekhez, sikerélményekhez juttatja, akik természetükből adódóan zárkózottabbak, kevésbé nyitottak. Az alkotói légkör megteremtéséhez elengedhetetlen volt megteremteni minden szak számára azt a bázist, amely csak az övéké, ahol mindenkinek van egy „helye”, ahhoz, hogy ott találja a tegnapi otthagyt eszközöket. Valójában minden szak tanterme egy műterem, a kis létszámú oktatás a művészetek területén elengedhetetlen ahhoz, hogy a művészi munka szellemisége minden diákot megérintsen és a mester személyre szabott instrukciói gyakrabban elérkezzenek a tanulókhoz.

A város kulturális életében is igyekszünk szerepet vállalni, a településünkön működő színházzal és a múzeumokkal olyan közös projekteket valósítunk meg, amelyekben kölcsönös a tapasztalatcsere mindannyiunk számára - pl.: egy kiállítási anyag parafrázisainak az elkészítése, színházi előadások plakátterveinek az elkészítése, kulturális terek átalakítása. Ezek az ún.: éles helyzetek segítenek abban, hogy a diákok olyan munkafolyamatokkal ismerkedjenek meg az előkészületektől folyamatosan, amelyek az iskolai időközön túl a saját vállalt munkáikhoz majd támpontot adhatnak.

A hétköznapi pedagógiája azonban arról szól általában, hogy felkészítsük diákjainkat a felsőfokú felvételire, versenyekre és a munkavállalásra. Az érem táblázatunkban szép eredményekkel büszkélkedhetünk pl.: Országos Rajzverseny 1. helye, különdíja, OKTV 3, 5, 7, 9,

11....24. helyezései, Megyei rajzverseny 1, 2, 3,...5. helyezése. Az iskolában készült pályamunkákat díjazták már Lengyelországban, Bulgáriában, Spanyolországban és a magyar Parlamentben is, a tavaszi fesztiválon....stb.

A következőekben szót érdemel az iskola tánctagozata is, amely a képzőművészettel párhuzamosan indult fejlődésnek. A tagozati keretek között számos diák tanul tovább nálunk, bővítve vagy megerősítve az addigi táncos eredményeit. A tánc nemek közül alapismereteket sajátítanak el a tanulók, mert változatos táncos előélettel rendelkeznek a hozzánk érkező növendékek. Az igazi elszántak a szak akkreditált képzése révén szakirányú érettségit, szerezhetnek, ezt a lehetőséget ebben az osztályban tanulók egyre többen igénybe is veszik. 2006-tól a tánctagozatra épült a színpadi táncos szakképző osztály azok számára, akik elkötelezettek és tudatosan készülnek a színpad meghódítására. Az érettségi utáni két esztendőben, kis csoportokban célirányos fejlesztőmunka folyik, a balett centrikus oktatás során a mozgáskultúra és állóképesség fejlesztése történik, a modern és a néptánc órák a tánc kultúrában való eligazodást és magabiztos tájékozódást segítik elő. A diákevek alatt több tanulót is beválogattak színházi előadásokba, versenyeken megtisztelő helyezéseket értek el diákok, az év végén pedig mindannyiuk számára lehetőség nyílik bemutatni tudásukat egyénileg és csoportosan is a színház deszkáin. A tapasztalásnak széles tárházát tudja felmutatni ez a szakunk is. Az elkötelezettség mellett ennek a területnek is fontos tényezője a megfelelő gyakorlóhely ahol a diákok és a tanárok magukénak érezhetik a terepet, mert az alkotni vágyáshoz elengedhetetlenül fontos a légkör, ami meg tudja azt teremteni.

A Medgyessy művészcsapata igyekszik ennek az alkotói légkörnek a megteremtésére, ahová a kibontakozásra váró tehetségek eljönnek tanulni és tanulmányaik befejezése után jó szívvel gondolnak vissza az itt eltöltött közös időre.

Napjainkban iskolánk regisztrált Tehetségpontként is működik.

A tehetséggondozó jelenünk és jövőnk

Az iskola megalapítása óta jelen lévő részben spontán, részben tudatos és tervezett tehetséggondozó és tehetséggondozó, -fejlesztő tevékenységek és programok (a művészeti képzésen és szakmacsoporton belül, illetve tánc és mozgásművészet területén, valamint a nyelvi képzésben) 2006-ban új dimenziót kaptak azáltal, hogy az iskolafenntartó Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata elismerve a területen végzett munka eredményességét kezdeményezte hatosztályos komplex általános tehetséggondozó/fejlesztő gimnáziumi osztály indítását.

A felkérés alapján nagy örömmel és várakozással fogtunk neki a hatalmas feladatra való felkészülésnek. Tervet készítettünk, aminek alapján minden tanítandó tárgyból beiskoláztuk a kollégákat a Debreceni Egyetem két éves tehetséggondozó pedagógus szakképzésére. Felvettük a kapcsolatot dr. Balogh László professzorral, a Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programjának programvezetőjével és dr. Mező Ferencsel, iskolánk volt diákjával, a Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület elnökével.

Célunk az volt, hogy a tantestület minden tagja rendelkezzen a szükséges elméleti ismeretekkel és lehetőség szerint gyakorlati tapasztalatokkal is. Nagy segítségünkre volt a felkészülés során a fentiekben említett szakemberek által bemutatott már futó programok elemzése, értékelése és megszerzett tapasztalatok átadása. Együttműködésünk eredményeképp sikerült 2010/2011-es tanévre felkészíteni iskolánkat az előttünk álló feladatra és megteremteni a szükséges tárgyi, infrastrukturális és személyi feltételrendszert. Ezek alapján kialakított modell az alábbiakban részletezett összetevőkből épül föl.

Az Intézményi Tehetséggondozási Program Modellje

Projekt megnevezése: Általános tehetséggondozó képzés 6 osztályos gimnáziumi oktatás keretei között a DMJV 2007-2012-ig Önkormányzati Intézkedési terv II/2.3 pontja alapján.

Bevezetés tervezett időpontja: 2010/2011-es tanév.

A modell összetevői (a NAT és Helyi tanterv ajánlások és előírások alapján a kötelező 25 tanórával számolva):

- *Nívócsoportos tehetséggondozás, kulcskompetenciák fejlesztése tanórai keretben:* a heti 25 tanóra esetében minden órán csoportbontást szeretnénk (nívócsoport /8-10 fő/) alkalmazni a differenciált tehetséggondozás érdekében. Tehetséggondozó végzettséggel rendelkező pedagógusok irányítása mellett.
- *Rekreációs tehetséggondozás:* a művészeti tárgyak és a testnevelés órák a tehetséggondozáshoz szükséges komplex rekreációs háttérrel szolgálatják, terveink szerint kiegészülve egy heti 5 órás blokkal, ami klubfoglalkozás és irányított játék, kaland és élménypedagógiai módszerek alkalmazásával teremti meg a lehetőséget a harmonikus személyiség kialakítására és tehetségdimenzió kamatoztatására.
- *Differenciált délutáni tehetséggondozó képzés:* a NAT által meghatározott 10 műveltségi terület tanulói igényekre alapuló hálózatos és az átjárhatóságot biztosító (szükség esetén multi- és interdiszciplináris) fejlesztő és tehetséggondozó képzés műveltségi területenként heti 2 óra.
- *Tanulás módszertani felkészítés, önismeret fejlesztés:* előadások, szakkörök, gyakorlati foglalkozások két hetes ciklusokban, ciklusonként 2 óra a Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület szakmai támogatásával.

Alkalmazott módszerek: dúsitás, gazdagítás, léptetés, gyorsítás

Monitoring: a PDCA ciklusra alapozott egyénileg differenciált nyomon követés és dokumentált teljesítmény menedzsment és vizsgálat.

Erőforrásigény:

- *Humán erőforrás:* a képzés kezdetére az előzetes tervezés alapján teljes szaktanári lefedettség mellett 8 kolléga fejezi be a Debreceni Egyetemen a tehetséggondozó kurzust. A felmenő rendszerből adódó plusz szakember igénynek képzési költségét az intézmény költségvetési keretein belül lehet kezelni.
- *Intézményi infrastruktúra:* a szükséges és eszközjegyzékben meghatározott eszközök rendelkezésünkre állnak. A differenciált tehetséggondozáshoz szükséges tanterem és kabinetterem igény belső átszervezéssel és a már folyamatban lévő telephely szám növeléssel esetleg bérléssel megoldható, úgy, hogy a tehetséggondozó osztály integritása megmarad és minden óra az anyaépületben történik.
- *Költségvetés, tantárgyfelosztás, túlóra:* az induló osztályra tervezhető heti 25 óra mellett a fentiekben vázolt modell esetén heti 25 differenciált képzést szolgáló és heti 20 délutáni tehetséggondozó/fejlesztő túlórára van szükség. Ezt a plusz óraigényt a 2010/2011-es tanévre kifutó jelenlegi nyelvi előkészítő osztályunkra tervezett költségvetési hányad és a folyamatban lévő pályázati tevékenység fedezi. Így a képzési struktúra átalakításával a jelenlegi költségvetési keretet a tehetséggondozó képzés beindítása nem növeli. A felmenő rendszerből adódóan az osztályszám növekedésével párhuzamosan növekedik a túlóra szám is.

Sok kérdés még megválaszolatlan bennünk egy dolog azonban biztos, olyan iskolát szeretnénk megvalósítani, ahol a választott módszerek, eszközök dinamikusan változnak a gyerekek igényeinek és lehetőségeinek megfelelően. El kívánjuk kerülni azt, hogy a gyerekeket belekényszerítsük egy számukra vállalhatatlan kudarcokkal és eredménytelenséggel teli norma és kompromisszum-rendszerbe. Abban bízunk sikerül elérni kitűzött céljainkat.

TEHETSÉGGONDOZÁS A DEBRECENI CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY GIMNÁZIUMBAN

Temes István

Temes István a debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium igazgatója. E-mail: temes@csokonai-debr.sulinet.hu

A Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium nappali tagozata Debrecen belvárosában a hajdani Piarista Gimnázium épületében volt, amely 1901 és 1903 között épült, és 1948-ban államosították. Az intézmény 1950-től viseli Debrecen nagy költősenijének nevét. 2000 augusztusától a Jókai Gimnázium jogutódjaként levelező és esti képzést is folytatott a Jerikó utcai telephelyen.

Az egyházi ingatlanok kárpótlásáról szóló törvény alapján a Római Katolikus Egyház 2005. augusztus 1-től megkapta a Szent Anna utcai ingatlant, a gimnázium pedig a Békessy Béla Általános Iskola felújított épületébe került át.

2002-ig kizárólag négy évfolyamos képzés folyt az intézményben, majd 2002 szeptemberétől öt évfolyamos olasz-magyar két tanítási nyelvű képzéssel is gazdagodott a 90-es évek eleje óta kialakult struktúra, amely a következőket kínálja Debrecen és a régió tanulóinak.

Osztályaink:

- Humán, négy évfolyamos osztály,
- általános tantervű, négy évfolyamos osztály,
- emelt szintű testnevelési, négy évfolyamos osztály,
- olasz-magyar két tanítási nyelvű, öt évfolyamos osztály,
- matematika-történelem-informatika, négy évfolyamos osztály,
- emelt szintű angol illetve német nyelvű osztály,
- nyelvi előkészítő osztály.

A nappali tagozatos tanulóink száma 810, a felnőttoktatási tagozaton 210-en tanulnak. Diákjaink $\frac{2}{3}$ -a a debreceni, $\frac{1}{3}$ -a a Debrecenen kívüli településekről származik, a tanulók $\frac{2}{3}$ -a lány, $\frac{1}{3}$ -a fiú. A gimnáziumban tanító pedagógusok végzettsége a Köznevelési Törvény előírásainak megfelel.

A tehetségpontok személyi minimum követelményeinek megfelelően: egyrészt Bálint Orsolya tanárnő személyében rendelkezünk olyan pedagógus munkatárssal, aki tehetségfejlesztő szakvizsga programot végzett a Debreceni Egyetem Pedagógiai-Pszichológiai tanszéke szervezésében. Másrészt pszichológiai szempontból megfelelő segítséget egyrészt a Debreceni Egyetem Pedagógiai-Pszichológia Intézetétől kapunk; valamint a fent említett tanszék adjunktusa, dr. Mező Ferenc elnöksége alatt működő Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület a legfőbb segítője ilyen irányú munkánknak.

A Tehetségpontoktól elvárt szakmai minimum követelményeknek (mint: tehetségazonosítás, tehetséggondozás, tehetség tanácsadás és együttműködés más tehetségpontokkal) is igyekszünk megfelelni. Ezt kiváló pedagógusaink teszik lehetővé. Munkánk külső kontrollja céljából kérvényeztük a Nemzeti Tehetségsegítő Tanácstól, illetve az annak jogi képviselőjét ellátó Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetségétől 2009. decemberében tehetségpontunk akkreditációját – az akkreditáció folyamatban van. Tehetséggondozó munkánk belső kontrollját minőségbiztosítási programunk szabályozza. Iskolánk minőségbiztosítási programjában a tehetséggondozás értékelése az 1. táblázatban foglaltak szerint történik.

1. táblázat: A tehetséggondozó tevékenység értékelése a debreceni Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium minőségbiztosítási programjában

Értékelési szempont	Ki értékeli?	Értékelés módja	Mikor értékeli?	Értékelése Max.60 pont
1. Differenciált foglalkozás a tanítási órán	Munkaközösség-vezető, a minőségellenőrzést végző team tagjai	Óralátogatás, Tanulói kérdőív	Évente 1-2 alkalom	15
2. Versenyekre, emelt szintű érettségire, vizsgákra való felkészítés	Munkaközösség-vezető, a minőségellenőrzést végző team tagjai	A munkaközösség-vezetőnél, igazgatóságnál meglévő nyilvántartás adatai, önértékelő teszt	Évente a munkaközösségi beszámoló alkalmából	15
3. Korrepetálás, felzárkóztató tevékenység	A minőségellenőrzést végző team	Diákokat kérdező teszt, önértékelő teszt	Évente	20
4. A tehetség azonosítása, gondozása, fejlesztése	A minőségellenőrzést végző team	Önértékelő teszt, eredmények a nyilvántartási adatokból, interjú	Évente	10

Gimnáziumunk humán, kéttannyelvű olasz, emelt óraszámú tört.-mat., illetve mat.- inf., testnevelés-, nyelvtagozat tagozatokkal működik, melyekre a 8. évfolyamos diákok felvételi válogatást követően kerülhetnek be. Minden tagozat számos versenyeredménnyel dicsekedhet. Nyolcféle nyelv közül választhatnak tanulóink! A tagozatok mellett rendkívül sok délutáni szakkör várja az érdeklődő diákokat. Az iskola épületének korszerű felszereltsége is kifejezetten alkalmas ilyen jellegű tevékenységre.

Specifikus és konkrét programjaink. Különösen a tagozatainknak megfelelő tehetségekkel kívánunk foglalkozni: humán, nyelv, természettudomány, testnevelés területeken. Konkrét programjaink egyelőre: házi versenyek, nyelvterületek látogatása, természettudományos kutatások, kirándulások.

Tehetségpontunk kapcsolatrendszerét négy irányban tervezzük kiterjeszteni, illetve elmélyíteni:

- az általános iskolákkal (nyílt napokat szervezünk tanulóik számára, weboldalas pályaválasztási tájékoztatást nyújtunk számukra),
- a város többi középiskolájával (állandó kapcsolattartás, különféle versenyeken való részvétel),
- Debreceni Egyetem különböző tanszékeivel is,
- civil szervezetekkel, köztük a Kocka Körrel.

MAGYARKANIZSA KÖZSÉG PEDAGÓGUS EGYESÜLETÉNEK BEMUTATÁSA

Varjú Potrebić Tatjana

Magyarkanizsa Község Pedagógus Egyesületének (Magyarkanizsa, Szerbia/Vajdaság) elnöke, a Magyarkanizsa Önkormányzata Általános Ügyek és Társadalmi Tevékenységek Főosztályának főosztályvezetője. E-mail: vptatjana@stcable.net

Magyarkanizsa Község Pedagógus Egyesülete 2001. április 3-án tartotta alakuló közgyűlését, melyet hosszas és kitartó munka előzött meg. Célként az oktatás és nevelés minőségének fejlesztését, a pedagógusok közös érdekszervezetének létrehozását tűztük ki.

Az Egyesületnek 295 tagja van. Ez a létszám felöleli a Magyarkanizsa község egész területén oktatási intézményekben dolgozó pedagógusokat:

- általános iskolák Magyarkanizsán, Martonoson, Adorjánon, Velebiten, Oromhegyesen, Tóthfaluban, Völgyesen, Oromon, Horgoson és Kispiacon,
- Mezőgazdasági és Műszaki Szakközépiskola Magyarkanizsán,
- Alapfokú Zeneiskola Magyarkanizsán,
- József Attila Városi Könyvtár Magyarkanizsán,
- az iskoláskor előtti intézmények községünk összes településéről,
- valamint a nyugdíjas pedagógusok.

Egyesületünkhöz csatlakoztak mindazok, akiknek a szakmai összefogás és a megfelelő alapképzés alapfeltétel a jó és eredményes munkához.

Célkitűzések:

- a pedagógusok érdekeinek felvállalása, az oktatás és művelődés fejlesztése és ápolása,
- a permanens képzés állandó biztosítása,
- az oktatás korszerű módszertani ismereteinek elsajátítása,
- a minden korosztályt felölelő tehetséggondozás tevékenységének megtervezése és kivitelezése,
- szemináriumok, művészeti találkozók megszervezése, a téli és nyári szünidő hasznos eltöltése céljából,
- a pedagógusszakma területén mutatkozó munkaerőhiány felmérése, majd annak tervszerű irányítása és pótlása,
- szakmai előadások, kirándulások, pedagógustalálkozók megszervezése,
- az oktatási intézmények közötti szoros együttműködés és kapcsolat ápolása,
- az általános- és középiskolások, egyetemisták felkészítésének megszervezése,
- a községen kívüli művelődési intézményekkel és egyesületekkel való kapcsolat felvétele,
- az egyesületi szakaktívák munkájának beindítása,
- drámapedagógiai csoportok és alkotóműhelyek munkájának megszervezése a pedagógusok részére,
- tribünök, előadások szervezése különböző helyszíneken a környezetvédelem, a hagyományápolás, a gyermeknevelés és -védelem, a szabadidő hasznos eltöltése, módszertani kérdések, szaktantárgyak, osztálytanítás, óvodapedagógia területén,
- az oktatás és nevelés területén elért szakmai sikerek jutalmazása és elismerése,

- a határon túli pedagógusokkal való együttműködés elmélyítése,
- bel- és külföldi pályázatokon való aktív részvétel.

Kiemelt célunk a Tisza-menti községek, a határon túli magyar pedagógusokkal, egyesületekkel, és a hasonló tevékenységgel foglalkozó intézményekkel való kapcsolatfelvétel.

Együttműködés más szervezetekkel:

- Észak-bácskai Pedagógusok Egyesülete, Szabadka
- Cantilena Kamarakórus, Magyarkanizsa
- Rákóczi Szövetség, Magyarkanizsa
- Bolyai Farkas Alapítvány, Zenta
- Felderítő csapat, Magyarkanizsa
- Kocka Kör, Tehetséggondozó Kulturális Egyesület, Debrecen
- Röszei Kaláka Hagyományörző és Teleház Közhasznú Egyesület, Rösze
- Beretzk Péter Természetvédelmi Klub, Rösze

Együttműködés intézményekkel:

- J. J. Zmaj Általános Iskola, Magyarkanizsa
- Október 10. Általános Iskola, Horgos
- Kiss Ferenc Általános Iskola, Oromhegyes
- Poletarac Iskoláskor Előtti Intézmény, Magyarkanizsa
- Alapfokú Zeneiskola, Magyarkanizsa
- M. M. I. K. Beszédes József, Magyarkanizsa
- Cnesa Oktatási Művelődési Intézet, Magyarkanizsa
- Magyar Nemzeti Tanács, Szabadka
- Vajdasági Módszertani Központ, Szabadka
- Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka
- Teleki Sándor Oktatóközpont, Solt
- Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár

Állandó programjaink

Történelem verseny: községünk oktatási intézményeinek tanulói saját lakóhelyük helytörténeti ismeretiben, valamint az aktuális történelmi évfordulók témaköreiben mérik össze tudásukat. A Tisza-menti és községünk testvérvárosainak iskolái is meghívást kapnak a versenyre. Helyszín: J.J.Zmaj Ált. Iskola, Magyarkanizsa. Időpont: május hónap. Részvevők száma: 50 fő.

Nyári tábor: Nyári tábor az egyesület szervezésében ált. iskolás (5-6.oszályos) tanulók részére, akik ismereteiket a hagyományápolás, népművészet, a történelem és a helytörténeti ismeretek körében kívánják bővíteni. Feltételként, irodalmi pályázaton kell részt venniük, melyet az egyesület az adott évben meghirdet. A program időpontja: augusztus hónap. Helyszín: a magyarkanizsai vízitelep. Létszám: 100 fő.

Bontakozás tábor – Horgos: A horgosi Október 10. Ált. Iskola szervezésében már több éven keresztül megszervezésre kerül a Bontakozás elnevezésű hagyományápoló gyermektábor. A program időpontja: július hónap. Helyszín: a horgosi Kucora tanya udvara. Létszám: 100 fő.

Színjátékforgó: Az általános iskolákban működő színjátszó szakosztályok vetélkedője. Alsós és felsős korosztályosok külön kategóriában vetélkednek, a legjobb csapat képviseli iskoláinkat a hagyományos ferencvárosi Pörgő- forgó színjáték vetélkedőn. A vetélkedő időpontja: november hónap. Helyszín a horgosi Művelődési Ház színházterme. Létszám: 80 fő.

Egyenlő esély minden tanulónak és a korszerű (kooperatív) oktatási módszerek: kiemelt szakmai továbbképzés osztálytanítók, tanárok számára, melynek célja az alulteljesítő diákok felzárkóztatása, a tehetséges gyermekek kibontakoztatása – mindez a kooperatív tanítás/tanulás módszerével. Elméleti és gyakorlati ismeretekre tehetnek szert az érdeklődő pedagógusok – az oktatási intézményekből. Helyszín: az érdekeltek létszámától függően (egy képzés 60 óra/ 20 fő) községünk egyik iskolája.

Pedagógusnap – ünnepi akadémia: Az idei évben 9. alkalommal kerül sor a Pedagógusnapi ünnepi akadémia megszervezésére. A rendezvény keretein belül az „Év pedagógusa” díj kiosztása a legfelelőbb pillanat. A szakma pillanatnyi legnagyobb elismerése a díj megszerzése. Községünk hat oktatási intézménye minden évben elismerésben részesíti kiváló pedagógusait. A rendezvény egy napos, az alkalomhoz illő kulturális rendezvények kíséretében zajlik. A program időpontja: november 8. Helyszín: a magyarkanizsai Cnesa Oktatási és Művelődési Intézmény színházterme. Létszám: 300 fő

Szakmai továbbképzések: Évente két alkalommal szervezünk szakmai továbbképzést a tanügyben dolgozók számára. Ezek a képzések azt a célt szolgálják, hogy olyan új tantárgyi és módszertani információkhoz juttassák a pedagógusokat, amelyek belföldön még nem elérhetőek, ezért az előadókat főként Magyarországról hívjuk. Az előadások tervezett témakörei: „A tevékenységközpontú pedagógiák alkalmazása”, „Korrektív pedagógiai módszerek”, „Pedagógiai fejlesztő programok”. Tervezett időpontok: május, november. A létszám előadásonként 40 fő. Helyszín: községünk iskolái.

Tehetséggondozó tevékenység

Vajdaságban az *I. Tehetség Nap* megrendezésére Magyarkanizsán került sor 2007. március 22-én. A kerekasztal-megbeszélésen a tehetség fogalmának meghatározása, a tehetséggondozás- és fejlesztés tartalmi köré csoportosultak az előadások:

1. *A tehetséggondozás elméleti alapjai.* Előadók: Apró Bakai Magdolna, Gruik Zsófia. Témák: A tehetség fogalma. Magyarországi tapasztalatok a tehetséggondozás terén.
2. *Tehetséggondozó gimnáziumok, projektek.* Előadók: Gajda Attila, Varga Anikó, Muhi Béla, Mgr. Hajnal Jenő. Témák: A vajdasági diákok szereplése különböző versenyeken. Tapasztalatok az elmúlt időszakból (felvételi követelmények, tanulmányi és versenyeredmények). A tehetséggondozó gimnáziumok végzős diákjainak tervei a további iskolázattal kapcsolatban (egyetemek választása).
3. *A tehetséggondozás társadalmi támogatása.* Előadók: Józsa László, elnök, Magyar Nemzeti Tanács; Dr. Jeges Zoltán, titkár, Tartományi Oktatási Titkárság; Dr. Korhecz Tamás, titkár, Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Kisebbségügyi Titkárság; Egeresi Sándor, elnök, Tartományi Képviselőház; Kabók József, titkárság, Tartományi Oktatási Titkárság; Soós Edit, iskolaigazgató a Magyar Nemzeti Tanács oktatásügyi tanácsosa; Uta Jenő, Rkt. Plébános; Pásztor Bálint, parlamenti képviselő. Témák: Hogyan fogalmazta meg céljait a Magyar Nemzeti Tanács a magyar fiatalok tehetségének feltárásában és fejlesztésében? A Tartományi Kormány és a Titkárságok hatásköre, lehetőségei a tehetségsegítő kezdeményezésekben. Van-e lehetőség az e-Magyar pontok összekötésére és hathatós kihasználására a tehetségsegítés minden fázisában? Vajdaságban hol lenne legcélszerűbb megalakítani az első Tehetségpontot, valamint mire hárulnának a működési költségek (Nemzeti Tanács, községek, Tartomány, Köztársaság)? Jelenleg milyen tehetséggondozás folyik az oktatási intézmények rendszerén kívül, a civil szervezetek és az egyház szervezésében?
4. *Az anyaország támogatási lehetőségei a tehetséggondozás területén Vajdaságban.* Előadók: Dr. Nagy Ferenc, Dr. Félegyházi Péter. Témakörök: Milyen lehetőségeket tud felkínálni az

anyaország a vajdasági magyar tehetségek támogatására, különböző projektekben és pályázatokon való részvétellel?

5. *A magyar tannyelvű felsőoktatási intézmények tehetséggondozó stratégiája.* Előadók: Dr. Káich Katalin, Dr. Papp György. Témakörök: Mekkora mértékben tudnak a magyar tannyelvű felsőoktatási intézmények, az óvó-, tanító- és tanárképzés tanterveiben módosításokat beiktatni, a leendő pedagógusok későbbi hatékony tehetséggondozásban való részvétele céljából?
6. *A különböző szintű, nem tehetséggondozó oktatási intézmények tapasztalatai a tehetséges tanulók gondozásában.* Előadók: Konc Júlia, Lišcević Lujza, Sárosi Gabriella, Bíró Edit, Gere Csilla, Kovács Nándor, Tóth Béla. Témakörök: Milyen lehetőségek vannak a tehetség felismerésére és fejlesztésére az oktatás különböző fokozatain? A kötelező iskolai oktatás milyen lehetőségeket nyújt a tehetség kibontakozásában? Milyenek a jelenlegi tapasztalatok és lehetőségek a tehetségek szervezett követésére és átadására a magasabb oktatási szintekre?
7. *Tehetségek támogatása, aktuális gyakorlat.* Előadók: Árok Ferenc, Kubát János. Témakör: A már működő tehetségsegítés tapasztalatai.

A II. *Tehetség Nap* megrendezésére 2008. március 25-én került sor Magyarokánizsán. Az előadások témakörei *A tehetséggondozás jövője a Vajdaságban* cím köré csoportosultak:

1. A tehetséggondozás létjogosultsága
2. A tehetséggondozó iskolák bemutatkozása
3. A tehetséggondozással foglalkozó szakosztályok bemutatkozása

A szakmai találkozón bemutatásra került Vajdaság tehetségterképe.

A III. *Tehetség Nap* Magyarokánizsán, a tehetségek szolgálatában címmel, és egyben az I. nemzetközi tudományos konferencia megrendezésére 2009. március 23-án került sor, *A tehetségek szolgálatában* elnevezéssel. A konferencia kiemelt témakörei:

- A közoktatás, mint a tehetséggondozás fontos színhelye.
- Lehetőségek, amelyekkel támogathatjuk a pedagógusok tehetséggondozó munkáját.
- Különböző álláspontok megvilágítása a tehetséggondozás vitatott kérdéseiben.

A konferencia előadói:

- Gajda Attila, Bolyai Tehetséggondozó Gimnázium és Kollégium Zenta (Szerbia)
- Dr. Balogh László, Debreceni Egyetem, Pedagógiai-Pszichológiai Tanszék, a Magyar Tehetséggondozó Társaság (Magyarország)
- Dr. Mező Ferenc, Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület (Magyarország)
- Turmezeyné Dr. Heller Erika, ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar Ének-zenei Tanszék (Magyarország)
- Doc. dr. sc. Josip Ivanović, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar Szabadka (Szerbia)
- Prof. dr. sc. Gábrity Molnár Irén, Közgazdaságtudományi Kar, Szabadka (Szerbia)
- Nevena Budjevać, Petnicai Kutatóállomás (Szerbia)
- Dr. Csányi Erzsébet, Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Tanszék (Szerbia)
- Doc. dr. sc. Vesnica Mlinarević, Tanítóképző Egyetem, Eszék (Horvátország)
- Dr. Szőke Anna, Vajdasági Magyar Óvodapedagógusok Egyesülete (Szerbia)
- Dr. Jeges Zoltán, Tartományi Oktatási Titkárság titkára (Szerbia)
- Orosz Róbert, Debreceni Egyetem, Pszichológiai Intézet, Pedagógiai- Pszichológiai Tanszék (Magyarország)
- Dr Ranko Rajović MENSA (Szerbia)
- Mr Nada Žagar, Zavod za izobraževanje in kulturo, Črnomelj (Slovenija)

A konferencián az alábbi záradékot fogalmaztuk meg:

Vajdaság fejlődésének szempontjából kulcsfontosságú, hogy megtaláljuk a tehetséges fiatalokat, megfelelő segítséget nyújtsunk nekik tehetségük kibontakozásához az eredményes hasznosítás érdekében. Javasoljuk egy komplex tehetségsegítő rendszer kialakítását, amely az óvodás kortól a felnőttkorig foglalkozik tehetségszűréssel, felméréssel, tehetségfejlesztő programok biztosításával.

Tudatosítanunk kell a közvéleményben, hogy a tehetségek felfedése nem lehet a gyermekek és családjaik magánügye, mert a tehetség kibontakozása széles körű többletlehetőségeket teremt a közösség számára is. Az intelligens, különösen érdeklődő személyeket kell megtalálnunk, akik számára segítséget nyújthatunk. Ennek a folyamatnak már a korai gyermekkorban el kell kezdődnie, mert köztudott, hogy egyes képességek (zenei, mozgáskultúra, tánc, matematikai készségek) ebben az életkorban fejleszhetőek a leghatékonyabban. Ki kell emelni, hogy a tehetséges fiatalok későbbi életkorban is bekerülhetnek a folyamatba, hiszen egyes tudományágak műveléséhez összetett tudás és élettapasztalat szükséges.

A tehetségsegítés megvalósításához a következő célokat tűztük ki:

1. Ki kell alakítani a tehetséges személyek felfedezésének és támogatásának formáit.
2. Az oktatási folyamatokat még kiemeltebben kell felkészíteni a tehetségsegítés formáinak befogadására.
3. Összefogni a tehetségsegítő kezdeményezéseket és szervezett, áttekinthető formát kell adni nekik.
4. Közös programok keretében el kell érni, hogy a tehetséges fiatalok megismerjék egymást, és így önszerveződéssel nagyobb teljesítményekre legyenek képesek.
5. A fiatalok által elért eredményeket nem szabad elveszni hagyni, ezért eredményeiket tervszerűen kell hasznosítani.
6. Szoros kapcsolatok kiépítése a működő tehetségsegítő szervezetekkel, intézményekkel.
7. A tehetséggondozással foglalkozó szakemberek tevékenységének megsegítése.
8. Gazdasági, társadalmi támogatási formák felkutatása, valamint támogatói hálózat kiépítése.

Összegzés

A Pedagógus Egyesület tehetséggondozási célkitűzéseivel összhangban, valamint a már megállapított tehetséggondozási feladatok végrehajtásának értelmében egyesületünk összehangolta az ilyen tartalmú tevékenységét a 2009-ben meghozott szerbiai közoktatási törvénnyel.

A szerbiai közoktatás tevékenységszintjén először jelentkezik a tehetséges tanulókkal való foglalkozás kiemelése, valamint a tehetséggondozás különböző szintű oktatási intézményei megalapításának törvényes lehetősége. Ezen lehetőségek szellemében egyesületünk, megvalósítási kapacitásait felmérve a tehetséggondozás terén, összefogni szándékozik mindazokat a civil és állami szerveződéseket, amelyek ezen a területen eddig is külön-külön elismerésre méltó tevékenységet fejtettek ki. Az elmúlt évek tapasztalatai azt sugallják, hogy egyesületünk az alábbiakban felsorolt szervezetekkel karöltve fejtsse ki tevékenységét Észak-Bácska, Észak-Bánát és a Tisza-mente régióban élő magyar közösségek tehetségeinek megsegítésében:

- a zentai Bolyai Farkas Alapítvány a Magyarul Tanuló Tehetségekért,
- Magyarkanizsa Község Önkormányzata,
- Magyarkanizsa Helyi Közössége,
- a magyarkanizsai Nagy József Regionális Kreatív Műhely,
- Cnesa Oktatási és Művelődési Intézmény,
- Wagner Alapítvány a Tóthfaluban Magyarul Tanuló Tehetségekért,
- Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület (Magyarország).

A MAGYAR PEDAGÓGUSKÉPZÉS 50. ÉVE ÉS A TEHETSÉGGONDOZÁS HELYZETE A NYITRAI KONSTANTIN FILOZÓFUS EGYETEMEN

Pšenáková Ildikó

Dr. Pšenák Ildikó a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Kar tudományos, kutatói és fejlesztési dékán helyettese, s a Kar Természettudományi és Informatikai Intézetének oktatója. E-mail: ipsenakova@ukf.sk

Bevezetés

A nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem 2009-ben ünnepelte megalakulásának 50.-ik évfordulóját. Ezen belül a magyar pedagógusképzés egy évvel később kezdődött, ezért a magyar nyelvű oktatás 50.-ik – jubileumi éve 2010. Ötven évesen már a legtöbb ember életének felén jár túl, míg egy intézménynél ez a kor nem is tűnik olyan soknak. Látva a „nagyok” korát – 662 éves Prágai Károly Egyetem, 643 éves Pécsi Egyetem – Nyitrán még csak gyerek cipőben járunk. Ennek ellenére nagyon sok szép eredménnyel büszkélkedhetünk.

A Konstantin Egyetem – és jogelődjei – az elmúlt ötven évben több mint 4500 magyar pedagógust képzett a magyar iskolák számára. Ez a gyakorlatban annyit jelent, hogy Szlovákiában a magyar alap- és középiskolák tanárainak többsége Nyitrán szerzett diplomát.

A magyar pedagógusképzés 50. éve a Konstantin Filozófus Egyetemen

A nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem a 24 szlovákiai állami egyetem és felsőoktatási intézmény közül a hatodik legnagyobb egyetem, ahol a Bolognai folyamatban elfogadott háromszintű képzés folyik. Az egyetem 5 karának 43 tanszéke és 9 kutatóintézete biztosítja az akkreditált BA, magiszteri és doktori képzésben résztvevő diákok képzését, valamint a tudományos tevékenységet. Egyetemünkön több mint 14 000 nappali és levelező tagozatos hallgató tanul, kb. 50–60 között mozog a külföldi diákok száma és a doktoranduszképzésben közel 300 hallgatót tartunk számon. A magyar nyelvű hallgatók száma pedig hozzávetőlegesen 1 000 fő.

Nyitrán 1959-ben nyílt meg a Pedagógiai Intézet, amely Szlovákiában az alapiskolai tanító- és tanárképzést látta el, és itt kezdődött 1960-ban pedagógusképzés a magyar iskolák részére is. 1964-től a Pedagógiai Karrá átnevezett főiskolán egészen 1974-ig folyamatosan a magyar iskolák igényeinek megfelelő számban és szakpárosításokban képezték alapiskolai tanítókat és tanárokat. 1993-ban történt belső szerkezeti átalakulások folyamatában a nyitrai Pedagógiai Kart három karral rendelkező Pedagógiai Főiskolává alakították, majd 1996-ban felvette a Konstantin Filozófus Egyetem nevet. 1999-ben a magyar pedagógusképzés tagozati szervezeti formája jogilag megszűnt és helyette megalakult a Magyar Szekció, amely kezdeményezően lépett fel a magyar tanító- és tanárképzésre épülő egyetemi kar létrehozása érdekében, melynek következtében 2003. november 11-i hatállyal az egyetem rektora kiadta a Közép-európai Tanulmányok Karának Alapítólevelét. A kar indulásakor teljes egészében jogosultságot kapott az alsó tagozatos tanító és a közismereti tantárgyak felső tagozatos, illetve középiskolai tanárképzésére a magyar tannyelvű iskolák részére. Ezzel a Konstantin Filozófus Egyetemen egy magasabb, immár kari szintre emelkedett a szlovákiai

magyar pedagógusképzés, ez által biztosítva Nyitrán a szakmai, tudományos és infrastrukturális hátteret.

Negyvenhat éven át (1960-2004) a pozsonyi egyetemi magyar nyelv és irodalom szakos tanárképzésen kívül Szlovákiában, állami intézményben, csak Nyitrán volt magyar nyelvű tanító- és tanárképzés, és ez volt az egyedüli magyar nyelvű felsőoktatás.

A Közép-európai Tanulmányok Kara

A Közép-európai Tanulmányok Kara Szlovákiában a Nyitrán folyó magyar tanító és tanárképzés hagyományaira épül. A karon jelenleg 3 tanszék (Magyar nyelv és irodalom, Areális Kultúra, Elementarisztika) és 2 intézett (Nemzetiségi, Természettudományi és Informatikai) működik. Ezekben belül 42 pedagógus, 1 kutató és 9 adminisztratív dolgozó látja el a mindennapi kari teendőket.

A 2009-es évben fejeződött be Egyetemünkön a komplex akkreditáció, melyen belül Karunk nagyon jól szerepelt. Az értékelt három tudományos és kutatási terület közül kettőben egyetemi szintet értünk el, és az összes akkreditációra beadott tanulmányi programunkat elfogadták. Sikert sikerrel szerezni egy új, és nem csak Szlovákiában, de szélesebb régióban is egyedülálló, doktori program megvalósítására – Magyar nyelv és irodalom oktatásának elmélete címen. Ezen kívül karunkon már harmadik éve folyik képzés a Hungarológia doktori programban, ahol 4 nappalis és 10 levelezős diákunk van.

A tehetséggondozás

Szlovákiában a felsőoktatásban való tehetséggondozásban 2008-tól nem sok változott. Holott a felsőoktatási törvényben voltak változások, ezek az oktatás e területét nem érintették. Lehet, az illetékesek már úgy ítélték meg, hogy akik egyetemre járnak azok közül már mindenki tehetséges? Sajnos egyre gyakrabban szembesülünk az ellenkezőjével. Az évről évre emelkedő diákhány és a fejpénz hatására sokszor a gyenge tanuló is az egyetemen „szerved”, holott lehet, a gyakorlatban, a munka világában több hasznot hozhatna az államnak és saját magának is.

Karunkon sem változott a helyzet. A tehetséggondozás, még ha nincs is külön nevesítve, valahol ott rejtőzik a munkánkban. Mivel mi nagyon kevés tagú tanulmányi csoportokkal dolgozunk (7-12, sőt néhány természettudományi tárgy óráit csak 2-5 diák látogatja), diákjaink majdnem hogy individuális tanulásban részesülnek. Ezért lehet, még jobban színre kerülnek a diákok sajátosságai és a közöttük rejlő különbségek. A tanár mindenkire oda tud figyelni, és nagyon hamar észreveszi a legjobbakat, akikkel aztán a TDK, ill. BA- és diplomamunka keretein belül még többet tud foglalkozni (Pšenáková, 2008).

Az elmúlt évben bevezettünk azonban néhány új tantárgyat, melyek a leendő tanárok képességeit és tudását fejlesztik és növelik. Ilyen pl. „Az interaktív tábla használata az oktatásban”, mivel fontosnak tartjuk, hogy a pedagógusok megismerkedjenek a táblával, annak lehetőségeivel, elsajátítsák a táblák használatának módszertanát, hogy ezeket az oktatásban ki is tudják használni mint motivációt segítő, a tanulási folyamatot és a hatékonyságot javító, interaktivitást biztosító prezentációs eszközt. Az interaktív tábla használatát, saját tapasztalataim alapján, a legjobban a tanítóképzős diákok élvezik. Az óra ahol 5 diáklány vesz részt, a legszórakoztatóbb, legérdekesebb a heti óráim közül, és nyugodtan akár tehetséggondozó órának is felfogható.

A másik érdekes tantárgyunk a „Médiapedagógia”, ami egy Leonardo da Vinci Program Innováció transzfer projekt (SciComPed) keretén belül (az Európai Unió 08/0025-L/4012 sz. támogatása) még csak tanfolyamként valósult meg, de tervezzük bevezetni választható tantárgyként is. A média jelentős befolyást gyakorol a gyermekek és a fiatalok lelkivilágára, s ezen keresztül életüknek szinte

minden szeletére. Mivel a média egyre szélesebb körben egyre aktívabb szerephez jut, nagyon fontos, hogy az ifjúság alaposan megismerje. A megismerés alatt persze nem azt értjük, hogy naponta korlátlan ideig tévét néznek, számítógépen böngésznek, hanem egy olyasfajta tudás elsajátítását, amely betekintést nyújt a média működésének és hatásainak mechanizmusába. Ezért elengedhetetlenül szükséges, hogy az érintett korosztályok – a média leginkább veszélyeztetett célcsoportja és befogadója – megfelelő médianevelésben részesüljenek, amely kialakítja, illetve növeli médiakompetenciáikat. Egyébként féltő, hogy a passzív szemlélő és fogyasztó szerepköre marad nekik, ennek minden negatívumával (Lampl - Pšenáková, 2010).

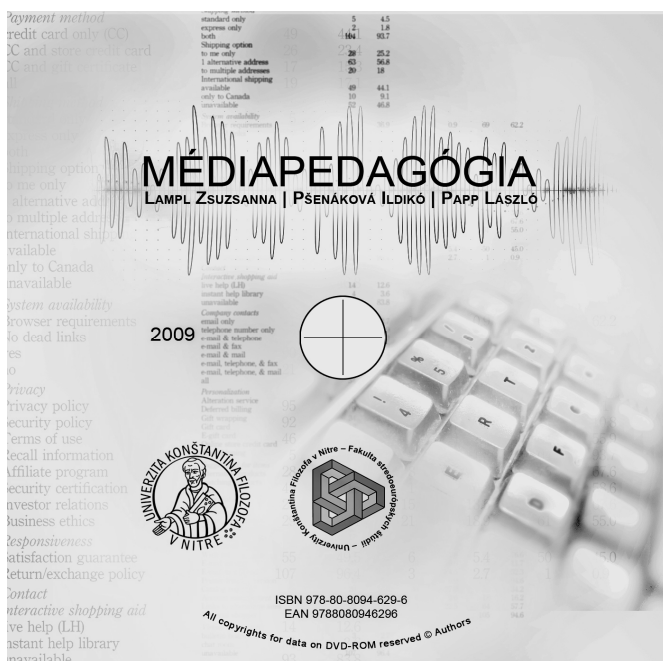
Ez az egyik oka annak, hogy Szlovákiában az általános iskolákba bevezették a „Mediálna výchova” (értsd: „Mediális nevelés”) című tantárgyat, de egyetemeken még nincs képzés erre a szakra. Karunk ezt a hiányt próbálja így orvosolni, és a tehetséges diákoknak, lehetőséget adni tudásuk további bővítésére.

A projekt keretein belül megjelent elektronikus kiadványunk is Lampl Zsuzsanna – Pšenáková Ildikó – Papp László: Médiapedagógia, amely tankönyvként szolgál.

Karunkon rajz- és zenetanárokat is képezünk. Ezek a diákok már eleve tehetségeseknek tekinthetők, mivel a művészet iránt érdeklődők már kicsi koruktól kezdve valamivel többet foglalkoztak saját tehetségükkel és legtöbbször fejlesztették is azt. Ezt az adottságukat nálunk tovább fejleszthetik a tanórákon túlmenően is, például a magyar diákok vegyes kórusában vagy a színjátszó körben. Rajztanáraink a diákok legjobb munkáiból (festmények, rajzok, kézimunkát, stb.) évente kétszer rendeznek kiállításokat, ezzel is motiválva őket a jobb teljesítményhez.

A Kocka Körrel történő eddigi együttműködés keretében:

- Társkiadói együttműködés folytattunk: Magyarországon és külföldön is elismert szakirodalmak (társ)kiadóiként szerepelünk (Mező, 2008; Ináncsy-Pap, 2009);
- Közösen szerkesztett kiadványt jelentettünk meg (Pšenáková, Mező, Viczayová, 2009);
- Publikációs lehetőséget biztosítottunk (Nagyová-Lehocká, 2010);
- Szakmai lektorálást végeztünk: oktatónk, Zuzana Nagyová-Lehocká (PhD) végezte a szakmai lektorálását a Kocka Kör által kiadott „Tanulás: diagnosztika és fejlesztés az IPOO-modell alapján” című műnek (Mező, 2010.);
- Oktatót hívtunk meg: 2009-ben a Szlovák Köztársaság Nemzeti Ösztöndíj Programja oktatói pályázatának köszönhetően a Kocka Kör elnöke Egyetemünkön is tarthatott tehetségvonatkozású előadásokat;
- Közös kutatást végzünk: tanulás módszertan (Komzsík és tsai, 2009), médiapedagógia (Mező és Pšenáková, 2009; Mező és Pšenáková, 2010) és képességfejlesztő digitális tananyagfejlesztés terén (ez utóbbi téma esetében a Szülőföld Alapnak „A magyarországi és határon túli szervezetek együttműködésében megvalósuló programok támogatására” című pályázatban vagyunk a Kocka Kör együttműködő partnerei)
- Szakmai találkozókat, konferenciákat szervezünk, részt veszünk egymás rendezvényein (pl. a Szülőföld Alap által támogatott, a Kocka Kör által rendezett „Határon túli magyarok

tehetséggondozó hálózatának létrehozása” című konferencia 2008-ban és a „Tehetség – határok nélkül” című konferencia 2010-ben; az Egyetemünkön megrendezésre kerülő, a magyar pedagógusképzés 50. évfordulóját ünneplő rendezvény 2010-ben).

Befejezés

A leendő tanítók és tanárok saját praxisuk alatt nagy valószínűséggel találkoznak majd tehetséges diákokkal, akikkel foglalkozni is fognak. Ezért nagyon hasznosnak tartom, ha már az egyetemi tanulmányaik alatt felhívjuk erre a tényre figyelmüket, és felkészítjük őket a tehetséges diákokkal való munkára is. Véleményem szerint, ha „saját bőrükön” tapasztalják, hogyan lehet a tehetséges tanulókat felkarolni, motiválni és lelkesíteni még jobb eredmények eléréséhez, akkor nagyobb az esélye annak, hogy az elsajátított módszereket fel is használják majd pedagógusi pályájuk során.

Irodalom

- Inántszy-Pap Judit: *Kötődés és kortárskapcsolatok az óvodáskorban*. Debrecen: Kocka Kör & Faculty of Central European Studies, Constantine the Philosopher University in Nitra, 2009. ISBN 978-963-87488-5-0
- Komzsík Attila – Komzsík Eszter – Mező Ferenc – Mező Katalin: Szlovákiai magyar tanulók tanulási jellemzői az IPOO-modell értelmezési keretében. In: Pšenáková, Ildikó – Mező, Ferenc – Viczayová, Ildikó (Eds.): *Teória a prax II. (Zborník referátov)*. Nitre: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. 2009, 89-98. ISBN 978-80-8094-512-1
- Mező Ferenc (szerk.): *Tehetségszűrés és fejlesztés az IPOO-modell alapján*. Debrecen: Kocka Kör – Faculty of Central European Studies, Constantine the Philosopher University in Nitra, 2008. ISBN 978-963-87488-2-9
- Mező Ferenc: *Tanulás: diagnosztika és fejlesztés az IPOO-modell alapján*. Debrecen: Kocka Kör, 2010. ISBN 978-963-87488-7-4
- Mező Ferenc - Pšenáková Ildikó: A képességfejlesztés lehetőségei az E-learning és M-learning révén. In: Pšenáková, Ildikó – Mező, Ferenc – Viczayová, Ildikó (Eds.): *Teória a prax II. (Zborník referátov)*. Nitre: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2009. 119-130. ISBN 978-80-8094-512-1
- Mező Ferenc - Pšenáková Ildikó: Measuring and Development of Cognitive Abilities of Guilford's SI-Theory by E- and M-Learning. In: Nagyová-Lehocká, Zuzana: *Collection of Psychological Studies*. Nitre: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2010. 27-31. ISBN 978-80-8094-667-8
- Nagyová-Lehocká, Zuzana: *Collection of Psychological Studies*. Nitre: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2010. ISBN 978-80-8094-667-8
- *Nyitrai magyar pedagógusképzés negyvenöt éve*. UKF, FSŠ, 2005. s.160, ISBN 80-8050-904-2
- Pšenáková, Ildikó: A magyar pedagógusképzés és tehetséggondozás helyzete a nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen. In: *Tehetség - határok nélkül*. Debrecen: Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület, 2008. ISBN 978-963-87488-1-2. p. 44-47
- Pšenáková, Ildikó: Többnyelvűség az informatikatanár képzésben. In: „*Informatika a felsőoktatásban 2005*“. Debrecen, 2005, s. 271-272, ISBN 963 472 909 6.
- Pšenáková, Ildikó: I.: Az informatikatanár-képzés helyzete a szlovákiai magyar felsőoktatásban. In: *Infoéra 2007*, Füzesgyarmat. www.infoera.hu
- Lampl, Zsuzsanna - Pšenáková, Ildikó: *Médiapedagógia – eszköz a lélekbarát médiához*. Debrecen, 2010 (nyomtatásban)
- Pšenáková, Ildikó – Mező, Ferenc – Viczayová, Ildikó (Eds.): *Teória a prax II. (Zborník referátov)*. Nitre: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2009. ISBN 978-80-8094-512-1

TEENDŐINK A TEHETSÉGPONTOKÉRT CSEHORSZÁGBAN

H. Tóth István

Dr. H. Tóth István kandidátus, egyetemi docens, vendégtanár - Károly Egyetem Filozófiai Fakultása (Prága), Balassi Intézet (Budapest). E-mail: david228@freemail.hu

1. A címről és szándékaimról

A fenti cím – szándékaim szerint – gyakorlatias, ésszerű és lényegre törő. Csehországból való híradás megismerésére állítottam be az olvasót. A problémafelvetésem és az azt követő fejtegetésem rendezőelve a *tehetség* fogalmának a korszerű értelmezése, a gyakorlatban történő megvalósíthatóságának a bemutatása. Ezúttal mindenképpen a teendőket kívánom az élre helyezni – már a címmel, a címben is, amiként jelen írásom tárgyalásában is.

Ennyi pragmatizmus és racionalizmus után résnyi szabadságot engednem kell a talán érthető, megérthető szubjektivizmus előtt is. Miért? Mert elképzelhető, hogy a *kút*, a *kő* és a *sóhaj* metaforikus szavak máris érzékeltetni fogják a problémát, amely indukálja jelen mondandóm itteni napvilágra tárását. Lássuk az érzelmi hullámverést!

Mi van akkor, amikor *kő hull apadó kútba*? Mekkora a csobbanás ereje? Mekkora a hullámok íve? És mi van akkor, ha nincs *kő* és ráadásul parányi a *kút*? Talán fakad még *sóhaj*, amely felszakad a lélekből s ez lesz a *kő* helyett, amely mégis emléknymot hagy, legalább így, ennyire?

Lelkiismereti okokból írtam meg jelen dolgozatomat a Kocka Kör Debrecenben sorra következő „Tehetség – határok nélkül” konferenciájának a tanulmánykötetébe.

2. Az előzményekről

2008 októberében hivatalosan kért fel engem a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének országos elnöke, Rákóczi Anna arra, hogy képviseljem a Csehországban szórványban élő magyarokat azon a nemzetközi tanácskozáson, amelyet a Kocka Kör szervezett meg a határon túl élő magyarság köreiben végezhető *tehetségkutatásra*, *tehetségfeltárásra*, *tehetséggondozásra* tekintettel.

A Károly Egyetem Filozófiai Fakultásának vendégtanáraként azokra a hónapokra már erőteljes kapcsolataim épültek ki a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségével, elsősorban a Prágai Alapszervezettel és a szövetségnek a több országban is megjelenő közéleti és kulturális lapjával, a *Prágai Tükörrel*.

2008-ban úgy láttam, hogy ki lehetne alakítani egy izgalmas együttműködést a csehországi civil szervezetek és a Kocka Kör között. Rendezőelvül a világ egyik legizgalmasabb problémája, a *tehetség* kérdése: a *tehetségfeltárás*, a *tehetséggondozás*, a *tehetségfejlesztés* szolgált. Az alkalmazott nyelvészeti tudásomat és a neveléstudományból kandidátusi fokozattal elismert felkészültségemet olyan alapnak tekintettem, amellyel diplomáciai jószolgálatot is tehetek, magyarul: segíthetem a Kocka Körnek (pontosabban a Kocka Körön keresztül a Nemzeti Tehetségsegítő tanácsnak) a tehetségpontok szervezésével összefüggő nagyszabású tudományos-kulturális programját.

Amikor 2008 novemberének elején hozzáfogtam az akkori – „*A tehetségpont Prágából nézve*” című – tanulmányom megírásához, rögtön tisztáztam (tisztázni véltem) egy alapvető, kikerülhetetlen tény: a 2001. március 1-jén megtartott népszámlálás adatainak a tanúsága szerint a Cseh Köztársaság 10 230 060 lakosából 14 672 fő (= 0,143%) vallotta magát magyarnak.¹ Ez a

¹ Kokes János 2007/1.: *Csehországi népszámlálás 2001 (Részletes adatok a magyarokról)*. Prágai Tükör, Prága

sokszínű, sokféle akaratú magyarság az 1988–89-es közép- és kelet-európai politikai-társadalmi változások következtében nyugat-európai szórványban élő magyarsággá lett. A mára a közelmúlt történelmévé nemesedett húsz évvel ezelőtti események azokban az években még csak sejtették, ám napjainkra tényvé vált: a csehországi magyarságnak teljesen új aspektusból kell, illetőleg szabad a saját érdekképviseletére nézve számot vetnie, célokat megfogalmaznia, cselekvési stratégiát kialakítania.

3. A felismerésről és a következményeiről

Miután hozzáálltam a *tehetségpont* fogalmának a csehországi kibontásához² és a legfontosabbhoz: a megszületett célok megvalósításához, néhány hét, pár hónap múlva szembesülnöm kellett azzal, miután mélyebbre szántottam a csehországi magyarok gondolkodásvilágába, hogy miért is *szórvány magyarok* ezek az emberek. Mindenekelőtt a *földrajzi széttagoltság* és a *családi összetétel sokszínűsége* alapján.

Az anyaország iránti nosztalgia és a még meg nem erősödött csehországi gyökérzetük miatt változó amplitúdóval ugyan, de nyilvánvalóan működik bennük egyféle *kulturális identitászavar*. Emiatt tapasztalható egy, a hovatartozásra vonatkozó zavartság, ami ezen a téren a belülről vezérelt színvallást világossá, egyértelművé tenné. Pontosabban: tudják ők, hogy soha sem lennének már magyarországi magyarok, de még nem igazi csehországi csehek, hiszen *kisebbségiek*, s ezért érezhető ez a fajta *kulturális, mentális ambivalencia*, azaz az egy időben két irányban való, megnyilvánuló, két irányba is ható érvényesség.

Ha csurran-cseppen ez-az Magyarországról, az jó, mert felsejlik a régmúlt kódéből valami... Ha érkeznek magyarországi hírességek,³ művészek,⁴ tudósok, politikusok, az hevesebb szívdobogást vált ki, s talán érthetően is...⁵ Ha a budapesti illetékesek, a határon túli magyaroknak pályázati pénzt juttatók bőkezűbbek a csehországi szórvány magyarok szervezeteihez, természetes az örvendezés, hiszen gondol rájuk az anyanemzet, az anyaország...

De a gyerekeiknek a magyar kultúrába való tartós és meggyőződéses betagozásáért csak alkalmanként, ha más programot nem keresztesz, akkor tesznek ezt-azt, amolyan péntek délutáni vidéki gittegyletként alkalmi összerándulásokon, színesbetűs rendezvényeken. Strukturált, elkötelezett, távlatosság jellemezte céltudatosság híján csapódnak ide-oda, mindinkább a többségi nemzet kultúrájához, értékeihez – érthetően. Döntő többségük felnövekvő fiai-lányai *nem*, vagy *alig*, avagy csak *ritkaság számba menően* pallérozott, esetleg egyetemen is fejlesztett *magyar nyelvű* – tehát anyanyelvű – kulturáltsággal rendelkezők.

Meglehet, hogy kemény hangú, erős szókészletű véleménynek tekintik bizonyos körökben az itt általam előadottakat és a továbbiakban mondandókat, de Illyés Gyulával élve: „Növeli, ki elfödi a bajt.” Egyébiránt nem vagyok egyedül a kritikus hang alkalmazásában. Kokes János, a *Prágai Tükör* főszerkesztője a 2007. évtől, amikortól főszerkeszti ezt, a Csehországban, Szlovákiában és Magyarországon is forgalmazott folyóiratot, rendszeresen jelzi Ady Endre nyomán: „Őrzök, vigyázzatok a strázsán!” Az itt következő hosszabb idézetet éppen azért emelem jelen dolgozatomba, mert szemléletével, stílusával és példanövesztő erejével kulcsfontosságúnak tartom a határon túlra került magyarság számára: „(...) *Mai rohanó, olykor zavaros világunkban különösen fontos az összetartozás, az emberi kapcsolat. Időnként mindenki megérzi, illetve szükségét érzi annak, hogy valahová tartozni kell. Nem jó a hontalanság, nem jó a kitasztottság, nem jó a magány. Mi Cseh- és Morvaországba szakadt magyarok ezt különösen érezzük. Néha fáj, időnként*

² H. Tóth István 2008: *A tehetségpont Prágából nézve*. In: Mező Ferenc és Mező Katalin (szerk.): *Tehetség határok nélkül*. 80–84. p. Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület, Debrecen

³ H. Tóth István 2008/4.: *A virtuóz Talentum szeretetvarázsa* (Prágai Magyar Kulturális Napok – 2208). Prágai Tükör – Tükörkép, Prága

⁴ H. Tóth István 2009/1.: *Sebestyén deák nyomában*. Prágai Tükör – Tükörkép, Prága

⁵ H. Tóth István 2009/5.: *A magyar nyelv és kultúra különös találkozásai* (2009 – Magyarok és csehek – múlt és jelen). Prágai Tükör, Prága

erősen hiányzik, kinek többé, kinek kevésbé, hogy nem az anyanyelvünkön szól hozzánk a pap, hogy a családi kommunikáció általunk ugyan gond nélkül értett, érzett nyelven folyik, de olykor ez a szó is idegen, rideg, hogy gyermekünk, unokánk nem a nekünk legkedvesebb nyelven mondja: Boldog karácsonyi ünnepeket kívánok! Ne feledjük tehát magyar anyanyelvünket, apanyelvünket, óvjuk, ápoljuk azt, s tanítsuk meg rá gyermekeinket, unokinkat is. (...)” – írta Kokes János 2009. karácsonyára.⁶

A lényeg: kevesek adták jelét annak, hogy felfogják, mire is képesek, mit is indukálhatnának a *tehetségpont* nyújtotta lehetőségek. Vagy nem is akarták befogadni ezeket az információkat? Mindenestre a szélsőséges nézetekkel és a kétségbeejtő hozzá nem értéssel egyaránt szembesültem.

Éppen ezért javasoltam a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége országos elnökének: Rákóczi Annának és titkárának: Šmejkal Magdalénának, hogy a 2009. évi hagyományos országos művelődési táborba hívják meg dr. Mező Ferenc tanár urat, a Kocka Kör vezetőjét valamint Mező Katalin tehetségkutatót, a Kocka Kör alapítótágját. Az volt a felismerésem és a szándékom lényege, hogy ebben a különösen hangulatos, varázslatos csehországi környezetben, Koutyban, ahová a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége valamennyi alapszervezetének az elnöke valamint közel kétszáz, itt szórványban élő magyar látogat el, ekkor a legilletékesebbektől hangozzék el: mit jelent a *tehetség* fogalma korszerű értelmezésben, mit lehet támogatásul kérni az anyaországtól a csehországi *tehetségpontok* kialakításáért, működtetéséért.

Azért gondoltam erre a művelődési és találkozási alkalomra, mert a 2009-es programajánlat alapján a Koutyba a csehországi szórvány magyarság alapszervezeteiből jövők ismerkedni akartak Lackfi János magyar költővel, a győri Kaposi Gergely zeneigazgató jóvoltából Erkel Ferenc életművével, dr. Balázs Géza nyelvész professzornak a pálinka folklórájával kapcsolatos kutatásaival. A művelődési tábor szervezői megértették a javaslatomat, fel is karolták azt. A brnoi, lovosicei, olomouci, ostravai, pilseňi, prágai, teplicei magyar alapszervezetek vezetői, képviselői némi, de érthető elfogultsággal várták a pszichológia magyarországi szakembereit, hogy 2009 augusztusának végén körvonalaiban ugyan, ám a továbbiakra tekintettel használható képet kaphassanak a magyarországi tehetségfejlesztőkkel való lehetséges együttműködésről. Ez a találkozás a felkért vendégek sajnálatosan közbejött problémái miatt meghiusult.

Továbbra is nyitott a kérdés: tudják-e a Csehországban élő magyarok, hogy mi kell nekik, az itteni szórványban élő magyarságnak a saját kisebbségi jövőjükre összpontosítottnak? Mára kezd nyilvánvalóvá lenni, hogy a havi egyszeri-egyszeri édesbús szájharmonikázás, dévaj danolászás, magyar módra iddogálás, alkalmankénti sírdogálás a szép magyar kultúra alkotásaiért, ez bizony egyre kevesebb cselekvési alkalom a holnapokra tekintettel. 2001-ben, az akkori csehországi népszámláláskor 19 olyan város volt Csehországban, ahol száznál több magyar élt. Az akkori adatok tanúsága szerint Prágában 1671 fő, Chebben 101 fő vallotta magát magyarnak. Ostravában 681, Brnóban 427, Pilseňben 145, Teplicén 106 ember mondta magyarnak magát. Nem véletlenül fogalmazott Kokes János így: „Nyilvánvaló tehát, hogy a jelenlegi hat alapszervezetnél jóval több helyi szervezet létrehozására volna lehetőség.”⁷

Na, akkor miért sertepertélek? Egyszerűen ezért, mert 2008 őszén felépítettem a hitemből egy katedrális. Ez mára olyan romos lett, hogy alig van kápolnára valóm, de legalább ezt a lélekharangot befogadó kápolnát szeretném (talán búcsúzóul?) a csehországi tehetségpontokért a magam s csehországi magyarság örömére felépíteni. Hogy azután mi lesz? Legyen ez már az itteniek lelkiismereti próbája.

4. Éltet a remény

A mostani, tehát a 2010. május 7–8-ai „Tehetség – határok nélkül” konferencia programját sarokkőnek tartom, a csehországi valóság aspektusából mindenképpen.

⁶ Kokes János 2009/5.: *Beszélgjünk meg...* Prágai Tükör, Prága

⁷ Kokes János 2007/1.: *Csehországi népszámlálás 2001 (Részletes adatok a magyarokról)*. Prágai Tükör, Prága

A tehetségpontok és hálózatuk jellegzetességeinek a bemutatása, a tehetségpontok akkreditációja céljának és folyamatának az értelmezése, a tehetséggel kapcsolatos képzések, továbbképzések ismertetése, a határon túli tehetségpontok együttműködési lehetőségeinek az elemzése a pályázatok szempontjából, a tehetséggondozásban mutatkozó erősségeknek és gyengeségeknek a körvonalazása, a mostani konferencia résztvevői prezentációiból a tehetségpontokkal kapcsolatosan feltáruló jó gyakorlatok az elmélet és a szükséges valamint lehetséges teendők kidolgozásához, újragondolásához visznek közelebb valamennyiünket. Igen, valamennyiünket, mert a mostani „Tehetség – határok nélkül” konferencia programja kétségtelenül a gyakorlatra, a célok megvalósításának a támogatására hivatott segítséget nyújtani.

Nyilvánvaló számunkra, hogy a *tehetséggondozás*, ha úgy tetszik, akkor a *tehetségkultúra* kimunkálása szüntelen, szakadatlan folyamat, állandóan meglepetéseket tartogat a kérdéskör körül munkálkodó valamennyi szereplőnek: a kutatóknak éppúgy, mint a gyakorlatban tevékenykedőknek.

A kelet-közép-európai politikai-társadalmi változások elmúlt húsz éve azt bizonyította Csehországban, hogy sikeres együttműködésre képes az itt élő szórvány magyarság. Nem véletlenül fogalmazzuk úgy s hasonlóképpen a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége működésének két évtizedes mérlegét megvonók, hogy a csehországi magyarok nyomokat hagytak az életben, mert lerakták a jövőjük alapját, mégpedig a csehországi magyar jövő alapjait. És valóban: a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége mellett ma már több kisebb-nagyobb szervezet, klub, társulás működik. A teljesség igénye nélkül: Együttélés Politikai Mozgalom Magyar Tagozata; az érdeklődők óvodás és iskoláskorú gyermekeinek a magyar szellemiségű nevelésével foglalkozó Iglice Egylet Prágában; Kőrös néptáncegyüttes Brnóban; Nyitnikék néptáncegyüttes Prágában; Ady Endre Diákkör Prágában; Kazinczy Ferenc Diákklub Brnóban; Csehországi Magyar Gazdasági Társulat; Csehországi Magyar Orvosok Társulata; Görgey Artúr Társaság; Rákóczi Alapítvány; Prágai Magyar Református Gyülekezet; MILLE DO(re)MI Prágai Magyar Kórus.

Ezek a politikai és civil szervezetek, a közösségi művelődés céljával létrejött együttesek, klubok, kórus és rendezvényeik: kulturális napok, klubestek, ünnepi megemlékezések, történelmi kegyhelyeket felkereső, vagy természetjáró kirándulások, magyar bálok mind-mind azt bizonyítják, hogy él a magyar Csehországban s lenni is akar – magyarként.⁸

Ugyanakkor a Csehországban, itt szórványban élő magyarság létszáma mára megcsappant. Az 1991-es 20 ezerről egyetlen évtized alatt 15 ezerre apadt. A hamarosan sorra kerülő csehországi népszámlálás választ ad arra, hogy mekkora létszámú az itteni szórványban élő magyarság; majd következtetések vonhatók le arra nézve, hogy reménykedhetnek-e a magyar közösségek megmaradásában, életerejében.

Kétségtelenül nélkülözhetetlenek a Csehországban létrejött, megalakult szervezetek, klubok, társulások. De ezeket reális célokkal, életszerű, vonzó tartalmakkal, programokkal kell megerősíteni. Távlatosan segítheti ezt a szándékot, sőt szükségletet a *tehetségek felkarolásával* összefüggő programsorozat kialakítása, megvalósítása. Vagyis: nem a mennyiség, hanem a minőség kérdésének kell előtérbe kerülnie holnap s holnapután. Ezt segítőként készítettem leltárt az előzőekben, ezt támogatandó rögzíttem a továbbiakban a *szükséges teendőket*.

1. A legfontosabb és egyben a legelső feladat egy, az anyagi és a személyi természetű kérdéseket tisztázó *kerekasztal-beszélgetés* megszervezése Prágában. Miért került az élre az anyagiak említése? Azért, mert a csehországi magyarságnak helyi alapszervezeti, illetőleg egyesületi költségvetése van, országos nincsen. Az országos elnökség szimbolikus és pragmatikus okokból jött létre, de a működéshez elengedhetetlen pénzügyi háttérrel – igaz, minimális anyagi forrásokkal – az egyes alapszervezetek, klubok, társaságok rendelkeznek. De az elinduláshoz és a továbblépéshez létre kell hoznunk egy találkozózt a Kocka Kör vezetője és a csehországi szórványban élő magyarság képviselői között.

⁸ Kokes János 2009/4.: *Beszéljük meg...* Prágai Tükör, Prága

2. Ennek keretében napvilágra kerülhet: mit jelent a *tehetség korszerű értelmezésben*, hogyan lehetséges a *csehországi tehetségpontok kialakítása*, és mindenképpen *megmutatkozhatnak* azok, akik *erőt, cselekvési ambíciót éreznek* magukban a csehországi magyarság köreiben fellelhető tehetségek felfedezéséért, helyzetbe hozásukért.

3. Az említettem gyakorlatias tanácskozást követően sikerre számítható *pályázatokat kell írniuk az egyes alapszervezeteknek* a létrejövő tehetségpontok működtetésére. Egyértelmű, hogy vannak Csehországban olyan magyar szakemberek, akik képesek és készek is lennének a Kocka Körrel együttműködve a csehországi tehetségpontok kialakítására, továbbá azok működtetésében is meghatározó szerepűekké válhatnának. Brnóban, Ostravában és Prágában egyértelműen *adottak a személyi feltételek*, csak a *fogalomtisztázás* hiányzik, emellett *cselekvési minták* kellenek itteni adaptálásra, s elengedhetetlen a Kocka Kör illetékes szakembereinek a helyszínen való *tájékozódása* és a csehországi vállalkozó kedvű magyarok *tájékoztatása*.

4. Változatlanul szükségesnek nevezhető az a *cselekvési stratégia*, amelyet 2008 őszén így fogalmaztam meg: „Az élet minden bizonnyal rámutat majd a konkrét tennivalóinkra, miután a létrejövő csehországi tehetségpont érdemi munkát végez a tehetségazonosításban, a tehetség-tanácsadásban és a tehetséggondozásban. Addig is célszerű körülnézni, hogy az *idegen nyelvek tanulása* terén, az *egészség* és a *környezetvédelem* ügyéhez kötődően, a *matematika* és az *informatika* iránt fogékonyakért, a *művészetek* kapcsán kikkel tudnánk a társadalmi szereplők: a szülők, a diákok, az egyetemi hallgatók, a civil társadalom stb. vonatkozásában együttműködni egy hatékony *csehországi tehetségpont* kialakításáért.”⁹

5. Célszerű lenne a Koutyban évente megrendezendő *művelődési tábor* programját a *tehetség* kérdéskörével gazdagítani a csehországi szórvány magyarság intellektuális gazdagítása érdekében. Ehhez a problémához tartozik a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége országos elnökének, Rákóczi Anna asszonynak, aki egyben az ostravai alapszervezet elnöke is, az a törekvése, hogy felül kell vizsgálni a *hagyományos kulturális kínálatot*, mert *korszerű szemléletű és megoldású programokkal*, előadásokkal szükséges az itt élő magyarság elé lépniük a felelős beosztású magyar vezetőknek. Így jutottak el Ostravába a Felvidéki Róckszínház művészei. Ugyanígy s ugyanilyen szemlélettel cselekedtek a prágai magyarság alapszervezetének az illetékesei is, amikor 2009-ben, a magyar nyelv évében az eddigi tudomány- és kultúraközvetítő szokások mellé teljesen új szemléletű és megoldású előadásokat, kiállításokat, kiadvány-bemutatókat szerveztek.

5. Összegezésül és kitekintésül

A lírai színezetű bevezetésben jelentős súlyú metaforikus kifejezésekkel éltem, ezek a *kút*, a *kő* és a *sóhaj* voltak. Világossá vált mostanra, hogy a *kút* a csehországi magyarság, a *kő* a tehetséggondozás új felfogása, a *sóhaj* pedig maga a valóság.

Minden adott ahhoz, annak érdekében, hogy nyilvánvalóvá legyen: bővizű kútként éltető a csehországi szórvány magyarság, amely képes és kész szembenézni a *tehetség* korszerű értelmezésével, mégpedig az itt létező, alkotó, szórványban is értékeset teremtő magyarság sajátos helyzetének megfelelően.

Legyünk együttműködők annak a megvalósításában, hogy a Kocka Kör illetékes képviselői hamarosan ellátogatnak a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének vezetőihez, a csehországi, szórványban élő magyarságnak a tehetséggondozás korszerű szemlélete és gyakorlata iránt érdeklődőkkel való találkozás és konzultáció céljával.

⁹ H. Tóth István 2008: *A tehetségpont Prágából nézve*. In: Mező Ferenc és Mező Katalin (szerk.): *Tehetség határok nélkül*. 80–84. p, Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület, Debrecen

Hivatkozások:

- H. Tóth István 2008: *A tehetségpont Prágából nézve*. In: Mező Ferenc és Mező Katalin (szerk.): *Tehetség határok nélkül*. 80–84. p, Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület, Debrecen
- H. Tóth István 2008/4.: *A virtuóz Talentum szeretetvarázsa* (Prágai Magyar Kulturális Napok – 2208). Prágai Tükör – Tükörkép, Prága
- H. Tóth István 2009/1.: *Sebestyén deák nyomában*. Prágai Tükör – Tükörkép, Prága
- H. Tóth István 2009/5.: *A magyar nyelv és kultúra különös találkozásai* (2009 – Magyarok és csehek – múlt és jelen). Prágai Tükör, Prága
- Kokes János 2007/1.: *Csehországi népszámlálás 2001 (Részletes adatok a magyarokról)*. Prágai Tükör, Prága
- Kokes János 2009/4.: *Beszéljük meg...* Prágai Tükör, Prága
- Kokes János 2009/5.: *Beszéljük meg...* Prágai Tükör, Prága

TEHETSÉGGONDOZÁS AZ USA-BAN

Tóth Nikoletta

Tóth Nikoletta a Debreceni Egyetem, MA angol – matematika tanári képzés szakos hallgatója. E-mail: toth.nikoletta.sp@gmail.com

Az Amerikai Egyesült Államokban a diákok tehetséggondozásának fontosságára az 1970-es években figyeltek fel, amikor is szövetségi és állami törvényeket léptettek életbe annak érdekében, hogy hozzájáruljanak a kiemelkedő képességű diákok fejlesztéséhez. Olyan célokat tűztek ki a különböző oktatási programokban, amelyek (Davis, 2006):

- segítik a tehetséges diákok pszichológiai, szociális, tanulási és hivatásbeli szükségleteinek kielégítését;
- fejlesztik az intelligens döntés, az önálló, kreatív gondolkodás, a problémamegoldás, illetve az önálló cselekvés és kutatás képességét;
- a tehetséges és motivált diákokat összefogják támogatás, illetve intellektuális ösztönzés céljából;
- a tanulási és az egyéni fejlődést maximalizálják, míg az unatkozást és a frusztrációt minimalizálják.

Ezeknek a programoknak a célja tehát az, hogy segítsék a tehetséges diákokat a lehetőségeik kihasználásában, amely egyaránt fontos saját maguk érvényesülése, és a társadalom szolgálatának tekintetében is. E rövid bevezető után szeretném bemutatni, milyen technikákat alkalmaznak az Egyesült Államokban a tehetséggondozás területén a három alapvető programtípuson (az elkülönítésen, a gyorsításon, és a gazdagításon) felül, illetve ezek keretében.

A Magyarországon is alkalmazott gyorsítás technikáján belül az „osztályugrás”, a „tantárgyugrás”, illetve a „teleszkopizálás” a legelterjedtebbek. Az USA-ban azonban vannak olyan programok is, amelyek lehetővé teszik a tehetséges középiskolás diákok számára a felsőoktatási kurzusokon való részvételt is. Ezeket az elvégzett tantárgyakat később beszámítják az egyetemi/főiskolai tanulmányaik során, amelyekért megkapják a krediteket. Amennyiben a középiskolás korú diák valamely tantárgyból kiemelkedik az osztálytársai közül, lehetőséget kap arra, hogy egy közeli egyetemre járva kurzusokat végezzen el az adott tantárgyból. Ennek köszönhetően a diák nem fog az órán unatkozni, illetve rendbontó magatartást tanúsítani, amíg a társai a koruknak megfelelő szinten tanulják a tananyagot. Az intellektuális étvágya így ki lesz elégítve azáltal, hogy a saját tudásának megfelelő nehézségű anyagot dolgoz fel.

Azok a diákok, akik nemcsak egy tantárgyból, hanem mindegyikből képesek gyorsított tempóban elvégezni a középiskolás tananyagot, korábban felvételt nyerhetnek a főiskolára vagy egyetemre. Ebben az esetben mindenképp szükség van egy konzulensre, aki már a középiskolai tanulmányok alatt segít kidolgozni egy „gyorsított” tantervet – lehetővé téve így a korai érettségi vizsga letételét.

A tehetséges diákok számára létrehozott bentlakásos iskolák szintén megoldást nyújtanak az átlagon felüli tanulóknak (az elkülönítés, illetve gyorsítás kategóriáján belül). 2003-ban 10 állam volt az Egyesült Államokban, ahol ilyen iskolákat tartottak számon. Ezek az intézmények leginkább a matematika, a természettudományok, illetve a számítástechnika területére specializálódtak. Itt lehetőség nyílik arra, hogy azok a tanulók is továbbfejlődhessenek, akik az egyébként 1-2 éves tanmenetet gyorsabban feldolgoznak. Ezekbe az iskolákba tízedik, illetve tizenegyedik osztályos tehetséges tanulókat vesznek fel, és a céljuk az, hogy felkészítsék őket az egyetemi tanulmányokra.

Olyan szinten tanulhatnak itt, ami jóval magasabb a hagyományos középiskolákhoz képest, és inkább megközelíti a felsőoktatás színvonalát.

A gazdagítás kategóriáján belül rengeteg hasznos programot kínálnak a tehetséges amerikai diákoknak. Ezeknek a feladatoknak a célja, hogy fejlessze a diákok felelősségtudatát, kíváncsiságát, kitartását, kockázatvállalását, tudásvágyát, aktív szerepvállalását, illetve az elmélkedésre való képességet.

Az iskolai projektek, mint például a könyvtári, illetve internetes kutatómunkák jó kezdő lépést jelentenek a fenti tulajdonságok fejlesztése érdekében. A kreatív írás, a művészetek, valamint a dráma területén a művek publikálása és kiállítása ösztönző erővel hat a fiatal tehetségekre. Természettudományos témák esetében a konzulens tanár feladata, hogy segítséget nyújtson a kutatott probléma leszűkítésében, és a projekt megtervezésében, melynek eredményét különböző diák-kiállításon mutatják be. Hasonló népszerűségnek örvend például az Invent America program, amely fiatal diákokat jutalmaz meg egy-egy leleményes találmányért.

Az úgynevezett tanulmányi centrumok (Learning Centers) további tananyagot biztosítanak a tehetséges diákok számára, így a korukhoz képest magasabb színvonalú feladatok tovább serkenthetik képességeiket.

A tanulmányi kirándulás, illetve terepmunka széles körben kedvelt módszer, hiszen sokkal gyakorlatiasabb az elméleti oktatásnál. Olyan komoly felkészülést, megfigyelést, és utómunkát igénylő feladatról van szó, amely túlmutat egy egyszerű múzeumlátogatáson: hosszas kutatás előzi meg az eseményeket, így felkészülten vehetik fel a kérdéseket és problémákat a helyszínen. Ezt követően a valódi megfigyelés, majd a kirándulás után egy prezentáció következik, ahol előadják a témával kapcsolatos tapasztalatokat, megválaszolva a felvetett kérdéseket. Egy ilyen feladat általában csoportmunkát igényel, ami hozzájárul a felelősségtudat, valamint az együttműködő-képesség fejlesztéséhez.

Szombati, valamint nyári programokat is szerveznek a tehetséges amerikai diákoknak. Szombatonként mini-órák keretén belül egyetemi tanárok, illetve mesterszakos diákok vezetésével minden korosztály számára – óvodástól a gimnazistáig – biztosítanak olyan programokat, amelyek a hagyományos tananyagon felül plusz ismeretek megszerzésére szolgálnak. Nyáron egy-, kettő-, és akár hathetes kurzusokra is jelentkezhetnek a kiemelkedő képességű tanulók. Itt nemcsak tömény információfeldolgozásról van szó, hanem számos más érdekességgel színesítik a kínálatot. Ezek a nyári képzések a vezetői képesség fejlesztésére is nagy figyelmet fordítanak, amely tipikusan amerikai sajátosság. A külföldi kirándulás viszont nem csupán egy izgalmas nyaralás, hanem nyelvtanulással egybekötött kulturális elmélyülés is.

Amerikában az sem ritka, hogy már általános iskolában, de leginkább középiskolában egy mentorral dolgozhatnak együtt a kiemelkedő képességű tanulók. Szakmailag kifogástalan tudással rendelkezik, így követendő példaként szolgál a diák számára. Már online mentor program is létezik, így nem okoz nehézséget a heti rendszerességgel történő információcsere sem.

Nagyon népszerűek Amerikában a tanulmányi versenyek, ahol a diákok bizonyíthatják kiemelkedő képességeiket. A Future Problem Solving és az Odyssey of the Mind vetélkedőket általában csoportoknak hirdetik meg, ahol az együttműködő- és a problémamegoldó-képességükről adhatnak számot. Az ilyen megmérettetésekre való felkészülés akár egy egész tanévet igénybe vehet.

Végül a „Home Schooling” (otthonoktatás/otthonoktatás) is érdemel néhány szót. Az Egyesült Államokban nem számít ritkaságnak, hogy a szülő maga szeretné a gyerekeit tanítani otthon. Ez a megoldás nemcsak tehetséges gyerekeknél merül fel, hanem átlagos képességű diákoknál is előfordul. Itt-tartózkodásom alatt volt szerencsém megismerkedni egy családdal, ahol az édesanya három – 4, 6 és 7 éves – fiú gyermekét tanítja otthon. Kétség nem hozzá, hogy ezek a gyerekek sokkal magasabb szintre jutottak, mint a velük egykorúak. Például a 4 éves kisfiú nemcsak tanulja az ABC-t, de már az ismert betűkből álló mondatokat ki is tudja olvasni. Nyilván ezek a gyermekek nincsenek teljesen elzárva a társadalomról, hiszen hetente három délelőttöt iskolában töltenek a

társaikkal; ugyanakkor a hét többi napján otthon tanulnak az édesanyjukkal. Az ötlet támogatói azért tartják előnyösnek és eredményesnek ezt a módszert, mert így a gyerek a saját tempójában haladhat, és az érdeklődésének megfelelő tantárgyak több figyelmet kaphatnak. Nemcsak hozzájárul a diák magabiztosságának, és motivációjának növeléséhez, hanem jobb időgazdálkodást tesz lehetővé a tehetséges gyerekek számára.

Összegzésként megállapítható, hogy az Amerikai Egyesült Államokban nagy hangsúlyt fektetnek a tehetséges gyermekek megfelelő oktatására. A szakértők egyre több programot dolgoznak ki annak érdekében, hogy az átlagon felüli képességekkel rendelkező diákok a megfelelő ellátásban részesüljenek. A National Association for Gifted Children (Tehetséges Gyermekéért Nemzeti Egyesület) egy olyan szervezet, amely kimondottan a tehetséges gyermekek számára jött létre az oktatás minőségének továbbfejlesztési céljával karöltve. Sok esetben fordul elő, hogy olyan tehetséges diákok ülnek „egy padban” átlagos osztálytársaikkal, akiknek a tudásvágyát nem elégíti ki a teremben zajló munka. Nagyon sokszor nem tudják kezelni ezt a helyzetet, így unatkoznak, türelmesen várnak, vagy éppen rendbontó magatartással mulatják az időt. Az is előfordulhat, hogy a gyerekek elmegy a kedve az iskolába járástól, mert már nem jelentenek számára kihívást az ott tanult ismeretek. Ahhoz, hogy elkerüljék ezeket a kellemetlen szituációkat, és hogy ne vesztegensék el az ígéretes diákok tudását és tehetségét, az Egyesült Államokban az említett módszereket alkalmazzák.

Irodalom:

- Davis, Gary: A. *Gifted Children and Gifted Education: A Handbook for Teachers and Parents*. Great Potential Press, Scottsdale, 2006. x-xi. p.

3. KUTATÁS KÖZBEN...

A TEHETSÉG SZÓ ÉRTELMEZÉSE AZ ÚJSZÖVETSÉGI IRATOKBAN

Mészáros László

A Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének egyik aktivistája, kulturális referens (Csehország, Prága); az ELTE-PPK (Budapest) PhD-hallgatója. E-mail: temistocles@freemail.hu

I. A kezdetekről

Az újszövetségi szentírás a Kr. u. I. században keletkezett, Istentől sugalmazott szent könyvek összessége. Nyelve a hellenisztikus korban használt görög köznyelv, a koiné.

A könyvek íróira – akik mint Isten Igéjének közvetítői, fogalmazók és értelmezők is voltak – természetesen hatott a saját koruk műveltsége, így feltételezhetjük, hogy az izraelita kultúra mellett a Római Birodalom sajátos görög-latin műveltségét is ismerték. Ismerniük is kellett, hiszen az iratok megfogalmazásának elsődleges célja: tanúságtétel Jézus Krisztus megváltói művéről, de emellett a kereszténységből fakadó missziós küldetést is szem előtt tartották.

A misszió igen hamar nagy eredményeket ért el, mert még Péter és Pál apostol életében nagy létszámú keresztény közösségek jöttek létre, a birodalom fővárosában és jelentősebb városaiban egyaránt. Ez a történeti tény azt is jelzi, hogy az igehirdetést, az arra kiválasztottak igen *tehetségesen* végezték.

II. A tehetséggel kapcsolatos ókori fogalmak áttekintése

Amikor a vizsgálat tárgyává tesszük, hogy a *tehetségről*, mint szóról és fogalomról hogyan gondolkodtak az ókorban, mindenekelőtt azt kell látnunk, hogy az ókori görög-latin műveltség milyen kifejezéseket használt akkor, amikor mi a mai fogalmaink szerinti *tehetség* kifejezést használjuk az eredeti szöveg fordításaképpen.

A sokféle kifejezés- és jelentésmódozatot egységes egészként kell értelmeznünk ahhoz, hogy megértsük az ókori szöveg azon üzenetét, amelyet a *tehetséggel* kapcsolatban közölni akar.

Lássuk a kifejezéseket (vö.: Finály, 1884; Györkösy, Kapitánffy és Tegyei, 1990; Zerwick, 1966)!

a) *ingenium* (ejtsd: ingenium)

Az *ingenium* veleszületett tehetséget jelent, amely természeti tulajdonság és sajátosság. Jelent még minőséget, kedélyt, értelmet, talentumot, lángészt, éles elmét. Második jelentésrétegben feltalálást, okos gondolatot, ötletet is. Az *ingenium* szó szoros kapcsolatban áll az *ingigno* (ejtsd: ingigno) igével, amelynek jelentései: valamiben előhoz, beplántál, beültet, beleteremt. Ennek az igének a görög megfelelője a *γίγνομαι* (ejtsd: gígnomáj), amelynek jelentései: lesz, keletkezik, születik valakitől, valamivé lesz/válik.

b) *indoles* (ejtsd: indolész)

Az *indoles* fejlődésre képes tehetséget jelent, amely születéssel kapott természeti tulajdonság. Jelent még emberi természetet, hajlandóságot és jellemet, de felnövekvő ifjúságot, ivadékot is. Az *indoles* szó szoros kapcsolatban áll az *indolesco* (ejtsd: indolészko) igével, amelynek jelentései: fáj, fájdalmasan érez, szomorkodik, valamint (szellemileg) fájdalmat és valamiért keserűséget érez. Az *indolesco* ige azonban eredetében az *alo* (ejtsd: álo) igéhez köthető, amelynek jelentései: táplál, tart (emberre és állatra egyaránt vonatkoztatva), úgy, hogy a fejlődés és a tenyészés minden tekintetben a legnagyobb fokban végbemenjen.

c) *virtus* (ejtsd: virtusz)

A *virtus* a különleges készségű tehetséget jelenti. További jelentései: derekasság, jelesség, bátorság, vitézség, ügyesség, életrevalóság, jó természet, tökéletesség és erény. Az ókori római nevelésnek a végső célja a *vir bonus* (ejtsd: vír bonusz), vagyis a jó férfi, a derék ember kimunkálása. Jó férfi az, aki jó katona, jó családfő és a birodalom jó polgára. Ahhoz, hogy ez maradéktalanul teljesülhessen, a nevelés során a gyermeknek az öt római erényt kell elsajátítania. Ezek a következők: *auctoritas* (ejtsd: auktoritász), vagyis tekintély; *fides* (ejtsd: fidész), vagyis hűség; *pietas* (ejtsd: piétász), vagyis istenfélelem és kegyelet; *dignitas* (ejtsd: dignitász), vagyis tisztesség és *officium* (ejtsd: offícium), azaz kötelességtudás. Ez az öt erény egyesül a *virtus* szó fogalmi körében.

d) *χάρις* (ejtsd: khárisz)

A *χάρις* szó tehetségen kívüli jelentései: kegyelem, kegyesség, kedvezés, szívesség, jóindulat, jótett, öröm, köszönet, hála, elismerés, jutalom, tekintély és tisztelet.

e) *τάλαντον* (ejtsd: tálanton)

A *τάλαντον* szó mérleget, serpenyőt jelent, de súlymérték kifejezésére is használták. Szolón korában egy egység a mai 26,2 kg-ot, a császárkortól kezdődően 20,4 kg-ot jelentett.

f) *αρετή* (ejtsd: áreté)

Az *αρετή* szó első jelentésrétege: testi kiválóság, a test ereje, ügyessége és szépsége. Aki birtokában volt az *αρετή*-nak, az a testnek a kiváló minőségével volt felruházva. A szó második jelentésrétege: szellemi, lelki szintű kiválóság, tehetség és bátorság. Harmadik jelentésrétege: nemes cselekedet, erény, tekintély és tisztelet. Ha mindhárom jelentésréteget egyszerre érvényesítjük, akkor az *αρετή* birtokában lévő emberről azt mondhatjuk, hogy olyan ember, aki testestől-lelkestől erkölcsi kiválóság, az erkölcsi tökéletesség és a nemeslelkűség példája. Az ókori görög nevelésnek tulajdonképpen ez a végső célja, ami nem más, mint a *καλοκαγαθία* (ejtsd: kálokaγáθιά) eszménye.

g) *τελειότης* (ejtsd: telejótész)

A *τελειότης* szó jelentései: teljesség, tökéletesség és hibátlanság.

h) *προφήτεια* (ejtsd: proféteja)

A *προφήτεια* szó jelentései: jövendölés, jóslat, prófétai tevékenység és prófétai képesség.

i) *καταρτίζω* (ejtsd: kátártídzó)

A *καταρτίζω* ige jelentései: ellát valamivel, egyesít, irányít, vezet. Az újszövetségi szentírásban új jelentésrétegei: készít és alkot.

j) *ευπορέω* (ejtsd: euporeó)

Az *ευπορέω* ige jelentései: bővében van valaminek, jól van ellátva valamivel, megszerez valamit, sikert ér el, nincs kétsége valamiben, illetve tisztában van valamivel. Értelmezésekor szorosan kapcsolódik hozzá az *ευποιΐα* (ejtsd: eupojía) főnév, ami jótékonytságot jelent.

k) *πληροφορία* (ejtsd: pléroforíjía)

A *πληροφορία* szó meggyőződést, bizonyosságot jelent.

l) *έχω* (ejtsd: ekhó)

Az *έχω* igének az alapjelentése: tart, fog, bír, birtokol, de emellett igen sokféle és különböző jelentéstartama jelenik meg a fordításokban. Az ógörög nagyszótárban 26 jelentést számoltam össze az *έχω* igével kapcsolatban

III. Az értelmezett szavak használati köréről

Lássunk most néhány példát az újszövetségi szentírásból a fentebb említett szavak használatára!

Az *Apostolok Cselekedeteiben* található példák:

ApCsel 18,27–28: „Mikor aztán elindult Akhájába (Apolló), a testvérek buzdították, s írtak a tanítványoknak, hogy fogadják be őt. Amikor odaérkezett, *tehetségével* (*χάριτος*) nagy szolgálatot tett a hívőknek, mert ellenállhatatlanul megcáfolta a zsidókat a nyilvánosság előtt, s kimutatta az Írások alapján, hogy Jézus a Krisztus.”

ApCsel 21,9: „Négy hajadon leánya volt (Fülöpnek), prófétáló *tehetséggel* (*προφητεύουσαι*) megáldva.”

ApCsel 11,29: „A tanítványok erre elhatározták, hogy mindegyikük küldeni fog valamit a Júdeában lakó testvérek megsegítésére, mindenki a *tehetsége* (*ευπορειτό*) szerint.”

Az *Első korinthusi levélből* vett példa:

1Kor 13,2: „Legyen bár prófétáló *tehetségem* (*προφητεΐαν*), ismerjem akár az összes titkot és minden tudományt, és legyen bár olyan teljes a hitem, hogy a hegyeket áthelyezzem: ha szeretet nincs bennem, olyan vagyok mint a zengő érc vagy pengő cimbalom.”

A *Második korinthusi levélből* idézett példák:

2Kor 8,11: „Most tehát a cselekvést is hajtsátok végre, hogy a készséges akarat *tehetségetekhez* (*έχειν*) mérten tette váljon.”

2Kor 13,11: „Egyébként, testvérek, örüljete, egyre *tökéletesedjete* (*καταρτιζεσθε*), buzdítsátok egymást, legyetek egyetértők, éljete békességben, s a szeretet és békesség Istene veletek lesz.” Más fordításban: *A tökéletesség útját készítséte, alkossátok meg magatokban a tökéletességet!* (A fordítás tőlem.)

Az alábbi példák forrása az *Evangelium Máté szerint*:

Mt 18,24: „Amikor elkezdte az elszámolást, odavitték hozzá az egyiket, aki tízezer *talentummal* (*ταλάντων*) tartozott.”

Mt 25,28: „Vegyétek el hát tőle a *talentumot* (*τάλαντον*) és adjátok annak, akinek tíz *talentuma* (*τάλαντα*) van.”

A Római levélből vett példa:

Róm 5,2: „Óáltala megnyílt számunkra az út a hit által a kegyelemhez (χάρις), amelyben kitartunk, és dicsekszünk Isten dicsőségének reménysége alapján.”

Péter apostol második levelében található:

2Pét 1,5: „Fordítsátok tehát ti is minden gondotokat arra, hogy hitetekkel szolgáljátok az erényt (αρετήν) ...”

A Kolosszei levélben olvasható:

Kol 3,14: „Mindezek fölött pedig: öltsetek magatokra a szeretetet, amely a tökéletesség (τελειότητα) köteléke!”

A következő példa Jakab apostol leveléből származik:

Jak 1,4: „A béketűrés pedig tökéletességre (τέλειον) viszi a tetteket, hogy minden fogatkozás nélkül tökéletesek (τέλειοι) és feddhetetlenek legyetek.”

A Zsidókhöz írt levélben olvashatjuk:

Zsid 6,11: „Azt kívánjuk, hogy közületek mindenki ugyanazt a készséget tanúsítsa mindvégig, hogy a reményetek tökéletesedjék (πληροφορίαν), míg be nem teljesedik.”

IV. A tehetség fogalmával kapcsolatos

újszövetségi fogalmak egy lehetséges értelmezése

Ezek után tegyünk kísérletet arra, hogy a szentírástudomány exegetikai módszerével megvizsgáljuk a *tehetség* szó újszövetségi iratokban való megjelenését (1. táblázat). Ez a vizsgálódás egyfajta választ adhat a fentebb említett szakaszokra. A válaszok száma azonban korlátlan lehet, hiszen mindenki más és más szempontok alapján járhatja körbe az adott szövegeket! Ez a magyarázat elsősorban mintapélda kíván lenni az egyénileg végzett exegézisekhez.

1. táblázat: A tehetség szó újszövetségi iratokban való megjelenése. Rövidítések: ApCsel: Apostolok Cselekedetei; 1Kor: Első korinthusi levél; 2Kor: Második korinthusi levél; Mt: Evangélium Máté szerint; Róm: Római levél; 2Pt: Péter apostol második levele; Kol: Kolosszei levél; Jak: Jakab apostol levele; Zsid: Zsidókhöz írt levél

Exegézis	Kulcsszó	Milyen a tehetséges ember? Ki a tehetséges ember?
	i. önkéntesen ii. külső kényszer nélkül iii. benső hang hívására	
I. Isten az embernek, aki őszinte szívvel keresi, kegyelmet ad ahhoz, hogy megismerje Őt. Az ember számára a megismerésből az a felismerés fakad, hogy tanúságot kell tennie a világban a megismert igazságról. (ApCsel 18,27–28)	1) χάρις 2) szolgálat 3) buzdítás 4) erősség	a) alázatos kereső b) igazságot felismerő c) igazságról tanúskodó d) örömteli e) tisztelendő

	Exegézis	Kulcsszó	Milyen a tehetséges ember? Ki a tehetséges ember?
II.	Az igazságról való tanúságtételhez szeretet szükséges. Ha az ember lényiségét nem járja át a szeretet, akkor minden szava és tette holt marad, mintegy árnyékszerű valami. A szeretet nem érzelem, hanem akarati tett , ami az ember racionalitásából fakad. (1Kor 13,2)	5) χάρις 6) lélek 7) jócselekedet 8) προφήτεια 9) ingyenesség	f) szeretetét nyújtó g) a „Szeretet prófétája” h) lánglelkű i) értelemadó
III.	Akiben szeretet van, az adni akar. Elsősorban saját magát akarja megosztani a másik emberrel, másodsorban a szellemi és anyagi javakat . (2Kor 8,11 és ApCsel 11,29)	10) cselekvés 11) προφήτεια 12) ajándéklét 13) plántál 14) έχω 15) szolidaritás	j) egész szívét odaadó k) karját nyújtó l) gyertyaszál
IV.	Aki megosztja magát, az szolgál, önkéntes áldozatot hoz. Azért képes erre, mert Istent magába fogadja. Már Isten él benne, ezért bővelkedik Istenben. (ApCsel 11,29)	16) ευπορέω 17) nincs kétsége 18) tisztaság 19) έχω 20) jótékonyosság	m) apostol n) vakok szemét megnyitó o) erőt adó
V.	Aki bővelkedik, annak Istentől adott talentumai vannak. Isten mindenkinek oszt talentumot . Nincs talentum nélküli ember! (Mt 18,24 és Mt 25,28)	21) ευπορέω 22) súly 23) felelősség 24) τάλαντον 25) átlényegítés	p) „igaz mérleg” q) újjáteremtő r) kertész s) röptető
VI.	Aki a talentumokkal jól gazdálkodik, begyakorolja az erényes életet . Az erények az ember Istentől kapott díszei . (2Pét 1,5)	26) αρετή 27) megnemesítés 28) tökéletesedés 29) félelem nélküli	t) gyöngyhalász u) igazgyöngy v) fény
VII.	Aki erényes, az állandóan tökéletesíti magát. Saját lényében Isten képmását alakítja. Mindennap keresi Isten akaratát, s meg is találja . (2Kor 13,11)	30) fazekas 31) καταρτίζω 32) arc 33) tekintet	w) méhész x) mester y) világítótorony
VIII.	Aki megtalálja Istent, azé minden . Aki Istené, annak örök élete van, reménye beteljesült . (Zsid 6,11)	34) tökéletes 35) πληροφορία 36) béke 37) szeretet 38) szabadság	z) hivatás

V. Összefoglalásul

Amennyiben figyelmesen követtük a fentebbi exegézist, és még egyszer átolvassuk a kulcsszavakat valamint a *tehetségre*, illetve a *tehetséges emberre* vonatkozó metaforákat, kibontakozik előttünk az újszövetségi szentírás pedagógiájára vonatkozó alapfogalmak sokasága.

Ezek a kulcsszavak a keresztény pedagógia megvalósítandó feladatai, a metaforagyűjtemény a keresztény pedagógus elé tartott tükör.

Befejezésül már csak egyetlen kérdés marad: *Vállaljuk-e ezt a pedagógiát, a tehetséggondozás és a művelődéstörténet ilyen célzatú megközelítését, esetleg összekapcsolását is?*

VI. Szakirodalom

- FINÁCZY Ernő, *Az ókori nevelés története*, Könyvértékesítő Vállalat, Budapest, 1984.
- FINÁLY Henrik, *A latin nyelv szótára*, Kolozsvár, 1884.
- GYÖRKÖSY Alajos – KAPITÁNYFÉNY István – TEGYEI Imre, *Ógörög-magyar nagyszótár*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990.
- *Novum Testamentum Graece et Latine*, Sumptibus Pontificii Instituti Biblici, Roma, 1938.
- *Ó- és Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján*, Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest, 1997.
- *Szentírásmagyarázat az Egyházban*, Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest, 1998.
- ZERWICK, Maximilian, *Graecitas Biblica, Novi Testamenti exemplis illustratur*, Pontificio Instituto Biblico, Roma, 1966.

A KORAI TEHETSÉG AZONOSÍTÁSA ÉS FEJLESZTÉSE

Janurikné Lestyán Erzsébet

A Szerző a magyarországi Szent István Egyetem Pedagógiai Karának (Szarvas) oktatója. E-mail: jle@szv.tsf.hu

- „- Az emberek nem tudják magukról, hogy miben ügyesek?
 - Nagyon sokszor nem tudják. Mással foglalkoznak, mint amihez tehetségük van.
 - Nekem például mihez van tehetségem?
 - Majd ha megnősz, kiderül.
 - És most semmi tehetségem nem derül ki?
 - De igen. Nagyon jókat tudsz kérdezni.”

(Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Árnika)

A tehetség azonosításának, gondozásának és fejlesztésének lehetőségével egyre több szakember foglalkozik, hiszen a társadalomnak egyre nagyobb szüksége van a tehetséges emberekre. A szakemberek többsége a tehetség felismerése szempontjából inkább a 10-14 éves kort jelöli meg, úgy gondolván, hogy ebben az időszakban ismerhetik fel azokat a tehetségre utaló jegyeket, melyek mérvadóak. Érdeemes megfigyelnünk az óvodás és kisiskolás gyermek tevékenységén keresztül azokat a képességterületeket, melyek a tehetség előremutató jegyei. Az óvodáskorú gyermekek tehetséggondozására sokkal nagyobb figyelmet kellene fordítani, hiszen az értelmi fejlődésben a kisgyermekkor meghatározó időszak. Mindezek alapján a kisgyermekekre két okból is érdemes külön figyelmet fordítani: az egyik ok a tehetséges gyermekek sajátos korai személyiségfejlődése, a másik a konkrét képességek, és az azokhoz kapcsolódó igények jellege. A zenei tehetség például már 4-5 éves kor előtt megnyilvánul, erre példaként említhetjük W. A. Mozartot, aki 5 évesen már zenét szerzett, és közel 600 művet komponált (Zsenipalánták: www.egyuttazovodakert.hu). A zenei képességek mellett a matematikai képesség is korán felfedezhető, és büszkén említhetjük példaként Neumann János nevét, aki 6 éves korában 8 jegyű számokkal osztott és szorzott fejben.

Mindezen példák is igazolják, hogy az óvodás korú gyermekekkel foglalkozó pedagógusoknak felkészültnek kell lenniük az átlagostól pozitív irányban eltérő gyermekek felfedezésére és gondozására. A hazai tehetséggondozásban is az óvodáskorú gyermekek részesülnek a legkevésbé a speciális és kiemelkedő képességeiknek megfelelő fejlesztéshez.

1. A tehetség fogalma, fajtái

A tehetség fogalmát többféleképpen értelmezzük (vö. Balogh, 2006), ma a legáltalánosabban a Renzulli-féle (Czeizel, 1997), illetve hazánkban a Czeizel-féle (Czeizel, 1997) az elfogadott. E két modell a tehetség négy összetevőjét emeli ki:

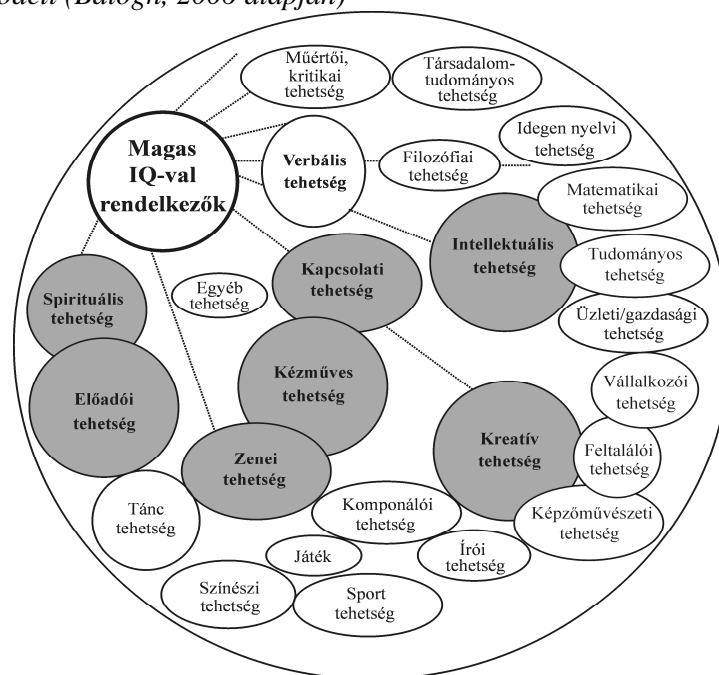
- átlag feletti általános intellektuális képességek,
- átlagot meghaladó speciális képességek,
- kreativitás,
- feladat iránti elkötelezettség.

Az átlag feletti általános képességek közé tartoznak például a következő képességek: fejlett anyanyelvi képességek, jó memória, magas szintű elvont gondolkodás, gyors és pontos információfeldolgozás, kiváló matematikai logika, lényeges és lényegtelen szétválasztásának képessége.

A speciális képességek jelzik a tehetség jellegzetességét. A Gardner-féle (Balogh, 2006) csoportosítás mind nemzetközileg, mind hazánkban elfogadott. E szerint hétféle speciális képességcsoport különíthető el: nyelvi, zenei, vizuális-téri, matematikai-logikai, testi-mozgásos, szociális-interperszonális, intraperszonális. A Gardner-féle speciális képességek a speciális tehetségfejlesztés kiindulási alapjaként értelmezhetők. Ezek a következők: logikai – matematikai, nyelvi, testi – kinesztetikus, térbeli, zenei, interperszonális, intraperszonális.

A tehetség fajtáinak differenciáltabb jelölését mutatja a Piirto-modell (1. ábra, Balogh, 2006 alapján).

1. ábra: Piirto-modell (Balogh, 2006 alapján)

A kreativitás is többféle elemből épül fel: flexibilitás, fluencia, problémaérzékenység, originalitás stb. A kreativitás fontos jellemzője a tehetségeseknek, hiszen a többféle irányú gondolkodás és megoldáskeresés, ötletgazdagság jellemzi.

A feladat iránti elkötelezettség, a motiváció olyan személyiségvonásokat jelent, melyek a feladat elvégzéséhez való kitartást és energiát biztosítják: érdeklődés, kíváncsiság, szorgalom, teljesítménymotiváció, önbizalom, hit a saját képességeiben.

A fent említett négy összetevő együttes megléte jellemezheti a tehetségeseket.

2. A tehetséges gyermekek jellemzői

A tehetséges gyermekek jellemzőit nehéz összefoglalni, hiszen a jellemző tulajdonságok igen szerteágazóak, sokszínűek. A VanTassel-Baska-féle jellemzés(1989) kiinduló pontot adnak a

pedagógusok számára, hogy mely tulajdonságok jelzik a tehetség meglétét. Az általa rendszerezett tulajdonságokat két csoportra oszthatjuk: kognitív és affektív csoportra.

Kognitív jellemzők: a tehetséges gyermekek az átlagos vagy kevésbé tehetséges gyermekekhez képest eltérő kognitív viselkedést mutatnak az alábbiak szerint:

- szimbólumok és szimbólumrendszerek használata;
- koncentrációs kapacitás;
- jó memória;
- fejlődési előnyök;
- korai érdeklődés a beszéd iránt, korai nyelv fejlődés;
- kíváncsiság, tanulásvágy;
- önálló tanulásra való hajlam;
- sokrétű érdeklődés;
- kreativitás.

Affektív jellemzők: a tehetséges gyermekek érzelmi tulajdonságaikban is különböznek társaiktól:

- igazságérzet;
- humorérzék;
- érzelmi intenzitás;
- az élet és a halál értelmének felfogása;
- maximalizmus;
- sok energia;
- kötődés.

3. A tehetség azonosítása

A tehetséggondozás kritikus pontjaként emlegetik a tehetséges gyermekek azonosítását. Hiszen, ha nem találjuk meg a tehetségre utaló jegyeket, akkor nem tudjuk kiválasztani és gondozni a tehetségeseket.

A tehetség azonosítása, diagnosztizálása népszerű kutatási téma. Sokféle módszert találtak már ki tesztek, kérdőívek, megfigyelések formájában, de egyik sem alkalmas az összes tehetség kiszűrésére. Az azonosítás legfontosabb eleme a gondozás, a folyamatos megfigyelés, feladatba hozás. A fejlesztéssel történő azonosítás a hátrányos helyzetű kulturálisan eltérő csoportoknak, vagy a képességdeficittel küzdő gyerekek számára különösen fontos.

Javaslat az óvodai tehetségek azonosítására saját kutatás alapján:

a) Induktív kutatási stratégiák:

- Leírás, elemzés
- Összefüggések vizsgálata
- Különböző adatok gyűjtése és összehasonlítása
- Kapcsolódási pontok feltárása
- Azonosságok és különbségek vizsgálata
- Kísérletek

b) Feltáró módszerek:

- Különböző dokumentumok elemzései
- Megfigyelés, mely történhet több szempont alapján
- Szóbeli kikérdezés
- Írásbeli kikérdezés
- Szociometriai módszer
- Különböző tudásmérő tesztek
- Pszichológiai vizsgáló eljárások

4. Tehetséggondozó foglalkozások célkitűzései

A fejlesztés során a felsorolt négy tehetségösszetevőre egyaránt figyelniünk kell, tehát a képességek mellett a személyiségtényezők formálásának is fontos szerepe van a tehetségfejlesztő programokban.

A szakirodalomban gyakran felbukkanó négy alapelv figyelembevételét kell hangsúlyoznunk:

- a tehetséges gyermek erős oldalának fejlesztését;
- a tehetséges gyermek gyenge oldalának a fejlesztését;
- megfelelő légkör megteremtését;
- szabad játék.

A tehetséges gyermekek képességét fejlesztő közismert gyakorlatok például:

1. Érzékelést, észlelést fejlesztő gyakorlatok: Ismerjen fel tárgyakat, formákat tapintás útján. Állathangok felismerése és utánzása.

2. Kakukktojás: Az asztalra különböző tárgyakat helyezünk. A gyerekeknek az a feladatuk, hogy kiválasszák, mi nem illik a sorba, indokolják választásukat.

3. Névmemória: A gyerekek a nevük elé mondanak egy-egy gyümölcs, zöldség nevet. Minden gyereknek el kell ismételnie az előtte elhangzott neveket, és hozzá kell tennie a sajátját. Például:

Narancs Tünde – Eper Erzsi

Narancs Tünde – Eper Erzsi – Szeder Nóri

4. „Mi változott meg a teremben?” Miután a gyerekek jól körülnéztek, a pedagógus kiküld egy gyermeket a teremből. A gyerekekkel közösen megváltoztatjuk néhány tárgy helyét, gyermek testhelyzetét, hajviseletét, stb. A játékos feladata, hogy észrevegye és megnevezze a változásokat.

5. „Adj hozzá egy mozdulatot”: A gyerekek körben állnak. A játék vezetője egy egyszerű mozdulatot mutat, amit a mellette álló gyermeknek utánoznia kell, és hozzá kell tennie egy újabb mozdulatot.

5. Összefoglalás

A tanulmányomban leírt, példákkal alátámasztott fejlesztési lehetőségek segítik a tehetséges gyermekek felismerését, gondozását, és fejlesztését, melyre úgy gondolom, nagy hangsúlyt kell fektetnünk. A tehetséges gyermekek fejlesztése nagy kihívás minden pedagógus számára.

Úgy vélem, hogy az általam leírtak segítenek rávilágítani a téma fontosságára, és remélem, hogy minden pedagógusnak felkeltettem a figyelmét e néhány gondolattal.

Irodalom:

- Balogh László (1995): *Tanulási stratégiák és stílusok, a fejlesztés pszichológiai alapjai*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen
- Balogh László (2006): *Pedagógiai pszichológia az iskolai gyakorlatban*. URBIS Könyvkiadó
- Balogh László, (2004): *Iskolai tehetséggondozás*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen
- Berliner, David C. (2005): Szakértő tanárok viselkedésének leírása és teljesítményeinek dokumentálása. *Pedagógusképzés folyóirat* 2. szám, http://www.pedagogia-online.hu/onk2005/berliner_szakerto_tanarok.htm#_ftn1
- Dr. Buda Mariann (2004): *Óriás leszel?* Dinasztia Tankönyvkiadó, Budapest
- Czeizel Endre (1997): *Sors és tehetség*. Minerva, Budapest
- Janurikné Lestyán Erzsébet (2007): *Tanulási stratégiák a fejlesztő pedagógiában*. *Diskurzus*, TSF PFK, Szarvas
- Oroszlány Péter (2000): *Könyv a tanulásról*. ÁKG Kiadó, Budapest
- Tóth László (2000): *Pszichológia a tanításban*. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen
- Tóth László (2004): *Pszichológiai vizsgálati módszerek a tanulók megismeréséhez*. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen
- *Zsenipalánták*: www.egyuttazovodakert.hu

KORASZÜLÖTT KISGYERMEKEK ÁTLAGON FELÜLI PRENYELVI/NYELVI TELJESÍTMÉNYE

Szanati Dóra és Nagy Beáta

Szanati Dóra logopédus-pszichológus, tanársegéd az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Karának, Fonetikai és Logopédiai Tanszékén. E-mail: szanaticdora@hotmail.com

Dr. Nagy Beáta pszichológus, klinikai szakpszichológus, egyetemi docens a Debreceni Egyetem, Orvos- és Egészségtudományi Centrum, Népegészségügyi Karának, Magatartástudományi Intézete, Klinikai és Egészségpszichológiai Tanszékén. E-mail: nagyb@dote.hu

Bevezetés

Az újszülöttek közel 90%-a normál testtömeeggel születik, többségük később is problémamentesen fejlődik. 8-9% között található azoknak az aránya, akik korán (a 37. terhességi hét előtt) kis súllyal (<2500 g) születnek.

A koraszülöttek általában kis súlyúak, de nem minden alacsony születési súlyú újszülött koraszülött. Az újszülöttek kis súlyúnak számítanak, ha 2500 g-nál alacsonyabb a születési testtömegük, akár koraszülöttek, akár nem. Azokat az újszülötteket, akiknek súlya rendkívül alacsony a kihordás időtartamához képest, *visszamaradott növekedésűeknek* nevezzük.

Az irodalomban elfogadott *igen kis súlyú* kategória súlyhatára 1500 g. Az 1250 g-os és az ez alatti súlyúak az *igen-igen kis súlyúak*, az 1000 g-os és az ez alatti súlyúak az *extrém kis súlyúak*. Egy újabb kategória a 750 g alattiak csoportja a *micropremie-k*.

A koraszülötteknek, a visszamaradott növekedésűeknek testi, mozgás-, értelmi, kommunikációs fejlődése akadályozott illetve lassúbb lehet, érzékszervi funkcióik sérülhetnek.

A koraszülött és az alacsony születési súlyú gyermekek képességeinek és személyiségjellemzőinek vizsgálata a fejlődéslélektan egy sajátos területe, hiszen a fogantatástól kezdődő – mind biológiai, mind pszichológiai – fejlődéstől, a megszületés körülményein át az első életheték és -hónapok meghatározó tényezőin túl vizsgáljuk a jelenlegi állapotot és ezek együttes jövőbeni hatását az egész gyermekkorra. A normatív fejlődési tényezők azonosításán túl a sérülékenység lehetősége miatt kiemelkedően hangsúlyos a korrektív tényezők feltárása.

Fontosnak tartjuk, hogy a pszichológiai vizsgálatoknál a koraszülött csecsemőt ne tekintsük automatikusan beteg és akadályozott gyermeknek. Sok esetben ugyanis csak a fejlődés megkéséséről van szó, azaz időt kell hagyni az érési folyamatok kiteljesedésére. Természetesen azoknál az eseteknél, ahol feltűnő, egyértelmű sérülésről, akadályozottságról illetve biológiai betegségről van szó nagyon fontos az időben történő részletes orvosi-pszichológiai diagnosztika és a korai fejlesztés, rehabilitáció megkezdése. Lényeges, hogy ebben az esetben a diagnosztika és a fejlesztés kapcsolatát nyomon kövessük, itt utalnánk a követéses utánvizsgálatok szerepére, ahol a folyamatdiagnózis felállításával éppen a gyengébb, alacsonyabb szintű biológiai és pszichológiai funkciók fejlődését emeljük ki – mindvégig szem előtt tartva az egészség-elméletek lényegi elemeit.

A fejlődésükben akadályozott koraszülött gyermekek korai fejlesztése igen komplex folyamat, melynek jelentősége természetesen nemcsak a gyermek képességeinek, „iskolaérett” szintre emelésében rejlik. A segítségnyújtás pszichés szerepe, a családi interakciók támogatása éppolyan fontos tényezője a folyamatnak hiszen sérült, illetve beteg családtag érkezése alapjaiban rengeti meg a családi rendszert, annak belső egyensúlyát. A sérült gyermeket nem vizsgálhatjuk különálló, környezettől szeparált egységként.

Vizsgálat

Kutatásunk során arra kerestük a választ, hogy a féléves – másfél éves idő előtt világra jött gyermekek, akik születési súlyuk tekintetében eltérnek egymástól, vajon fejlődéslélektani, neuropszichológiai szempontból kommunikációs fejlettségükben is különböznek-e.

Mindezt egy nagyobb vizsgálatsorozat keretében megvalósult képességfelmérés eredményei alapján mutatjuk be.

Vizsgálatunkban összesen 200 magyar anyanyelvű 6 hónapos–18 hónapos korú gyermeket szerepeltettünk, akikkel összehasonlító vizsgálatot készítettünk: a születési súly eltérése tekintetében vetettük össze a korábban született csecsemők nyelvi fejlettségét, féléves bontásban, azaz életkor szerint is felosztva őket. Tehát kettő koraszülött csoportban, ezeken belül két illetve három alcsoportban végeztük el a vizsgálatot (1. és 2. táblázat). A fiú-lány arány a vizsgálati csoportokban és az alcsoportokban egyaránt megegyező volt. A gyermekek vizsgálatára a budapesti Semmelweis Egyetem I. számú Szülészeti és Nőgyógyászati Klinikájának Gyermekneurológiai Utánvizsgálójában került sor.

Az adatgyűjtés 6 hónapon keresztül 17 alkalommal történt, egy gyermek vizsgálati ideje kb. 30 perc volt, amelyet minden esetben egy ülésben végeztünk el. Minden vizsgálatnál legalább az egyik szülő (az anya mindig) jelen volt, így a szükséges kiegészítő információkat tőlük kaptuk meg. A gyermekek teljesítményére vonatkozó adataikról azonban próbáltunk személyesen is meggyőződni. A részvétel minden egyes esetben önkéntes alapon, a szülő beleegyezésével történt.

1. táblázat: a vizsgálati minta bemutatása

	<i>I. csoport</i>		<i>II.csoport</i>	
	<i>I.1.</i>	<i>I.2.</i>	<i>II.1.</i>	<i>II.2.</i>
ALCSOPORT LÉTSZÁMA	49 fő	50 fő	51 fő	50 fő
ÉLETKOR	6–11 hónapos	12–18 hónapos	6–11 hónapos	12–18 hónapos
SZÜLETÉSI IDŐ	korábban (37. gesztációs hét előtt) született		korábban (37. gesztációs hét előtt) született	
SZÜLETÉSI SÚLY	normál szül.-i súly (≥ 2500 g)		kis súlyúak (2499-1500 g) igen kis súlyúak (1500-1000 g) extrém kis súlyúak (1000 g >)	

2. táblázat: SPSS-tábla a csoportmegoszlásról 4 fő alcsoporttal (I.1.=1, I.2.=2, II.1.=3, II.2.=4)

Csoportok	Létszám (fő)	Százalékos megoszlás (%)
1,00	49	24,5
2,00	50	25,0
3,00	51	25,5
4,00	50	25,0
Össz.:	200	100,0

3. táblázat: SPSS-tábla a csoportmegoszlásról 6 alcsoporttal (31=II.1.-ből az extrém kis súlyúak, 41=II.2.-ből az extrém kis súlyúak)

Csoportok	Létszám (fő)	Százalékos megoszlás (%)
1,00	49	24,5
2,00	50	25,0
3,00	35	17,5
4,00	34	17,0
31,00	16	8,0
41,00	16	8,0
Össz.:	200	100,0

Mivel kutatásunk összehasonlító jellegű volt, így nem alkalmaztunk kontrollcsoportot. Koraszülött gyermekek vizsgálatánál teljesítményüket 2 éves korig korrigált életkorra számítjuk és nem a tényleges biológiai életkorukra. Ez a számítás a következőt jelenti: a tényleges biológiai életkorból levonunk annyi napot, amennyivel előbb született meg a gyermek; nyelvi fejlettségének meghatározásánál tehát e korrigált korcsoporthoz illesztjük a teljesítményt. Tisztában vagyunk azzal, hogy e korrigálás a gyermekek kommunikációs teljesítményeinek meghatározásánál azokat magasabb korekvivalencia-sávba sorolja. Ezt a kapott eredmények kiértékelésénél figyelembe vettük.

Vizsgálatunkat a *Preschool Language Scale-3* (továbbiakban: PLS-3)-mal végeztük, melynek magyarra fordított neve Kisgyermekkorai Nyelvi Skála, a 3-as szám pedig a teszt harmadik, javított kiadását jelzi. A teszt feladatait *Irla Lee Zimmerman, Violette G. Steiner, Roberta Evan Pond* fejlődépszichológusok állították össze, miután szükség lett az egészen fiatal gyermekek kommunikációs fejlődését feltáró megbízható diagnosztikai eszközre. A skála 2 hetes kortól 7 éves korig alkalmas a gyermekek kommunikációs vizsgálatára, adminisztrálása gyors és könnyű. A PLS-3 magyarra adaptált, kutatási célra felhasználható.

A vizsgálati eszköz két szubskálából áll: *beszédértés*, *beszédprodukció*. Mindkét területről kiemelném a vizsgálati mintánkon – életkori szempontok figyelembe vételével – feltárt területeket; a *beszédértés* szubskálából: figyelem, passzív szókinccs; a *beszédprodukció* szubskálából pedig: hangfejlődés, társas kommunikáció, aktív szókinccs.

A skálában elért pontszámok alapján egy teljesítményprofil vázolható fel, amely jól tükrözi a gyermek kommunikációs teljesítményét: *átlagon felüli teljesítmény (+1 SD<)*, *átlagos teljesítmény (+1 SD – -1 SD)*, *enyhe zavar (-1,5 SD – -1 SD)*, *közepes fokú zavar (-2 SD – -1,5 SD)*, *súlyos zavar (-2 SD>)*.

Vizsgálati eredményeink

Először a receptív nyelvi fejlettséget vizsgáló szubteszt (BESZÉDÉRTÉS) eredményeit kívánjuk ismertetni, amelyből kiemelnénk az általunk vizsgált két fő terület a *figyelem* és a *passzív szókinccs* szintjének eredményeit.

A *figyelem* valójában a nyelvi értésnek előjele, de egyben feltétele és velejárója is. A teszt ezen feladatai a gyermekek általános figyelmét vizsgálja a hangokra, fogékonyságát a vizuális és a vokális kommunikációra, valamint a beszédpercepció és a -diszkrimináció kezdeti jeleit nézi.

A második vizsgált terület a *passzív szókinccs*, amely szintén jelentős szerepet játszik a beszédértés fejlődésében. A tesztben található feladatok ezen típusai e fiatal korosztály számára egy szó vagy szókapcsolat, egyszerű utasítások megértését és követését, valamint ismert tárgyak azonosítását és képek felismerését tartalmazza.

Az expresszív nyelvi fejlettséget vizsgáló (BESZÉDPRODUKCIÓ) szubteszt eredményei a vizsgált korosztálynál a *hangfejlődés*, a *társas kommunikáció* és az *aktív szókincs* területein a következő eredményeket mutatták.

A *hangfejlődés* az expresszív kommunikáció fejlődésének egyik első megnyilvánulása. A tesztfeladatok is értelemszerűen e téma köré csoportosulnak: az öröm- és kellemetlenségérzést jelölő hangadást, az önálló vokalizálást és a hangkombinációkat figyeli.

A *társas kommunikáció* előjeleihez tartoznak a tesztben a csecsemők tényleges beszédét megelőző pragmatikai funkciójúnak tekinthető hangadások, hiszen akkor is vokalizálnak, amikor mások beszélnek hozzájuk, illetve amikor ők utánozzák mások hangját, beszédét társas helyzetben. Ezt a képességet méri a hangadás a hozzáintézett beszédre, a nevetés a neki szóló játék során, a kvázihangok, amelyeket egy másik személy vált ki, a játék vagy szociális rutin kezdeményezése és a kezdeti szótutánzás.

Vizsgálatunkban többek között arra kerestük tehát a választ, hogy a koraszülöttség és az alacsony születési súly mint rizikótényező befolyásolja-e a csecsemők preverbális képességeinek fejlődését.

Eredményeink közül azokat mutatom be ebben az összefoglalásban, amelyek – mint a cím is mutatja – az átlagon felüli teljesítményeket támasztják alá.

A 4 alcsoport szerinti felosztásnál (korábban de megfelelő súllyal született fiatalabb és idősebb csoport, valamint korábban és alacsony súllyal – beleértve az extrém kis súlyúakat is – született fiatalabb és idősebb csoport) azt az összeredményt kaptuk – a BESZÉDÉRTÉS szubskálában, hogy a korábban és alacsony súllyal született fiatalabb életkori csoport teljesítménye szignifikánsan jobb a korábban de megfelelő súllyal született idősebb életkori csoport teljesítményénél, valamint a korábban de megfelelő súllyal fiatalabb csoport teljesítménye jobb a korábban de megfelelő súllyal született idősebb gyermekcsoport teljesítményénél.

Ugyanígy a 4 csoport eredményeit összevetve találtuk azt a lényeges elemet, miszerint *a korábban és alacsony súllyal született fiatalabb gyermekcsoport teljesítménye a BESZÉDPRODUKCIÓ szubskálában szignifikánsan jobb, mint az idősebb korábban és alacsonyabb súllyal született kisgyermeké, valamint az idősebb életkorú korábban de megfelelő súllyal született gyermekcsoport teljesítménye megelőzi a korábban és megfelelő súllyal született gyermekekét.*

Ugyanezen logika szerint haladva csak most már mind a 6 alcsoportra vizsgálva a BESZÉDPRODUKCIÓ alskála eredményeit az extrém alacsony születési súlyú fiatalabb életkorú csoport teljesítménye szinte az összes alcsoport teljesítményétől szignifikánsan jobb lett. A BESZÉDPRODUKCIÓ oldaláról pedig a korábban és alacsony súllyal (ebben nincsenek benne az extrém kis súlyúak) született fiatalabb gyermekcsoport és az ugyanilyen korú csak extrém kis súlyú csoport teljesítménye közel azonos, ezek az eredmények pedig szignifikánsan csak a kis súlyú (de nem extrém) de idősebb gyermekcsoport teljesítményétől különböznek az előbbi csoportok javára.

A szubskálakon belüli feladatanalízist tekintve, mind a 6 alcsoportra számítva a BESZÉDÉRTÉSEN belül mind a Figyelem, mind pedig a Passzív szókincs területén kiemelkedik a fiatalabb életkorú extrém kis súllyal született gyermekek teljesítménye (bár szignifikáns különbség nincs minden alcsoport-párja között).

A BESZÉDPRODUKCIÓN belül a Szociális Kommunikáció eredményei nem mutatnak semelyik csoportban alulmaradást egymáshoz képest.. A Hangfejlődés és az Aktív Szókincs eredményei azt mutatják, hogy a korábban és kis súllyal (de nem extrém kis súllyal) született fiatalabb gyermekek teljesítenek jobban a többi alcsoportéhoz képest.

Ezen összesítő eredményekből leolvasható egyrészt az, hogy a veszélyeztetettebb csoport (korábban és alacsony súllyal született gyermekek) korai kommunikációs teljesítménye nem marad el az alacsonyabb rizikójú gyermekcsoport eredményeitől, sőt sok prenyelvi területen teljesítményük szignifikánsan jobb. Ezen kívül pedig a fiatalabb életkori csoportokba tartozó csecsemők eredményei megelőzték az idősebb életkorú kisgyermekéket.

A különböző vizsgálati alcsoportok eredményeit összevetve a teljesítménysávokkal (súlyos fokú zavar, közepes fokú zavar, enyhe zavar, átlagos, átlagon felüli) azt találtuk, hogy a fiatalabb veszélyeztetett gyermekcsoport korai kommunikációs teljesítményében mintegy 25,5%-os a kiemelkedő/átlagon felüli teljesítmény, amely jelentősen különbözik a többi alcsoport teljesítményétől mind a beszédértés, mind pedig a beszédprodukciónak tekintetében.

A 4. és az 5. táblázat mutatja a BESZÉDÉRTÉS és a BESZÉDPRODUKCIÓ teljesítményeinek megoszlását mutatja az egyes vizsgálati alcsoportok között gyermekszámra lebontva.

4. táblázat: SPSS-tábla a BESZÉDÉRTÉS (AC) teljesítmény sávjainak megoszlása a 6 vizsgálati alcsoportban (1=súlyos zav., 2= közepes fokú zav., 3= enyhe zav., 4=átlagos, 5=átlagon felüli) * csoportbeosztás 6 csoporttal (31=II.1.-ből az extrémek, 41=II.2.-ből az extrémek)

AC Teljesítménysáv (Beszédértés)	csoportbeosztás 6 csoporttal (31=II.1.-ből az extrémek, 41=II.2.-ből az extrémek)					
	1,00	2,00	3,00	4,00	31,00	41,00
1	1	1	0	3	0	0
2	5	8	5	3	1	2
3	2	12	2	2	1	3
4	29	24	22	24	7	8
5	12	5	6	2	7	3
Total (fő)	49	50	35	34	16	16

5. táblázat: SPSS-tábla a BESZÉDPRODUKCIÓ (EC) teljesítmény sávjainak megoszlása a 6 vizsgálati alcsoportban (1=súlyos zav., 2= közepes fokú zav., 3= enyhe zav., 4=átlagos, 5=átlagon felüli) * csoportbeosztás 6 csoporttal (31=II.1.-ből az extrémek, 41=II.2.-ből az extrémek)

EC Teljesítménysáv (Beszédprodukción)	csoportbeosztás 6 csoporttal (31=II.1.-ből az extrémek, 41=II.2.-ből az extrémek)					
	1,00	2,00	3,00	4,00	31,00	41,00
1	1	2	0	3	0	1
2	4	3	3	5	1	1
3	3	10	3	1	2	4
4	30	25	20	23	9	7
5	11	10	9	2	4	3
Total (fő)	49	50	35	34	16	16

Az édesanyák a korábban világrajött csecsemőkkel az első életévben mindenképpen szorosabb és intenzívebb kapcsolatot teremtenek, ezek a felfokozott kommunikációs interakciók vezetnek oda, hogy az első életévben ezek a csecsemők is intenzívebben kommunikálnak. A későbbi életévekben is tapasztalható főleg az anya részéről ez a viselkedés, azonban ilyenkor már nincs olyan kiugró hatással a kommunikációs fejlődésre, mint az első életévben. (Később pedig már átcsaphat anyai overprotektív magatartásba, mely gátja lehet a gyermek kreatív kommunikációjának, a szociális referencia-hatás túlzott mértékűvé válik.)

A fejlődépszichológiai utánvizsgálatok, nyomkövetések során tapasztalhatjuk azt, hogy az extrém kis súllyal született csecsemők/kisgyermekek teljesítménye a csoportos feldolgozások során szórta, vagyis több a zavarral küzdő ugyanakkor az átlagon felül teljesítő gyermek, és kevesebb

az átlagos teljesítményű a normál/kontroll csoportokhoz képest. Ez a szórtság a gyermekek egyéni képességstruktúráján belül a későbbi életévekben is megmutatkozik.

A vizsgálat sorozaton belül természetesen szükséges összevetnünk ezeket az eredményeinket egyéb szempontsorunkkal is (pl.: szülők iskolai végzettsége, testvérsorrend, anya életkora szülésnél, lakóhely).

Irodalom

- Aszmann, A.: A nő-, anya-, csecsemő- és gyermek-egészségvédelem. In: Ádány R. (szerk.): *Megelőző orvostan és népegészségtan*. Medicina, Budapest, 483-484, 2006
- Beke, A., Fehérné, Sz.M., Csiky, E. és mtsai: Az igen kis súlyú újszülöttek életkilátásai. *Ideggyógyászati Szemle*, 50:376-384, 1997
- Bereczkei, T., Csanaky, A.: A szocializáció evolúciós pályái: az apa nélkül felnövő kamaszok és felnőttek viselkedésének fejlődése. In: Pléh, Cs., Csányi, V., Bereczkei, T. (szerk.) *Lélek és evolúció*. Osiris, Budapest, 211-228, 2001
- Csabai M., Molnár, P.: *Orvosi pszichológia és klinikai egészségpszichológia*. Medicina, Budapest, 2009
- Csabai, M., Molnár, P.: *Egészség, betegség, gyógyítás – az orvosi pszichológia tankönyve*. Springer Kiadó, Budapest, 1999
- De Mylder, X., Wesel, S.: A woman's attitude toward pregnancy. Can it predispose her to preterm labor? *J Reprod Med*, 37:339-42, 1992
- Estefánné, V.M.: Koraszülött gyermekek longitudinális, pszichodiagnosztikai vizsgálatának és iskolai bevéálásának eredményei. *Alkalmazott Pszichológia*, 5:5-27, 2003
- Gallagher, T. M., Watkin, K. L.: Prematurity and Language Developmental Risk: Too Young or Too Small? *Topics in Language Disorders*, 18:15-25, 1998
- Görbe, É.: *Koraszülött a családban*. White Golden Book, Budapest, 9-13, 2004
- Hámori, E., Királdi, K., Lakatos, K., Beke, A.: Kötődési minták csecsemőkorban és kisgyermekkorban – koraszülött anya-gyerek párok utánvizsgálata. *Serdülő- és gyermekpszichoterápia*, 9:100-110, 2009
- Hámori, E.: *Koraszülöttség és az anya-gyerek kapcsolat kezdete – Buktatók és korrekatív lehetőségek a korai kapcsolat fejlődésében*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Piliscsaba, 2005
- Hollódy, K., Csanádi, G.: A károsodott gyermekek korai fejlesztése. *Gyermekgyógyászat*, 3:199-205, 1994
- Kállai, J., Varga, J., Oláh, A.: *Egészségpszichológia a gyakorlatban*. Medicina, Budapest, 2007
- Kramer, M.S., Platt, R., Yang, H. et al: Secular trends in preterm birth: a hospital-based cohort study. *JAMA*, 280:1849-1854, 1998
- Müller-Rieckmann, E.: *A koraszülött gyerekek*. Akkord Kiadó, Budapest, 2001
- Nagy, B.: *Pszichoterápia és rehabilitáció a gyermekellátásban a speciális szükségletű gyermekekkel végzett vizsgálatok tükrében*. Didakt, Debrecen, 2007
- Stern, D.: *Az anyaság állapota*. Animula, Budapest, 20-36, 1995
- Sugárné Kádár, J.: *A „hangos” kommunikáció fejlődése és szerepe a korai szocializációban*. Scientia Humana, Budapest, 2001
- Szanati, D., Nagy, B.: A korai fejlesztés terápiás lehetőségei koraszülött gyermekeknél – a preverbális képességek mérésének egy új eszköze. *Pszichoterápia*, 17:385-392, 2008
- Widerstrom, A. H. et al: *At-risk and Handicapped Newborns and Infants – Development, Assessment, & Intervention*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1991
- Zimmerman, I.L., Steiner, V.G., Pond, R.E.: *Preschool Language Scale – 3*. TX.Psychological Corporation, San Antonio, 1993

NYELVI KREATIVITÁS A ZENEI FEJLESZTÉSBEN RÉSZESÜLŐ GYERMEKEK KÖRÉBEN

Szemán Renáta

A Szerző a Miskolci Egyetem, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetének egyetemi tanársegédje. E-mail: reni07@freemail.hu

A gyermekkorban megkezdett zenei fejlesztés anyanyelv-elsajátításra és kreativitásra gyakorolt jótékony hatásáról már számos tanulmány született. (Barkóczi-Pléh 1977, Kodály 1958, Lindenbergerné 2005). A miskolci YME zeneiskolában jelenleg is folyó longitudinális, kontrollpárokkal végzett kutatásom részét képezi az önálló szövegalkotási készség vizsgálata is. A zeneiskola sajtósági oktatási- fejlesztési módszeréből adódóan a gyermekek zenei képességeinek kibontakoztatásán túl az anyanyelv-elsajátítást, a kreativitás és a szociális skillek fejlesztését szintúgy fontos feladatnak tekintik. Elsőként röviden bemutatom a zeneiskolában alkalmazott módszerek vonatkozó aspektusait, ismertetem a kutatás lényegi elemeit, majd bemutatom a vizsgálat önálló szövegalkotásra vonatkozó eddigi főbb eredményeit konkrét példákkal illusztrálva. A zenei fejlesztőprogram hatására hipotézisem szerint a gyerekek szókincese, kommunikációs készsége fejlettebb lesz, mint kortársaiké, és grammatikailag is jobb teljesítményt nyújtanak. A különbség nem csupán a passzív, de az aktív szókinces terén is mérhető lesz. Ezt az állításomat arra alapozom, hogy a zene szómemóriára gyakorolt hatását már igazolták, a legalább egy évig tartó zenetanulás szignifikáns különbséget hozott a zenét tanulók és a kontrollcsoport között. A grammatikai fejlettséget ilyen korrelációban még nem vizsgálták, így a kapott eredmény sajnos nem lesz összehasonlítható eddigi kutatási eredményekkel, de mindenképpen informatív lesz arra nézve, hogy az anyanyelv-elsajátítás ezen területén működhet-e a zenei fejlesztés. A passzív szókinces és a nyelvtani struktúrák elsajátítása terén számokban jobban kifejezhető különbséget lehet kimutatni, de a lényegi elem véleményem szerint mégis az, hogy a gyerekek az anyanyelvüket milyen mértékben képesek kreatívan használni.

Nyelvi kreativitás

A nyelvi kreativitás jó fokmérője annak, hogy a nyelvelsajátítás milyen ütemben történik. Ahhoz, hogy egy gyerek kreatívan tudja használni az anyanyelvét, szüksége van alapvető háttérismeretekre a grammatika és a szókinces területéről. Minél több és megbízhatóbb ismerettel rendelkezik a nyelvtani struktúrák terén, minél nagyobb a szókincese, és minél változatosabb szituációkban hallotta és használta a nyelvet, annál biztosabb, hogy ha önálló szöveget kell alkotnia, akkor ezt a feladatot magasabb szinten fogja megoldani. A nyelvi kreativitás fejlesztése éppen ezért komplex fejlesztést igényel. Másrészt az anyanyelv-elsajátítás jóval hamarabb kezdődik, mint a gyermekek szervezett keretek közt történő nevelése. Az óvodai és iskolai anyanyelvi nevelésben pedig nem bizonyos, hogy elegendő idő és energia jut erre a fontos területre, ha egyáltalán részét képezi. Tolcsvai Nagy Gábor szerint kérdéses a „nyelvtudomány és anyanyelvoktatás viszonyában a kreativitás problémája. Vajon a kreativitás egyáltalán része-e az elméletnek és az oktatásnak, és ha része, milyen magyarázatot ad a kreativitásnak:

- pozitivistát és strukturalistát, amely a kreativitást (művészi) különlegességnek tekinti,
- generatívát, amely a kreativitást egy algoritmikus szabályrendszer megvalósulásaként modellálja, vagy
- funkcionális kognitívát, amely az elméműködés nyitottságát nem zárja ki.” (Tolcsvai Nagy Gábor előadása alapján)

Ha a zenei fejlesztésben megvalósuló kreativitást nézzük, ugyanezen szempontok mentén gondolkodhatunk, hiszen a zenei és a nyelvi kreativitás működését tekintve nagyon hasonlóak, bármely felfogás szerint nézzük is őket.

A zeneiskola módszeréről

Az oktatást tartó tanároktól nem csupán a zenepedagógiai képzettséget várják el, hanem határozott módszertani kompetenciával is rendelkezniük kell. A tananyag kidolgozásánál 3 alapelv érvényesítését tartják szem előtt: az első, és legfontosabb az anyanyelv elsajátításának elve. A zenét második anyanyelvként aposztrofálják, és a zenei nyelv és a beszédfejlődés együttes fejlesztését tartják szem előtt.” Azok a gyerekek, akik a második és a hetedik életévük között egy második nyelvet is megtanulnak, azt szinte anyanyelvi szinten képesek használni (...) Az előbb említett okok miatt ésszerű és fontos, hogy a gyerekek hathónapos koruktól minél változatosabb módon kerülhessenek kapcsolatba a zenével. A zenei hangok és dallamok hallgatása, a dalok „énekli vizsgálgyögeése” fokozza az agysejtek közötti kapcsolatok hatásfokát.”(Gyermekkori készségfejlesztés é.n.). A kognitív képességek fejlesztése alapvető fontosságú feladat, hiszen mindennemű tudás elsajátítása a kognitív képességek által megszerzett tudás függvénye. „ Az agykutatás, kivált a neurobiológia és a neurofiziológia eredményei egyöntetűen bizonyítják, hogy a zenehallgatás és a zenélés fejleszti a két agyfélteke közti aktivitást és kapcsolatot. Minden zenedarab dallamból és ritmusból áll. Ma már tudjuk, hogy a dallam feldolgozása inkább a jobb, a ritmus feldolgozása pedig inkább a bal agyféltekében történik. Zenélés közben tehát mindkét agyfélteke aktív, ami az agyféltekék optimálisan kiegyensúlyozott együttműködését biztosítja.”(Gyermekkori készségfejlesztés é.n.) A két agyfélteke közös fejlesztése a nyelvelsajátításnál is előnyöket biztosít. A nyelv és a beszéd folyamatait a bal és a jobb agyfélteke együttesen koordinálja. A bal agyfélteke a beszédprodukcióért és a beszédmegértésért felelős, de tévedés lenne azt hinni, hogy a jobb agyfélteke szerepe kisebb jelentőségű a kommunikációban. Az adott szituációban elhangzó szó érzelmi töltetének (például düh, szomorúság, öröm) azonosítását a jobb agyfélteke működése teszi lehetővé, és a szójelentés azonosításában is segít (Gósy 2000). A kognitív képességek fejlesztésén túl a zene a hallásfejlődésében is kiemelt szerepet játszik, a hallás fejlődése pedig elősegíti a nyelvelsajátítást. A programban „az anyanyelv elsajátításának elve jelenti az oktatás koncepcióját. A gyermekek minden kényszer nélküli cserefolyamat eredményeként sajátítják el anyanyelvüket. A hallás fejlődésében és finomodásában a 4. és 6. életév között ugrásszerű minőségi változás történik, ami a nyelv elsajátítása és a zenei fejlődés tekintetében is nagy jelentőséggel bír. Ezért fektetünk hangsúlyt a kisgyermek zenei nevelésére is. Ennek az életkornak óriási jelentősége van a gyermekek későbbi zenei és szellemi fejlődésében.” Mivel a beszédmegértés a halláson alapszik, így a hallás fejlesztése mindenképpen elősegíti azt. A kisgyermek nyelvelsajátítási folyamatában körülbelül 3 éves korig a beszédprodukció fejlődése a látványosabb, bár itt is igaz a többet ért, mint amit mond elve. A későbbi életkorokban a beszédészlelés és a beszédmegértés fejlődik látványosabban, a gyermekek beszédmegértése lassan áthelyeződik az akusztikai szintre, és nem lesz annyira szituációhoz kötött. A 4-5 éves korú gyerekek képessé válnak a magyar beszédhangok egyértelmű felismerésére, függetlenül attól, hogy ki ejti ki azokat, vagy milyen hangkörnyezetben fordulnak elő. A hangok külön- külön való azonosításában sokat segít a zenei fejlesztés, és az észlelési finomodás egyre több új szó azonosítását teszi lehetővé. A hangdifferenciálás megfelelő szintje pedig elengedhetetlen feltétele nem csak a beszédészlelésnek és a beszédprodukciónak, hanem a későbbiekben az írás és olvasás megtanulásának is (Gósy 2000).

A második alapelv a nyílt csoportos oktatás előnyben részesítése. A különböző felkészültségi szinten álló gyerekek együttes oktatása elősegíti a kommunikáció fejlődését, az egymásra figyelés képességének kifejlődését. A kisgyerekekkel foglalkozó csoportokban a szülői jelenlét megnyugtatóan hat a gyerekekre, biztonságérzetet ad, ezáltal tényleges örömforrássá válhat a

zeneóra, ahol a tanulás mellett a kellemes atmoszféra is biztosított. Nyugodt, kényszerből mentes környezetben pedig könnyebben megy a tanulás.

A nyílt csoportos oktatási elvet a hangszeres órákon is érvényesítik. A $2+2=5$ egyenlet ugyan helytelen a matematika törvényei szerint, de igaz az emberek együttműködésében. A csoportos tanulás, együttműködés során az egyéni képességek is hatványozottan fejleszthetők. A siker előfeltétele az alapos tervezés, egyeztetés és a módszertani alapelvek következetes alkalmazása.

A harmadik alapelv a kreativitás fejlesztése. A kreativitás az élet minden területén fontos képesség. A zeneórákon rendkívül sokrétű megközelítéssel próbálják bevezetni a gyerekeket a zene világába, és a módszertani sokszínűség is jelentős szerepet kap. A zenehallgatás mellett a dalok elsajátítása, „újraateremtése” a többcsatornás tanulás elve mentén történik: bábozás, rajzolás, gyurmázás, hajtogatás, „színhátság” segíti elő a szöveg megértését és elsajátítását. A dalok szókinccse pedig fejleszti a gyerekek szókinccsét, beépül az általuk használt nyelvbe.

A vizsgálat

A zenei csoport és a kontrollcsoport összetétele. A kontrollcsoportot a zenei csoport adatai alapján válogattam össze. A szülői kérdőív alapján felmért paraméterekhez rendeltem hozzá a megfelelő kontrollpárt. A születési idő, nem, lakhely, édesanya végzettsége voltak az alapvető fontosságú kritériumok, de ahol lehetett figyelembe vettem, hogy a vizsgálati személynek van-e testvére. Két esetben nem sikerült hónapra azonos születési dátumú kontrollpárt találni, ott 1 hónap eltérés van a két gyermek életkora közt, mely véleményem szerint nem lesz torzító hatással a kapott eredményekre. A kontrollcsoport abból a szempontból homogénnek tekinthető, hogy ugyanazon nevelési program alapján működő integrált tagóvodák óvodásaiból választottam ki őket az intézmény vezetőjének és a gyerekeket ellátó óvónőknek a segítségével. A vizsgálatban 15 fő vesz részt a zenei csoportból, és ebből adódóan 15 fő a kontrollcsoportból. A gyerekek életkora a vizsgálat kezdetén 3 és 6 év között van; az első teszt felvételekor a 3-3,11 év közöttiekénél 5-5 fő, a 4-4,11 év közöttiekénél 7-7 fő, az 5-5,11 év közöttiekénél 3-3 fő vesz részt a vizsgálatban. 7-7 lány, és 8-8 fiú került a mintába. Az így kialakított kontrollpárok teljesítményét hasonlítom össze három mérési eredmény alapján. Az év elején, félévkor és év végén felvett nyelvelsajátítási szintet mérő tesztek eredményeit nézem meg, az önmagukhoz és a kontrollpárhoz mért teljesítmény alapján. A zenei csoporton belül az is fontos kritérium, hogy már legalább egy éve a Zeneiskola tanulója legyen a gyermek. A gyermekek anyanyelv-elsajátítását három területen követem nyomon. A passzív szókinccs alakulását a Peabody teszt segítségével térképezem fel, a gyermekek grammatikai szintű fejlettségét a PPL teszt segítségével vizsgálom, és az utolsó feladatban az aktív szókinccs és a mondatalkotás alakulását nézem meg képek alapján történő történetmesélés keretén belül.

A zenei fejlesztés és az anyanyelv-elsajátítás közti kapcsolatot számos kutatási eredmény bizonyítja mind a hazai mind a külföldi szakirodalomban. Kutatásomban egy Magyarországon még kevésbé ismert, európai gyökerekkel – elsősorban Kodály és Orff pedagógiai módszerei ismerhetőek fel – rendelkező Japán módszert vizsgálok, mely német közvetítéssel került 2006-ban Magyarországra. Ennél a zenei készségfejlesztő programnál elsődleges nevelési célként határozták meg az anyanyelv-elsajátítás elősegítését.

A zenei fejlesztőprogram hatására hipotézisem szerint a gyerekek szókinccse, kommunikációs készsége fejlettebb lesz, mint kortársaiké, és grammatikailag is jobb teljesítményt nyújtanak. A különbség nem csupán a passzív, de az aktív szókinccs terén is mérhető lesz. Ezt az állításomat arra alapozom, hogy a zene szómemóriára gyakorolt hatását már igazolták, a legalább egy évig tartó zenetanulás szignifikáns különbséget hozott a zenét tanulók és a kontrollcsoport között. A grammatikai fejlettséget ilyen korrelációban még nem vizsgálták, így a kapott eredmény sajnos nem lesz összehasonlítható eddigi kutatási eredményekkel, de mindenképpen informatív lesz arra nézve, hogy az anyanyelv-elsajátítás ezen területén működhet-e a zenei fejlesztés.

A vizsgálat módszere

Az önálló szövegalkotás vizsgálatának módszere: történetmesélés képek alapján volt. Az egyik legérzékenyebb tesztelési módszer a különbségek méréséhez Sugárné Kádár Júlia kutatása szerint a képek alapján való történetmesélés, itt mutatkozik a legnagyobb eltérés a gyengébben és a jobban teljesítő gyerekek között (Sugárné, 1984) Az általam összeállított 5 képből álló cselekménysor elmesélését kérem a vizsgált gyermekektől. Az így kapott szövegben az aktív szókincs, a grammatikai helyesség és néhány mondattani sajátosság is tetten érhető. A képsor összeállításának kritériumai megegyeznek azokkal a lényegi elemekkel, melyeket Reök György vázolt fel tanulmányában (Reök, 1985). Munkájában a képek alapján történő történetmesélést a beszédfejlesztés egyik lehetséges eszközének tekintette, így meglehetősen pontos leírást adott arról, hogy az óvodáskorú gyerekek számára milyen képsorokat lehet összeállítani. Az általam végzett kutatáshoz összeállított képsorok tehát ezen kritériumok mentén kerültek kialakításra. A képsorokat 5 képkocka terjedelemben készítettem el, mely már alkalmas arra, hogy összefüggő szöveget lehessen alkotni, de nem annyira komplex, hogy akár egy három éves gyermek ne tudja követni. Az általam rajzoltatott képsort az 1. ábra mutatja. A képek elkészítésénél Mészáros Márta és Jakubács László antropológusok segítettek. A megrajzolt képek lényegre törőek, nem túl aprólékosak, de nem is elnagyoltak. Mindhárom történet cselekvéscentrikus, hiszen ebben az életkorban leginkább a történés, a „mozgás” ragadja meg a gyerekek figyelmét. A képsorok olyan történeteket ábrázolnak, melyek élményközeliek akár egy három éves számára is, konkrétan a családi kirándulás, a hóemberépítés és egy nyári záporban való megázás a témák. Ezek mindegyikéről véleményem szerint a gyerekek már rendelkeznek valamiféle élménnyel, tehát a saját élmény is felszínre hozható ezekkel kapcsolatban. Reök György szerint az érzelmi töltet is szerepet játszik még ebben az életkorban abban, hogy a gyermek hajlandó-e kommunikálni, megnyilatkozni a képekkel kapcsolatban. Ezért az anya-gyermek viszonyt mindenképpen jó hívóképpnek tartja. (Reök 1985) Az általam készített képsorok közül az első családdal, a második baráttal, a harmadik pedig az édesanyjával való történéseket jeleníti meg. A vizuális észlelésnél az első és az utolsó képkockák vannak előnyös helyzetben. A középső képek észlelése a legnehezebb, ezért megpróbáltam mozgalmas, valamiféleképpen figyelemfelkeltő képeket tenni a középső pozíciókba, melyek figyelmen kívül hagyása szinte nem lehetséges, mert akkor nem áll össze kerek egészzé a történet. Mindhárom történetnél észlelhetőek az adott évszak (ősz, tél, nyár) sajátosságai. Ezt azért tartom fontosnak, mert feltevésem szerint a környezetre, évszakra utaló megjegyzések csak a nagyobbaknál fognak előfordulni, a 3-4 évesek körében nem fog szerepelni a képleírásban az ábrázolt évszak megnevezése, mivel véleményem szerint az abba a korcsoportba tartozó gyerekek, bár kétség kívül ismerik már az évszakokat, mégsem fogják figyelembe venni, hanem a tárgyi környezet és a cselekvéssorozat leírására szorítkoznak.

1. ábra: a vizsgálatban használt képsor

A tesztelésnél használt képsor tehát 5 képből áll, és a gyermekek számára ismerős helyzetet mutat be: téli tájat, ahol két gyermek hóembert épít. A gyermekek válaszában arra fókuszáltak, hogy mennyire tudnak önállóan elmesélni képek alapján egy általuk még nem hallott történetet, mennyire képesek a saját élményeiktől elvonatkoztatni és a képsoron megjelenő plusz információkat feldolgozni. Az első két kép közötti eltéréseket (a hóembernek először még csak egy szeme van, a második képen már kettő; a képen látható gyerekek „mozognak”, először oldalt, majd háttal állnak). A harmadik és negyedik kép beemelődik az első, második és ötödik kép által elmesélt történetbe. Ennek a mellékszálaknak a felismerése vagy elhagyása is fontos momentum. A környezet megfigyelése, az évszak felismerése, az ahhoz kapcsolódó attribútumok megjelenítése szintén a vizsgálat tárgyát képezi. Összességében a nyelvi megformáltságra a mondatok megszerkesztettségére és a szókincsbeli változatosságra is figyelek.

A vizsgálat eredményei számokban

A használt szavak tekintetében (1. táblázat) egy esetben azonos teljesítményt nyújtott a kontrollpár, 4 esetben a kontrollcsoport tagja használt több szót a képleíráshoz, 10 esetben pedig a zenei csoportba tartozó gyermek használt több szót. A legkevesebb használt szó a zenei csoportban 14, a kontrollcsoportban 7. A legtöbb használt szó a zenei csoportban 81, a kontrollcsoportban 29. A teljes vizsgálati anyag bemutatására jelen keretek közt nincs lehetőség, így csupán néhány példával szemléltetném a kutatás eredményeit.

1. táblázat: Használt szavak száma (funkcióatlan szóismétlések nélkül)

Személyek (életév, hó)	Zenei csoport	Kontrollcsoport
A1-B1 (3,11)	14	14
A2-B2 (5,1)	15	29
A3-B3 (5,0)	Nem értette meg a feladatot.	Nem értette meg a feladatot.
A4-B4 (4,3)	17	Nem válaszolt.
A5-B5 (4,6)	81	7
A6-B6 (5,4)	16	23
A7-B7 (5,6)	28	23
A8-B8 (4,4)	17	20
A9-B9 (4,7)	17	19
A10-B10 (4,10)	31	11
A11-B11 (5,9)	55	17
A12-B12 (4,3)	18	12
A13-B13 (3,9)	15	9
A14-B14 (4,11)	23	13
A15-B15 (3,11)	23	10

A teszten adott válaszok a következők:

A zenei csoport legnagyobb szókincszet felvonultató válasza (A5 – vö.: 1. táblázat): „*Itt látom, hogy az embereken kesztyű meg minden van. És hóembert építenek, meg itt az utcán hópelyhek esnek le, és itt két lógók vannak. Itt is mindenben ugyanazt látom. Itt meg a kislány már megy haza, és bekopig az anyukájához, és ő éppen főz. Nem tud, nem tudja kinyitni, és így vár, vár, vár. Aztán meg kinyitja. Aztán meg kinyitja az ajtót, répát ad neki, és az utolsó percben kiengedi, hogy építsen egy szép, szép hóembert, és ugyanazt látom, mint ezeken. (Az első képek háttérére mutat.)*” A vizsgálati személy 4 év 6 hónapos fiúgyermek. 10 hónapos korától részesül zenei fejlesztésben. Nem csak a szókincs, de a grammatikai struktúrák használatánál is látható, hogy jóval fejlettebb a

korosztályánál. Összetett mondatokat is használ. Figyel a környezetre és a törtémesre. A különbséget (1-2 szem, mozgás) nem veszi figyelembe. A szóismétlést képes fokozásként használni. Jelzős és határozószós szerkezeteket használ. A közbeékelt törtémeset még csak észleli, de a szóbeli közlés még nem pontos.

A kontrollcsoport legnagyobb szókinccset felvonultató válasza (B2 – vö.: 1. táblázat): „*Megépítik a hőembert. Készen van és orra meg szája. Itt kéri meg az anyukáját, hogy csináljon egy... itt veszi el a répát, itt meg már kész van a hőember.*” A vizsgálati személy 5 év 2 hónapos kislány. Az összetett mondatok megalkotása nála még problémás. Nem fejezi be a mondatot, vagy kihagyja az alanyt. Erősen szituációhoz kötött a képleírása, sokszor rámutatással segíti a szövegalkotást.

A zenei csoportban a legkisebb szókinccset felvonultató válasz (A1 – vö.: 1. táblázat): „*Itt egy szeme van. (az 1. képre mutat). Itt kettő.(a 2. képre mutat.) Itt hógolyózik. Karácsonyfát díszít. Répát esznek. Hőembert építenek.*” A vizsgálati személy a zenei csoport legfiatalabb tagja (3 év 11 hónapos). Másfél éve részesül zenei képzésben. Az egyszerű mondatokat jól használja, de erősen szituatív a nyelvhasználata. Olykor az asszociációi kerekednek felül. (Karácsonyfa díszítéséről szó nincs a képeken, de a hóesés, az éppen valamit főző anyuka, ezt juttatja eszébe.

A kontrollcsoport legkisebb szókinccset felvonultató válasza (B5 – vö.: 1. táblázat): „*Hőember. Hőember kész. Kopog. Répát ad. Orr.*” A válaszadó 4 év 6 hónapos. Csak hiányos mondatokat alkot, annak ellenére, hogy jól láthatóan megértette a törtémeset. Az első képhez képest tényleg majdnem kész van a hőember, tehát felfedezte a különbséget, A kislány és az anyuka cselekedetét is leírja, a zavart az okozza, hogy nem nevezi meg az alanyt egyik esetben sem. Az utolsó képen kerül a helyére a hőember orra, ezzel fejeződik be az első két képen elkezdett törtémes. Ezt a momentumot is észleli a válaszadó. A törtémes megértése véleményem szerint nem kétséges. A válasz nyelvi megformáltsága azonban hiányosságokat mutat.

Összegzés

A két csoport közti különbség a nyelvi kreativitás terén bár nehezen mérhető, mégis azt hiszem, hogy érzékelhető. A passzív szókinccs és a nyelvtani struktúrák elsajátítása terén számokban jobban kifejezhető különbséget lehet kimutatni, de a lényegi elem véleményem szerint mégis az, hogy a gyerekek az anyanyelvüket milyen mértékben képesek kreatívan használni. Érdekes, hogy a gyerekek mindkét csoportban a passzív szókinccs terén kiemelkedő eredményeket értek el, a második tesztkör alkalmával már mindenki a fejlett passzív szókinccsel rendelkezők kategóriájába tartozik, és a grammatikai teszteknel is csupán a kontrollcsoport egy tagja mutat némi elmaradást a korosztályához képest, mégis ilyen kiugró különbség van a zenei és a kontrollcsoport között az aktív nyelvhasználatban.

Irodalom:

- Barkóczi Ilona – Pléh Csaba 1977. *Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata*. Kecskemét.
- Büky Béla 1982. *A beszédtanítás pszichológiája*. Budapest, Tankönyvkiadó
- Dankó Ervinné é.n. *Nyelvi –kommunikációs nevelés az óvodában. Óvopedagógusok, tanítók és szülők könyve a három-hétévesek fejlesztéséhez*. OKKER Kiadó
- Forrai Katalin 1975. *Ének az óvodában*. Budapest, Zeneműkiadó
- Gósy Mária 2000. *A hallástól a tanulásig*. Budapest, Nikol.
- Kodály Zoltán 1958. *Zene az óvodában*. Budapest, Zeneműkiadó.
- Lengyel Zsolt 1981. *Tanulmányok a nyelvhasználat köréből*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Lindenbergné Kardos Erzsébet 2005. *Zeneterápia szöveggyűjtemény. Válogatott írások a művészetterápia köréből, a tudomány és a média világából*. Pécs, Kulcs a muzsikához Kiadó.

- Pléh Csaba – Palotás Gábor – Lőrík József 2002. *Nyelvfejlődési szűrővizsgálat (PPL)*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Reök György 1985. Vizuális élmény és beszéd, nyelvi és grafikus kifejezés. Sugárné Kádár Júlia (szerk.) *Beszéd és kommunikáció az óvodás- és kisiskolás korban. Fejlődéslélektani tanulmányok*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Réger Zita 1983. *Utak a nyelvhez*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- Sugárné Kádár Júlia 1984. *A kifejezőképesség vizsgálata és fejlesztése különböző beszédhelyzetekben*. Óvodai nevelés 1984.
- Sugárné Kádár Júlia 1985. *Beszéd és kommunikáció óvodás- és kisiskoláskorban*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Tolcsvay Nagy Gábor A mai magyar nyelv leírása és iskolai oktatása. Forrás: https://www.mta.hu/fileadmin/I_osztaly/eloadastar/Tolcsvai_mnyk.rtf 2010. 04.18-án
- *Gyermekkorai készségfejlesztés*. é.n. Zeneoktatás mindenkinek. Yamaha Music Education Kiadó.

ÖNÉRTÉKELÉS, TEHETSÉG ÉS TANULMÁNYI TELJESÍTMÉNY A SERDÜLŐKOR KEZDETÉN

Budai Éva

Debreceni Egyetem, BTK, Humán Tudományok Doktori Iskola, Pszichológia program PhD hallgatója. E-mail: budaievi@yahoo.com

Az önértékelés és tanulmányi teljesítmény viszonyát mutatja be a dolgozat három hetedikes osztályban végzett felmérés alapján. Rálátást nyertem a tehetség megjelenésére a jó s a rossz tanulóknál. A vizsgálat a Coopersmith-féle tanulói önértékelés-kérdőív és a tanulók önértékelésének, énképének, szociális képének megismerésére szolgáló hétfokú skála alapján történt. A kapott adatok és a félévi bizonyítvány közötti korrelációk kimutatásával bizonyítottuk az önértékelés és az iskolai teljesítmény összefüggését. *Kulcsszavak:* serdülőkor; önértékelés; tehetség; tanulmányi teljesítmény; korreláció

Dolgozatomban az önértékelés és a tanulmányi teljesítmény közötti összefüggéseket elemzem serdülőkor körében, ahol ez sokkal érzékelhetőbb és nagyobb jelentőségű, mint más korosztályok tagjainál. Hipotézisem az, hogy a serdülőkor önértékelése és a tanulmányi eredménye összefügg egymással. Ennek felderítésére felmérést végeztem a kérdéses korosztály körében.

Ezzel kapcsolatban érdemesnek találtam kitékinteni a tehetség kérdéskörére is. Felvetődik a kérdés, hogy tehetségesek-e a jó tanulók, illetve, hogy tehetségtelenek-e a gyengébb iskolai teljesítményt nyújtó diákok. Az a feltételezésünk, hogy a tehetséget nem lehet megállapítani pusztán a tanulmányi eredmény alapján.

Charlotte Zillmann (2002) Iskolai kudarcok című könyvében írja, hogy sok diáknál az iskolai kudarc nem az intellektuális képességek gyengesége vagy hiánya, nem is a lustaság vagy koncentráció gyengesége, hanem egyfajta lelki szükségállapot, melyet a nem megfelelő családi bánásmód mellett az iskola, pedagógus fenyegető hozzáállása is erősíthet. Ezeknek a diákoknak szüksége van a megértő, biztató tanárokra. „Az iskolai sikerhez tehát nemcsak a tanuló esze és készsége szükséges, hanem a tanári személyiség is, és nagyon fontos az iskola emberi légköre.” (Zillmann, 2002. 20. o.) Később így folytatja: „A tanároknak a pedagógiai és didaktikai felkészültség mellett empátiára és jó kapcsolatteremtő képességre is szükségük van ahhoz, hogy diákjaikkal értékes, lelkesítő viszonyt alakítsanak ki. Sajnos akadnak olyanok is, akik pedagógusi véna híján csak „leadják az anyagot”, magatartásuk elutasító, hiányzik belőlük a segítőkészség, a megértés és biztatás. Az ilyen tanárok nem tudják megnyerni maguknak és tantárgyuknak a diákokat. Különösen az érzékenyebb tanulókból váltanak ki szorongást, kedvetlenséget, esetleg alulteljesítést.” (Zillmann, 2002. 29. o.)

A tapasztalat azt mutatja, hogy egy tanulónak a teljesítményét akkor ismerik el jónak az iskolában, ha vissza tudja adni az anyagot olyan formában, ahogy azt a tanár előadta. Az igazi gondot az jelenti, hogy a jó tanulók sem képesek a szelektív kódolásra, vagyis, hogy a lényeges és lényegtelen információk között különbséget tegyenek. Ennek az a következménye, hogy nem valósul meg a fontos információk tárolása, viszont rögzülhetnek lényegtelenek is. Ráadásul az információ nem mindig a megfelelő helyen tud kapcsolódni, következésképp nem fog sikeresen megvalósulni a tanulási folyamat.

A gyermek kreativitásának fejlődése (ami a tehetségnek az egyik jellegzetessége) szintén akadályokba ütközik az iskolában. Nem engedik a gyermeket elszakadni a megszokott gondolkodástól, nem várnak tőle új kérdéseket és válaszokat sem. A vizsgált tanulók esetében azt tapasztaltam, hogy nem képesek a metakognícióra, nem tanították meg őket logikusan gondolkodni,

így a tehetség kibontakozása is korlátozva van. Elmondható, hogy ez a jelenség általános probléma az iskolások körében, ugyanis nem tudnak jól tervezni, ellenőrizni, s értékelni az eredményt.

Megállapítható, hogy a vizsgált osztályokban nem voltak kiválóak, akik jelentősen felülmúlták volna társaikat egy vagy több területen, vagy legalábbis nem demonstrálódott a jól tanulók körében sem a kiválóság sem a tehetség.

Az iskolai teljesítmény sok tényező függvénye. Az egyik ilyen befolyásoló tényező az iskolai körülmények. Tudjuk, hogy jobban teljesítünk olyan környezetben, amit magunk választhatunk, formálhatunk. Sajnos a jelenlegi iskolarendszere nem ez a jellemző. A gyermek nem tud változtatni a tanár bevett tanítási sémáján, a beskatulyázáson, a Pygmalion- effektuson. Ha nagyon szükséges, mégis hogy tud a gyermek változtatni ezeken? Sajnos nem tud, nincs ennek bevett, kidolgozott módja, csak lázadni tud ellene, provokálni tudja a tanárt. Ez azért jelenthet súlyos problémát, mert a „bukott”, egyéni bánásmódot, elfogadást igénylő renitens gyermekek között is megbújhatnak a tehetségesek, akiknek az igényeit nem vették észre vagy elutasították. Tehát könnyen elsikkadhat a tehetségük, ha azt egy hozzáértő személy nem ismeri fel és nem bábáskodik annak kibontakozásánál.

Az iskolában nemcsak a pedagógusnak, az osztálytársaknak is meghatározó szerepe van a serdülő énképének és önértékelésének alakulásában, hiszen a tanórán kívüli, társas visszajelzés még intenzívebb s kevésbé van korlátok közé szorítva, ilyenkor a társak nem mindig veszik figyelembe egymás megítélését tapintatosan, az iskolai, társadalmi normáknak megfelelően. Ennél a korosztálynál azonban legnagyobb szerepe mégis a családnak van. Ez természetes is, mivel ez az elsődleges szocializációs és folyamatosan jelen levő közeg. Ez akkor is így van, ha már tetten érhető a családról való leválás megindulása.

Jelen vizsgálatomban egy általánosabb megközelítésben tanulmányozom a felvetett kérdéseket- nem a tehetségesek speciális csoportjában, hanem a serdülő korosztály körében- különösen az önértékelésnek és az iskolai teljesítménynek a kapcsolatát igyekeztem megragadni.

A vizsgálati minta két szegedi iskola 53 tanulójának adatait foglalja magába. A nemek szerinti megoszlás a következő: 33 fiú (62, 26 %) és 20 lány (37, 74 %). Az egyik a Makkosházi Általános Iskola, városi lakótelepen levő oktatási intézmény, matematika, francia, általános tagozatokkal. (7/A: 21 fő, ebből 10 fiú, 10 lány ; a 7/C: 19 fő, melyből 11 fiú és 9 lány). A másik a József Attila Általános Iskola és Szakiskola 7/A osztálya (13 fő, ahol 12 fiú és 1 lány). A József Attila általános iskola, mely lakótelepen helyezkedik el, és sajátos nevelési igényű tanulóit az egész városból fogadja, de 6. osztálytól kezdődően. (A továbbiakban ezt az iskolát J.A.-val jelölöm.)

Mindhárom osztályban a következő mérőeszközöket alkalmaztam: a Coopersmith által kidolgozott kérdőíves vizsgálatot (in: Tóth, 2004. 37-38. o.), mely a tanulók önértékelésének megállapítására szolgál, valamint az énkép, szociális kép megismerésére alkalmazható eljárást (in: Tóth, 2004. 29. o.), melyre hétfokú skála néven utalok. A kapott adatok statisztikai elemzésekor Falus Iván és Ollé János (2000), valamint Szokolszky Ágnes (2004) művére támaszkodtam.

A Coopersmith-féle kérdőív

A minta egészében és az osztályok mindegyikében a normál önértékelés volt a leggyakoribb (1. táblázat). Nem várt a J. A. 7/A osztályának a többi osztályhoz képest magas százaléku normál önértékelése. Mivel ide jár a legtöbb problematikus és gyengén tanuló serdülő, feltételeztem, hogy ők alacsonyabb önértékelésűek. A meglepő eredmény arra enged következtetni, hogy az énvédő mechanizmusok aktív működése eredményeképp, az objektív tények ellenére ezek a fiatalok kompenzálni tudják az őket ért hatásokat. Másik magyarázatot is találok a jelenségre. Megfigyeltem, hogy ebben az osztályban nem a tanulmányi teljesítmény, a tudás számít

meghatározó értéknek. Közülük senki sem akar továbbtanulni középiskolában, sőt szakma megszerzésére is kevesen törekcszenek, következésképpen a jó tanulmányi eredmény elmaradása miatt nem sérül önértékelésük. Tapasztalatom szerint náluk más a csoportnorma, más dolgok számítanak értéknek, amelyeknek érdemes megfelelni. Ilyen például a talpraesettségg, a jó fizikai felépítés, az ellenkező nemnél elért népszerűség, a vagányság és a szabadság.

1. táblázat: Az egyes osztályok önértékelési indexének megoszlása százalékban

	Normál	Magas	Alacsony
7/A	47,6	23,8	28,6
7/C	57,93	31,6	10,5
J. A. 7/A	84,6	0	15,4
Össz.	60,4	20,7	18,9

A továbbiakban nézzük meg, hogy az önértékelési index adatai milyen korrelációt mutatnak egyéb adatokkal! Az alább következő táblázatok tükrözik a félévi tanulmányi átlag, valamint a társaknak (T), az otthonnak (O), az iskolának (I) a tanulók által feltételezett értékelését, és az önmagukról alkotott véleményt (S).

A 2. táblázatban látjuk, hogy közepes erősségű, pozitív irányú korreláció mutatható ki az önértékelési index és a félévi bizonyítvány átlaga között. Ezt az eredményt szignifikánsnak tekinthetjük, ami azt jelenti, hogy az önértékelés és tanulmányi átlag közötti összefüggés nem véletlen. Mivel a korreláció pozitív irányú, azt bizonyítja, hogy a vizsgált két változó kölcsönösen együtt jár. Ebben az esetben ez azt jelenti, hogy minél nagyobb az önértékelési index, annál jobb a tanulmányi átlag. Ezek az adatok is bizonyítják a hipotézisem helyességét, miszerint az önértékelés és a tanulmányi eredmény összefüggést mutat egymással, ennek értelmében akinek jobb az önértékelése, annak feltételezhetően jobb a tanulmányi teljesítménye is.

2. táblázat: Az önérték. index és a tanulmányi átlag korrelációja

	Önért. Index	Átlag (j)
Önért. Index	1	,350(*)
Átlag (j)	,350(*)	1

* A korreláció 0.05 szinten szignifikáns.

A 3. táblázat legalsó sorában láthatjuk, hogy a self (a gyermek önértékelése saját magáról) miként korrelál a társak, az otthon és az iskola alszkálájával. Mindegyik összefüggésről elmondhatjuk, hogy közepes erősségű és pozitív irányú. Ez természetes, hiszen a gyermek önértékelésére elsősorban az ezekről a területekről jövő jelzések hatnak. Ha az alszkálák értékeit nézzük, akkor a self első helyen az iskolai értékeléssel, a második helyen a társak véleményével, míg harmadik helyen az otthoni visszajelzésekkel korrelál. Az otthoni értékek harmadik helyre szorulása azt jelezheti, hogy a serdülők elkezdtek a családról való leválást, és ebben a folyamatban gyakrabban és könnyebben kerülhetnek konfliktusba a szülőkkel, mint korábban. Ugyanakkor egyre meghatározóbbá válik

számukra a kortárs csoportba való tartozás. Az iskola jelentősége itt is megmutatkozik és azzal magyarázható, hogy egyrészt a serdülők napjuk jelentős részét az iskolában töltik, másrészt a tanárok szóbeli megnyilvánulásain kívül az itt kapott értékelést, visszajelzést kézzelfogható módon, dokumentumok formájában, bizonyítványban, érdemjegyként írásban is megkapják. A táblázat értékeinek együttjárását szignifikánsnak mondhatjuk.

3. táblázat: Az önértékelési index és az alsókálák korrelációja

	Önért. Index	T	O	I	S
Önért. Index	1				
T	,592(**)	1			
O	,615(**)	,204	1		
I	,700(**)	,319(*)	,317(*)	1	
S	,924(**)	,574(**)	,453(**)	,587(**)	1

** A korreláció 0.01 szinten szignifikáns.

* A korreláció 0.05 szinten szignifikáns.

A tanulmányi átlag és az alsókálák korrelációját (4. táblázat) elemezve, az iskolai teljesítmény és az iskolai véleményezés, valamint a társak visszajelzéseinek adatai között közepes erősségű, pozitív irányú összefüggést láthatunk. Ez természetes, hiszen a valóságban a félévi bizonyítvány és az iskolai teljesítményről kapott értékelés majdnem egybeesik. Nyilvánvaló, hogy az iskolai véleményhez hozzátartozik a tanárok pozitív vagy elmarasztaló megnyilvánulása, érzelmi viszonyulása. Elismertebb iskolai körökben az a tanuló, akinek jobb a teljesítménye.

4. táblázat: Az alsókálák és a félévi bizonyítvány átlaga

	T	O	I	S	Átlag (j)
T	1				
O	,204	1			
I	,319(*)	,317(*)	1		
S	,574(**)	,453(**)	,587(**)	1	
Átlag (j)	,310(*)	,281(*)	,350(*)	,216	1

* A korreláció 0.05 szinten szignifikáns.

** A korreláció 0.01 szinten szignifikáns.

Hasonló a helyzet a társak megítélésénél is. Itt is pozitív irányú korrelációról van szó. A két adat közötti összefüggés azt mutathatja, hogy minél jobban tanul valaki, annál elismertebb a társai körében. Felvetődik a kérdés, hogy mi a helyzet a „stréberekkel” a vizsgált osztályokban. A részadatok bizonyossága szerint a jó tanulókat az osztálytársak is pozitívan értékelik. Például a tulajdonságlista (melynek a bemutatását a jelen dolgozat nem tartalmazza) alapján is megállapíthatjuk, hogy a 40-es számú, az osztály legjobb tanulmányi átlagával rendelkező fiút a társak 95,27 %-ban pozitív tulajdonsággal értékelték. Egy másik osztályban pedig a 4-es számú 4,9-es átlagú lányt 97,09 %-ban illették pozitív tulajdonságokkal. Ez azt jelenti, hogy a

Makkosházi iskolában érték a jó tanulmányi eredmény. Annál is inkább, hogy hetedik osztályról van szó, ahol már gondolkozni kell a továbbtanulásról, és ennek kapcsán is alakul a serdülők jövőképe.

A vizsgálat eredményei közül ez az egyetlen táblázat mutat negatív irányú korrelációt (5. táblázat). A korrelációk mindegyike gyenge, ami összefügghet a minta kis elemszámával. Az 53 vizsgált személy közül összesen 21-en buktak meg legalább egy, de inkább több tárgyból. A korrelációs adatok kiszámításakor azt vettem tekintetbe, hogy egyéenként hány bukás történt, tehát a számokban az is benne van, hogy hányan buktak, s összesen hányszor.

5. táblázat: Az önértékelési index + az alskálák és a bukási adatok

	legalább egy tárgyból bukt
Önért. Index	-,070
S	-,089
I	,145
O	-,280
T	,112

** A korreláció 0.01 szinten szignifikáns

* A korreláció 0.05 szinten szignifikáns.

Az önértékelési index valamint az otthoni és self alskála negatív korrelációban vannak. Ez azt jelenti, hogy minél nagyobb az egyik változó értéke, a másik változóé annál kisebb. A csupán tendencia szintű eredményeket adó táblázat is alátámasztja hipotézisemet az önértékelés és a tanulmányi eredmény összefüggéséről, vagyis minél többször bukt meg valaki, annál alacsonyabb az önértékelési szintje.

A Coopersmith kérdőív adatait összevettem nemcsak a tanulmányi átlagokkal, hanem a hétfokú skála eredményeivel is. Először megvizsgáltam, hogy milyen összefüggésben van a Coopersmith-féle önértékelési index a hétfokú skála összesített önértékelési mutatójával. Ez az adat úgy alakult ki, hogy összegeztem a tanulóknak a kérdőív egyes pontjaira adott válaszainak pontszámát. Az ebből kiszámított átlaggal (Össz. Önért.) dolgoztam a 6. táblázatban.

6. táblázat: Coopersmith-féle önértékelési index és a hétfokú skála össz-önértékelési adatai

	Önért. Index	Össz. önért.
Önért. Index (Coopersmith)	1	,452(**)
Össz. önért. (hétfokú)	,452(**)	1

** A korreláció 0.01 szinten szignifikáns.

A két adatsor közepes erősségű, pozitív irányú korrelációban van egymással. Ez arra enged következtetni, hogy az eredmények objektívnek tekinthetők, hiszen a két különböző vizsgálati módszer adatai megközelítőleg ugyanazt az állapotot tükrözik.

A hétfokú skála

A továbbiakban a hétfokú skála adataival dolgozva, megvizsgáljuk, hogy az egyes altényezőkre mi jellemző, illetve azok milyen összefüggésben vannak egymással. A kérdőívet minden tanuló

saját magára vonatkoztatva töltötte ki, de más- más személy szemszögéből pontozta magát egytől hétig terjedő skálán. „Az értékelő személyek” az osztályfőnök, osztálytárs, apa, anya, illetve saját maga voltak. Az egyes szemszögekből adott értékeléseket nevezem altényezőknak. A következő tulajdonságok szerint történt saját maguk pontozása: intelligencia (okosság), emlékezet, figyelem, pontosság az iskolai munkában, szépség, a társakhoz való viszony, önállóság, őszinteség, akaraterő, a tanárhoz való viszony, szorgalom, magatartás. Az altényezők adatait átlagoltam és a továbbiakban ezzel az értékkel dolgozom (7. táblázat).

7. táblázat: Az altényezők értékei (a hétfokú skála)

	Össz. Oszt.fő	Össz. Oszt.társ	Össz. Apa	Össz. Anya	Össz. Önért.
Valid	53	53	53	53	53
Missing	0	0	0	0	0
Mean	4,6053	5,2563	5,1053	5,3538	5,6368
Median	4,6667	5,5000	5,4167	5,8333	6,0000
Mode	4,17	7,00	7,00	7,00	7,00
Std. Deviation	1,19216	1,46995	1,90178	1,64861	1,17432

A 7. táblázat alapján azt láthatjuk, hogy az osztályfőnök értékelésének az átlaga a legalacsonyabb. Ennél magasabb az apa értékelése, valamint az osztálytársaké. Legtöbbször az anyák értékelik gyermeküket. A tanulók saját értékelésének az átlaga a legmagasabb. Ezt azzal magyarázom, hogy a kérdőív kitöltésekor az tudatosul a serdülőben, hogy ő valóban rendelkezik bizonyos előnyös tulajdonságokkal. A kamaszkori változások miatt egyébként is szüksége van arra, hogy erősítse az énképét, önértékelését. Ráadásul a serdülőnek sokkal könnyebb átfogni és összegezni a saját magáról alkotott véleményét, mint beleélnie magát mások szerepébe, mert utóbbi indirekt megközelítést követelne.

A minta adatai megerősítik, hogy a tanulók az osztályfőnök szemszögéből értékelik magukat legalacsonyabban: a medián ebben az esetben a legkisebb a táblázatban. Feltételezhetjük, hogy az osztályfőnöktől kapott jelzések mindig hasonlóak, talán a gyereket be is skatulyázza a tanár és automatikus megnyilvánulásaiban mindig ugyanúgy minősíti őt.

8. táblázat: A hétfokú skála altényezői

	Össz. Önért.	Össz. Oszt.fő	Össz. Oszt.társ	Össz. Apa	Össz. Anya
Össz. önért.	1				
Össz. Oszt.fő	,659(**)	1			
Össz. Oszt.társ	,753(**)	,770(**)	1		
Össz. Apa	,511(**)	,473(**)	,451(**)	1	,
Össz. Anya	,636(**)	,593(**)	,601(**)	,452(**)	1

** A korreláció 0.01 szinten szignifikáns.

A 8. táblázat alapján megállapíthatjuk, hogy az egyes tényezők egymással erős és közepesen erős pozitív irányú korrelációban vannak. Az önértékelést a többi alrendszer fényében vizsgálva láthatjuk, hogy az önértékelés és az osztálytársak alrendszerének korrelációja erős és pozitív irányú.

Ugyanilyen eredményre jutottunk a Coopersmith kérdőív értékelésénél is. Erős, pozitív irányú korrelációt mutat az önértékelés és az osztályfőnök véleménye is, amit megerősítenek a Coopersmith táblázat adatai is. Megvizsgálva az osztálytársak és az osztályfőnök feltételezett véleménye közötti korrelációt, azt erős pozitív irányúnak találtam. Az osztályfőnök véleménye általában az osztályközösség előtt, nyilvánosan hangzik el, következésképpen - különösen, ha sokszor ismétlődik-, az osztálytársak könnyen átveszik azt.

Az osztályfőnök és a szülők adatait összehasonlítva látjuk, hogy az anya és az osztályfőnök korrelációja magasabb, mint az apáé és az osztályfőnöké. Vagyis minél nagyobb az osztályfőnök pontszáma, annál nagyobb az anyáé is. Az osztályfőnök magatartása és tanulmányi eredménye alapján elégedett a tanítványával. Az anya is akkor elégedett gyermekével, ha szép, okos, ügyes, jó magaviseletű és jól tanul. Az apa és az anya közti korreláció közepesen erős, pozitív irányú, ami érthető, hiszen a szülők megközelítőleg ugyanazokkal az elvárásokkal illetik a gyermeket.

Összevetve a hétfokú skála tanulásban jelentőséggel bíró tulajdonságait a tanulók félévi bizonyítványának átlagával, azok korrelációját állapíthattam meg (9. táblázat). A vizsgálatból kiderül, hogy a tanulmányi eredmények szempontjából valószínűleg a legnagyobb jelentősége a figyelemnek van, ezt követi a pontosság az iskolai munkában, és az intelligencia (okosság) a harmadik helyre szorul. Ezek mindegyike közepes erősségű, pozitív irányú korreláció, 0,4 fölötti értékkel. A többi korrelációs mutató is közepesen erős és pozitív, viszont erőssége észrevehetően elmarad az első háromtól. Feltételezem, hogy az iskolában az első három tulajdonsággal kapcsolatban kap a tanuló leggyakrabban biztató visszajelzést vagy elmarasztalást az őt tanító pedagógusoktól. Ezt a feltételezést erősíti az, hogy az össz. önértékelés és az össz. osztályfőnöki visszajelzés korrelációja (a táblázatban nem jelzem): $r = 0,6589$.

9. táblázat: A félévi átlag és a hétfokú skála tanulmányokhoz kapcsolható tulajdonságai

Változók		Korreláció
Össz. pontosság	Félévi átlag	0,4111
Össz. intelligencia	Félévi átlag	0,4007
Össz. emlékezet	Félévi átlag	0,3558
Össz. figyelem	Félévi átlag	0,4569
Össz. szorgalom	Félévi átlag	0,3055
Össz. magatartás	Félévi átlag	0,3375

A serdülők önértékelésében az iskola mellett meghatározó a társak, kortárscsoport véleménye. A serdülők körében önmaguk és egymás megítélésében jelentős szerepű a külső. Ebben a korban fontos testi változások történnek (külső nemi jegyek alakulása), így az önértékelés szempontjából a testről alkotott kép különös jelentőségű. Emiatt kiemeltem a hétfokú skálából a szépséget, mint a külsővel, a testtel kapcsolatba hozható kategóriát. Ennek adatait vizsgáltam a társak és az önértékelés alrendszerének tükrében. A korrelációs mutató 0,7241. Ez igen erős korreláció, mely pozitív irányú. Egyetlen korrelációs táblázatban sem találkozunk ekkora értékkel.

Összefoglalás

Összegzésképpen megállapítható, hogy a vizsgálati eredmények több ponton is, negatív és pozitív irányban egyaránt alátámasztották a hipotézisemet. Megállapíthatjuk, hogy a serdülők önértékelése és tanulmányi eredménye összefügg egymással, jelesül akinek jobb az önértékelése, annak feltételezhetően jobb a tanulmányi teljesítménye, míg akinek alacsonyabb az önértékelése, annak rosszabb a tanulmányi eredménye is. Az iskolai eredmények legteljesebben a logikai- matematikai, nyelvi tehetségterületeket tükrözik. Jól érzékelhetően megjelennek az úgynevezett készségtárgyak is, azonban az ezekből adott jó jegyek nem biztos, hogy megfelelnek a valós teljesítményeknek kiváltképp a jó tanulók esetében. Feltételezhető, hogy a gyengébb tanulóknál a készségtárgyakra adott jó jegyek valóban jelzik az adott területen megnyilvánuló tehetséget. Figyelemre méltó az a helyzet, hogy a J. A. 7/A osztályának a többi osztályhoz képest magasabb százaléku a normál önértékelése. Valószínű, hogy náluk az önértékelés alapját a felvállalhatatlanul gyenge iskolai eredmények eleve nem képezhetik, emiatt más értékek, tehetségterületek kerültek előtérbe.

Irodalom

- Falus Iván és Ollé János (2000): *Statistikai módszerek pedagógusok számára*. OKKER Kiadó, Budapest
- Szokolszky Ágnes (2004): *Kutatómunka a pszichológiában*. OSIRIS Kiadó, Budapest
- Tóth László (2004): *Pszichológia a tanításban*. Pedellus Tankönyvkiadó, Budapest
- Zillmann, Charlotte (2002): *Iskolai kudarcok: rosszul tanuló, tehetséges gyerekek*. Akkord, Budapest

Summary

This work is based on a survey which shows the relation of the self-estimation and school achievement in three 7th year classes. I could see the issue of the talent at the students who are good or bad at their studies. This survey has contained two methods: Coopersmith's student self-estimation questionnaire and „the seven level scale” which help to get to know the students's self-estimation, self- and social image. We have confirmed the coherence between the self-estimation and the school- achievement relying on the correlations of obtained items and the terminal school report.

INTERPERSZONÁLIS KAPCSOLATOK A TEHETSÉGES TANULÓK KÖRÉBEN

Harsányiné Petneházi Ágnes

A Szerző az interperszonális kapcsolatok témakörében folytatja doktori tanulmányait. E-mail: petnehaziagi@freemail.hu

1. A tehetség meghatározása és a fejlesztés főbb irányai

Elfogadottá vált az a szemlélet, hogy az egyik legjobb befektetés a tehetséges gyerekek fejlesztése. Gyerekeknél igazán tehetség-ígéretről, tehetségre utaló jegyekről beszélhetünk, amely leggyakrabban azt jelenti, hogy az adott gyerek egy vagy több területen az átlagosnál jobban, hatékonyabban fejleszthető és így a későbbiekben kiváló teljesítmény várható el tőle. Vannak csodagyerekek és lassan érők, versengők és visszahúzódók. Rendkívül fontos a család szerepe, de talán még fontosabb az, hogy az iskola, a kortárs csoport segíti, vagy hátráltatja a tehetség fejlődését, megtanítja-e a szükséges kooperációra a tehetséges gyereket

A tehetség komplexitását tekintve nehéz pontosan megfogalmazni, hogy mit értünk tehetségen. Általánosan tehetségesek azok a gyerekek, akik kiváló általános képességgel rendelkeznek. Specifikus tehetséggel rendelkezőknek azokat nevezzük, akik a bölcsészettudományok, a természettudományok, az üzleti élet, stb. valamilyen speciális területén sajátos érzék, hajlam vagy képesség jeleit mutatják (Tóth, 1998).

1.1. Képességek

Átlag feletti képességek (általános és specifikus). Ezek azok a képességek, amelyek a legismertebbek és a legkönnyebben mérhetők. Ide tartozik a logikus gondolkodás, a következtetés képessége, a figyelem, az emlékezet és az absztrakció. Az intellektuális képességek kiemelkedő szintje szükséges ahhoz, hogy – egyéb tényezők megléte esetén – valaki intellektuális teljesítményt hozzon létre a természettudományok, a matematika, a nyelvek, vagy bármely tudományág területén. Egyaránt szükséges az egyén szociokulturális háttérétől viszonylag független és erősebben függő képességek vizsgálata.

Művészeti képességek. Ezek a képességek általában jól felismerhetők (pl. rajzkészség), és többnyire a környezet is elfogadja, értékeli, és lehet, hogy néha túlértékeli. Önmagában ugyanis az a tény, hogy egy gyerek ügyesen rajzol, nem feltétlenül jelzi, hogy művész is lesz belőle. A zenei tehetség jelei rendszerint korán megmutatkoznak, és kérdés, hogy motivációs, akaratú tényezők, és a környezet hatása hogyan járul hozzá fejlesztésükhöz.

Pszichomotoros képességek. Ez a képesség mindenütt szerepet játszik, ahol testi ügyességre, vagy kézügyességre szükség van, ezért igen sok formában jelenhet meg. Feltétele annak, hogy valaki sport vagy tánc területén sikeres legyen (testi ügyesség), de nélkülözhetetlen műszerész, asztalos vagy autószerelő munkához is (kézügyesség).

A szociális tehetség. Az effajta tehetség azt jelenti, hogy valaki a társas viszonylatok bonyolult rendszerében jól kiismeri magát, hatékonyan tud cselekedni, befolyásolni, irányítani másokat, saját elképzelését másokkal elfogadtatni, jó kapcsolatokat kialakítani. A kommunikációs, empátiás készség, vezetői, szervezői tulajdonságok tartoznak ide. Erre a tehetségre éppoly szüksége van egy tanárnak, mint egy vezetőnek, eladónak vagy menedzsernek.

1.2. Kreativitás

A kreativitás az intelligencia kiegészítője, ám semmiképpen sem ellentéte. A kreatív ember a konvergens, egy helyes megoldásra irányuló gondolkodás mellett divergens módon is gondolkodik, többféle lehetséges helyes válaszra törekszik és ehhez a legkülönbözőbb, szélesebb, a témához nem kapcsolódó ismereteit is felhasználja. A kreatívak nem alkalmazkodnak, hanem létrehozhatnak, nem

megtanulnak, hanem rátalálnak, vagy kitalálnak (Mérei, 1973). Ők azok, akik képesek a megszokottól eltérően látni, így soha nem észlelt jelenségeket ragadnak meg, s ezeknek értelmezésében új, eddig nem sejtett összefüggéseket ismernek fel. A divergens gondolkodást a következőkkel jellemezhetjük

- Eredetiség (originalitás) azt jelöli, hogy egy gondolat, egy megoldás mennyire egyedi, ritka, nem szokásos, nem hétköznapi.
- A gondolkodás folyékonysága (fluencia) azt a könnyedséget, gyakoriságot jelzi, amivel különböző gondolatok, ötletek, megoldások, asszociációk előtörnek. Három altényezőből áll: a szótalálás gyorsasága, az asszociációk gyorsasága és a fogalomalkotás gyorsasága.
- A gondolkodás rugalmassága (flexibilitás) a szellemi rugalmasság, a szempontváltás képessége segít az egyik témáról a másikra való átváltásban, egy ismeretnek más összefüggésben történő felhasználásában, a gondolkodás kitaposott útjának elhagyásában, a már ismerttől való elszakadásban.

1.3. A feladat iránti elkötelezettség

Az, hogy a képességek és a kreativitás realizálódik-e teljesítményben, tehetséggé érik-e, igen nagymértékben motivációs tényezőktől függ. Itt bukkannak fel azok az ellentmondások, konfliktusok, amelyek megoldása igazi kihívást jelent a pedagógusok számára

- Kíváncsiság, érdeklődés. Talán a legfontosabb, semmi mással nem pótolható motivációs tényező. A tehetséges ember élete végéig megőrzi a kisgyerek kíváncsiságát, tudásvágyát. A legfőbb hajtóereje az ismeretszerzésnek az, hogy valaki egy vagy sokféle dologról minél többet akarjon megtudni.
- Szorgalom, kitartás. A kíváncsiság kiegészítője kell, hogy legyen. Csak ez biztosíthatja, hogy egy gyerek az őt, érdeklő dolgokat valóban alaposan elsajátítsa, jól megcsinálja, a szükséges készségeket kialakítsa.
- Becsvágy, teljesítménymotiváció. Az a belső erő, ami a gyereket a kiválóság felé hajtja, amiért feladatát a lehető legjobban akarja megcsinálni, és ki akar tűnni vele a többiek közül. Amennyire egészséges és hasznos a jó teljesítményeken alapuló és a személyiség egészébe integrált becsvágy, annyira veszélyesek lehetnek ennek torzulásai, éppúgy, mint bárminek a kiegyensúlyozatlansága vagy eltúlzása.

2. A csoport pszichológiai jellemzői: normák, szerepek, struktúra, kohézió

A csoport egyik legfontosabb jellemzője a csoportnorma. A közösen kialakított normák, szabályok a csoport hatékonyságát, összetartását, egységét szolgálják. A normák a tagok viselkedését a helyes és helytelen vonatkozásában szabályozzák, be nem tartását szankcionálják. Ennek módja is a csoport megállapodásán múlik. A normaalakulás módja:

- A vezető kinyilatkoztatja, javaslatot tesz a normákra. Ez leginkább a formális csoportra jellemző. Függ a vezető erejétől és a csoportba kerülés motivációjától. Ha ez erős, a csoporttag betartja a normákat. Komoly pozitív szociális identitást ad. Jó példa erre az iskolai egyenruhák hordása.
- A csoporttagok hozzák magukkal az előző csoportjukból. A korábbi csoporttapasztalatokon alapul. Könnyebb, ha ezek az értékek hasonlóak, de ha nem a csoport viharzási szakaszában úgyszólván kiderül.
- A csoportfolyamatban termelődik ki.

Másik fontos pszichológiai jellemzője a szerepek. Linton (1971) a kulturális antropológia által tanulmányozott viszonylag egyszerű társadalmi struktúrák jellegzetesen megkülönböztethető pozícióihoz köti a szerepképzést. A pozíció vagy státus betöltéséhez szükséges viselkedési minta a

voltaképpen szerep, ami magába foglalja a státust betöltő személy számára előírt attitűdöket, értékeket, viselkedési mintákat. A szerepkomplexum elnevezés arra utal, hogy az egyén által betöltött különböző státusok szerepkészletei (például nő, anya, feleség, barátnő, orvos) mind-mind különböző szerepeket rónak a személyre (Merton, 1980).

Tipikus csoportszerepek:

- Feladat és teljesítményorientált szerepek. Amint fejlődik a csoport, egyre kevesebb lesz az önirányú viselkedés, a tagok egyre inkább elköteleződnek a csoport céljainak, egyre nagyobb figyelmet képesek fordítani egymásra és a megoldandó feladatokra. Így a csoportmunka végrehajtására irányuló viselkedésfajta egyidejűleg érvényesülnek a csoport építését és fenntartását támogató viselkedésmóddal.
- Kapcsolatorientált szerepek. Csoportfenntartó vagy kapcsolatorientált szerepeknek azokat nevezzük, amelyek fontosak ahhoz, hogy a csoport működőképes maradjon, hogy jó légkör, jó kapcsolatok alakuljanak ki.
- Hírharang. A különböző csoportok között közvetít, információkhoz jut más csoportról (Baron, 1994). A szerep tehát, hogy oda-vissza viszi a híreket, melyek közben torzulnak.
- Bohóc vagy mókamester. Ez egy nagyon gyakori szerep. Az iskolában általában olyan tanulók veszik át, akik nem tudnak intellektuálisan kitűnni, ezért így próbálnak a középpontba kerülni.
- Bűnbak. Ezt a szerepet a csoport működése közben az egyén kapja. Sokszor például az órai fegyelmeztelenségekért ugyanazt a gyereket, teszik felelőssé, vagy a bántalmazás, csúfolódás, sértések elszenvetői. A csoportban felgyülemlett frusztráció levezetésének elszenvetői általában a leggyengébb, legvédtelenebb csoporttagok, akiknek nincsenek barátai, akik megvédelmeznék őket. A megoldás a feszültségek okainak feltárása, valamint a periférián lévő gyerekek helyzetének javítása (Szabó, 2004).

A csoport kohéziója. A csoporttagok nem egyformán érdekeltek a csoportban, és nem egyformán elkötelezettek iránta. Nem minden csoport képes kielégíteni tagjainak vágyait és igényeit. A csoportkohéziót nagyjából azzal határozhatjuk meg, hogy mennyire elkötelezettek a tagok a csoport közös normái és céljai iránt, és mennyire fűzik őket egymáshoz és a csoporthoz pozitív érzelmek. Azokkal a csoportokkal szemben érzünk nagyobb elkötelezettséget, amelybe nehéz volt bekerülni, nagyobb erőfeszítést igényelt a csoporttagság. Egy vizsgálatban Aronson és Mills (1981) kimutatták, hogy azok a személyek, akiknek nehéz próbatételeken kellett megfelelniük a csoportba kerüléshez, jobban ragaszkodtak hozzá, mint azok, akiket minden nehézség nélkül elfogadtak. Valószínűleg ehhez hasonló folyamatok zajlanak az összetartó katonai egységekben is, hiszen a szigorú kiképzés élménye nyomán a katonák sokkal jobban értékelik a csoportjukat. A csoport nagysága is befolyásolja a kohéziót. Minél kisebb a csoport annál összetartóbbak. A kohézió a csoporton belüli interakciós folyamatokat is befolyásolja. Az összetartó csoportok kevésbé türik a deviánsviselkedést, és erősebb nyomást fejtenek ki a konformitás irányába (Festinger, 1950).

A csoport struktúrája. A csoporton belüli interakciók, és kommunikáció hatására kialakul egy jellegzetes társas szerkezet, ezt nevezzük a csoport struktúrájának. Ha társas szerkezetről beszélünk, meg kell különböztetnünk egy felszíni és egy rejtett szerkezetet, hálózatot. A felszíni struktúra a csoportban betöltött formális szerepek által meghatározott, pl. valaki osztálytitkár, gazdaságis stb. Ezen kívül kialakul a csoportban egy olyan rejtett hálózat, amelyik a tagok vonzalmi kapcsolatait tükrözi. Ez a rejtett hálózat fontos szerepet tölt be a csoport feladatmegoldásának hatékonyságában. Feltérképezésére Moreno dolgozta ki a szociometria módszerét (Mérei, 1989). A módszer szociogramot eredményez, amely bemutatja a csoportban létező személyes kapcsolatokat. A barátságviszonyokon alapuló informális csoportstruktúrán túl, a formalizáltabb csoportok (pl. iskolai osztályok, egyetemi csoportok, munkahelyi csoportok stb.) struktúráját más kritériumok is meghatározhatják, például jártasság, kompetencia, szakértelem. Egy termelési egységben a struktúra függhet a termelési folyamat követelményeitől, vagy attól a lánctól, amelyen keresztül a

vezetés utasítása eljut a dolgozókhöz. Egy egyetemi csoportban az értelmi képesség, a korábban elvégzett kurzusok vagy a beszédképesség befolyásolhatja a csoporttag helyét a csoportstruktúrában.

3. Az Arany János Tehetséggondozó Program

A Kormányprogram alapján az Oktatási Minisztérium kidolgozta az Arany János Tehetséggondozó Programot, hogy esélyt teremtsen a leszakadó térségek felzárkóztatására. A program keretében minden évben jó képességű, tehetséges, a nyolcadik osztályt befejező gyermek nyer felvételt és elhelyezést neves, kiemelkedő eredményekkel rendelkező gimnáziumokban és kollégiumokban. Itt – a négy gimnáziumi évet megelőzően- előkészítő évfolyamon lesz lehetősége a diákoknak az esetleges tudásbeli és kulturális különbségeik leküzdésére, a szükséges tanulási módszerek elsajátítására, valamint az egyetemi, főiskolai felvételre, továbbtanulásra. A program speciális elemei- tanulásmódszertan, önismeret, kommunikáció-az ötéves képzés során valósulnak meg.

Miért fontos például az érzelmi és a társas készségek fejlesztése? Ennek legalább két oka is van. Az egyik, hogy a magányos farkasok ideje lejárt, tudományos sikert csak csapatban, csoportban, teamben, más területek szakembereivel érhető el. Az egymásra utaltság felismerése a feltétele az együttműködési készségek (kommunikáció, konfliktuskezelés, stb.) fejlesztésére való motiváltságnak.

A másik ok a lassan már közhelynek számító tény, hogy kiemelkedő intelligencia, illetve magas intellektuális képességek nem megbízható előrejelzői a későbbi bevalásnak, kiemelkedő teljesítményeknek, amelyeket a tehetséges gyerekektől remélünk. Számos más, nem intellektuális tényező játszik szerepet a tantárgyi eredményességben és főleg a későbbi sikeres életben, amelyet újabban az érzelmi intelligencia fogalma alatt foglalnak össze. Az érzelmi intelligencia személyes és társas képességek sorából áll, amelyek közül a legtöbbet fejleszteni lehet. A tehetségesek osztályában működő „minél jobb teljesítményre törekvés” normája döntő szerepet játszik az önfejlesztésben, önirányításban. A tanulók e közegben arra törekszenek, hogy társaik szemében növeljék értéküket, s ehhez közvetlenül a jó tanulmányi eredménye, közvetve pedig a hatékony tanulási technikákon keresztül vezet az út. Ezért fontos a tanulási technikák, módszerek fejlesztése a tehetséges gyerekeknél. Baron (2001) szerint az önismeret, az önérvényesítés, az érzelmi tudatosság, optimizmus, a függetlenség és a társas felelősségtudat azok a tényezők, amelyek az önmegvalósítás legjobb előrejelzői. Szükségünk van az önismeretre, hogy ez által kezünkbe vehessük életünk irányítását. Ha ismerjük erősségeinket, gyengeségeinket, azokat a forrásokat, amelyek örömet adnak és azokat, amelyek bánatot okoznak, akkor lehetőségünk van választani.

Az önismereti csoportfoglalkozásokon helyet kap a 9. évfolyamon az ismerkedés, a készségek és képességek megismerése, a kreativitás vizsgálata és fejlesztése. Az önismeret mellett a társismeret is fontos, a kapcsolatok fejlesztése. A következő évfolyamon tovább folytatódik az énkép és testkép vizsgálata, a nyilvános és rejtett tulajdonságok felfedezése, és az énkép-énideál diszkrépancia feltérképezése. A szorongás, a stressz, a félelem vizsgálata és a megküzdési stratégiák megbeszélése. Az iskolában lehetséges konfliktusforrások összegyűjtése, majd a különböző konfliktusok kezelésének gyakorlatai. A 11. évfolyamon előkerül az empátia, mint fogalom, majd az empatikus képesség fejlesztésének lehetőségei. A tanulóknál a tapasztalatok hatására kialakult sztereotípiák feltárása, feloldásának módja, az előítélet kialakulásának jellemzői, az előítéletes viselkedés és magatartás következményei. A csoport fogalma, fejlődése, a csoport pszichológiai jellemzői: norma, szerep, struktúra, kohézió. Együttműködés és versengés a csoportban, kommunikáció, információáramlás. Az utolsó évben a legfontosabb a továbbtanulás, a pályaválasztás lehetőségei, az identitás, a családi értékek és szerepek integrációja (Pósáné András Katalin, 2000).

4. A vizsgálat

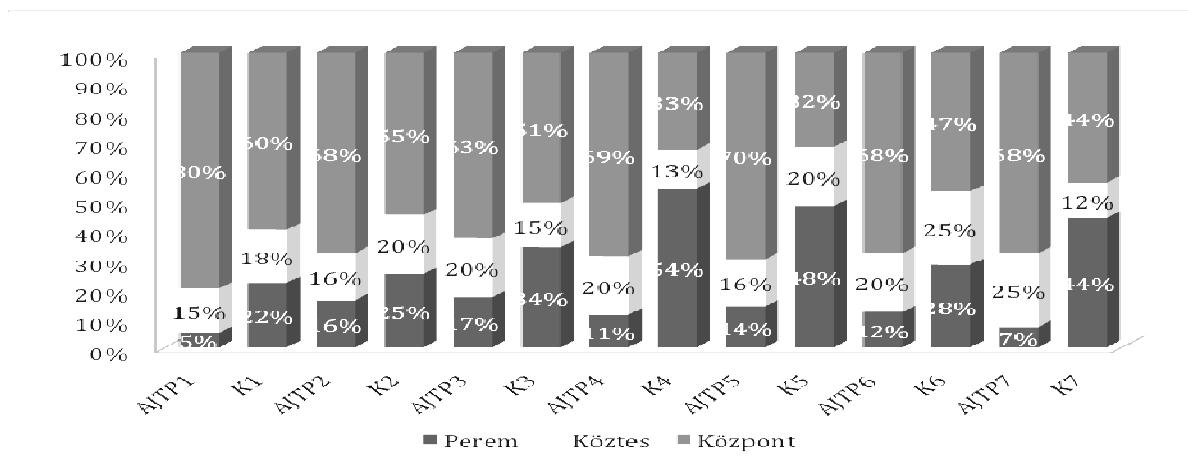
A vizsgálatomat hét Arany János Tehetségfejlesztő Programban résztvevő 13. évfolyamos, kontrollcsoportként normál tantervű, nyelvi tagozatos 13. évfolyamos osztályokat választottam. Az Arany János Tehetséggondozó Programban résztvevő osztályok szociometriai vizsgálatát hasonlítottam össze hasonló korú, átlagos képességű tanulókéval. A hipotézisem szerint a Komplex Tehetségfejlesztő Program olyan pozitív változást eredményez 13. évfolyam végére, hogy kedvező csoportstruktúra alakul ki, és ezek az osztályok tipikus teljesítmény- és feladatvezérlésű csoport jegyeit viselik magukon, biztosítva mind az egyén, mind a csoport számára a megfelelő háttérrel a jó teljesítményhez. Úgy vélem, hogy pozitívabb változások történnek ezekben, az osztályokban a hasonló korosztályú csoportokkal való viszonyítás eredményeként is. A vizsgálatban, résztvevő tehetséggondozásban részesülő gyerekek száma: 181 fő. A kontrollcsoportokban résztvevők száma: 184 fő. Összesen: 365 gyerek vett részt a vizsgálatban a 14 osztályban.

A társas viszonyok mérésére Mérei- féle többszempontú szociometriát alkalmaztam, amely a csoportszerkezetet meghatározó tényezők között fontosságot tulajdonít a csoportban betöltött funkcióknak és állandósult szerepeknek is. Így a többszempontú szociometria a csoport, mint szociálpszichológiai egység jellemzésére alkalmas. Ebben a szociometriai kérdések tehát a népszerűsége, a szervezési kérdésekre, az intelligenciára, stb. terjednek ki.

A szociometriai elemzésekből átfogó képet kaphattunk az osztályok társas életéről, a csoporton belüli kommunikációról, információáramlásról, viszonyrendszeréről. Ezek az elemzések természetesen csak úgy lesznek teljesek, ha összefüggéseiben látjuk őket, tehát ha a különböző adatsorozatokat összehasonlítjuk. Csak ekkor tudjuk igazán megállapítani, hogy a hipotézisem megállja-e a helyét, s esetleg valamilyen tanácsot megfogalmazni a javítás érdekében az osztályoknak.

A szociogramok alapján megállapíthatjuk, hogy mind a tizennégy osztály szerkezete az életkornak megfelelő, egyik osztály sem volt strukturálatlan, vagyis halmaz, vagyis laza szerkezetű.

1. ábra: A CM-mutató alakulása

Azt azonban megállapíthattam, hogy a tehetséggondozásban résztvevő osztályok fejlettebb szerkezeti struktúrát mutatnak, mint a kontrollcsoportoké. Az elsónél főként tömb és többközpontú szerkezetet tudtam azonosítani, míg a másikinál talákoztunk egyközpontú, széles peremű szerkezettel. A társas mező struktúrájának meghatározásához meg kellett állapítanunk, hogy milyen kiterjedésű a központ, az ennek befolyása alá vont társas övezet, amit köztesnek nevezünk, és az ezektől elkülöníthető perem.

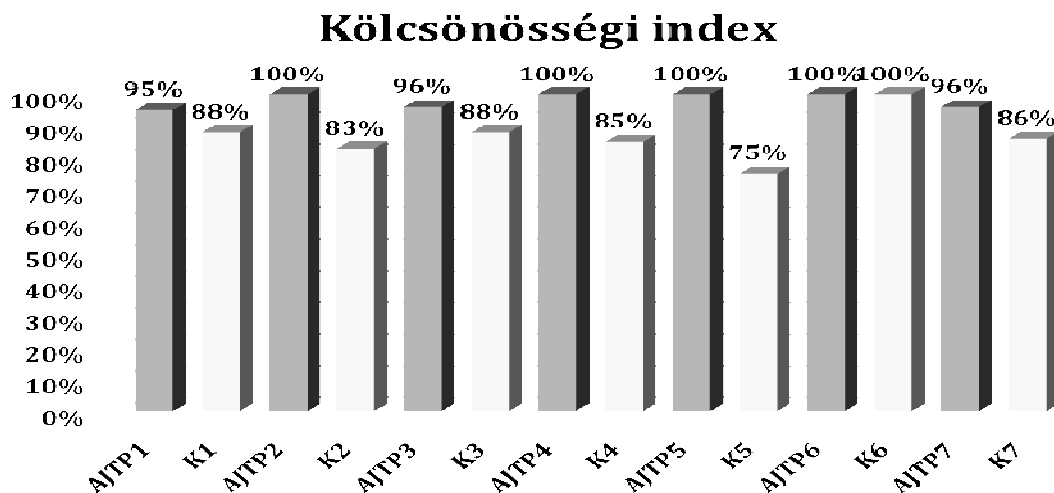
E három adat viszonyítását a *centrális- marginális mutató (CM)* tartalmazza - ezek viszonyát az 1. ábra foglalja össze. Az 1. ábrából kitűnik, hogy a hét tehetséggondozós osztályban magasabb a központ aránya, mint a perem, vagy a köztes. A zárt alakzat fokozza a közösségi események feszültségét, elősegíti a közvélemény kialakítását, a történésekre való reagálás is gyors, a közösség véleménye tükröződik.

A magányosok nagyobb aránya azt jelzi, hogy a központ kizárja a tagokat a közösségi véleményalkotásból, kisebb tolerancia jellemzi a központot. Tehát ha a zárt alakzathoz minél többen tartoznak szervezett a közösség, gazdag hagyomány és szokásrendszer alakul ki az együttes élmények hatására.

Az összehasonlítás másik fontos mutatója a kohézió. A kohézió a csoport tagjainak együvé tartozását, szolidaritását jelenti. Megmutatkozik a „mi” attitűdben, az együttes tevékenységben, való részvételben. A magas kohézió sok együttes élményt, közös szokásokat, stb. jelent. Az alacsony kohézió pedig az ellentettjét. Mindezt többféle mutatóval fejezzük ki.

A kölcsönösségi index az egyik mutató, azt mutatja meg, hogy a személyeknek hány kölcsönös kapcsolata van – a 2. ábrában ezeket a mutatókat hasonlíthatjuk össze.

2. ábra: A kölcsönösségi index alakulása

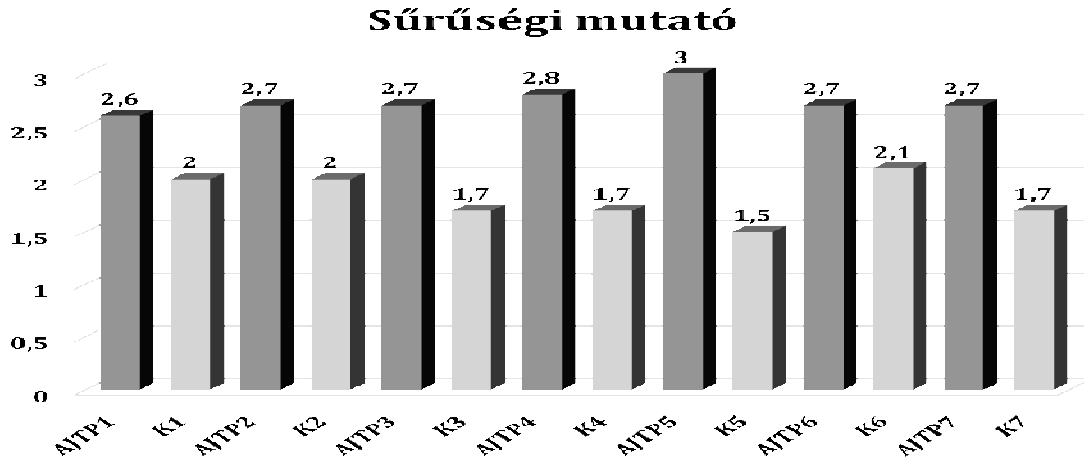

Jól látható (2. ábra) a különbség a gimnáziumok között, ha nem is olyan nagy százalékkal, de magasabb a tehetséggondozásos osztályokban ez az index. Mérei (1988) szerint nagyon ritka, hogy 100% legyen, de öt osztályban is ezt az értéket kaptam. Jelzi ez a biztonságot, a magányosság ellensúlyozását. Az átlagot (85-90) két osztály kivételével minden csoport elérte. Ez azt jelenti, hogy érett csoportokkal állunk szemben.

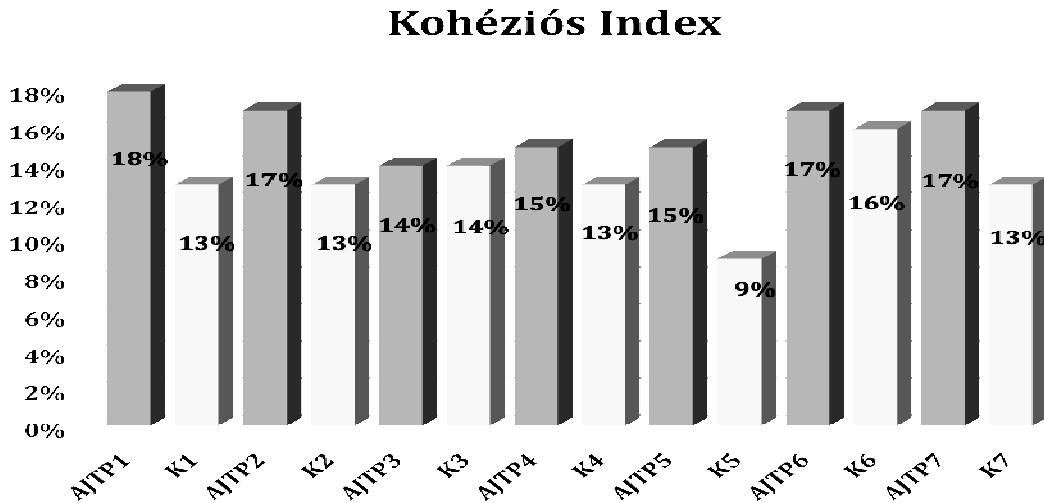
A sűrűségi mutató a kölcsönös kapcsolatok és a csoporttagok számának hányadosa. Megmutatja, hogy egy személyre hány kölcsönös kapcsolat jut. Minél magasabb ez a mutató, annál több kapcsolat van a tanulók közt. Stabil közösségről akkor beszélhetünk, ha ez a mutató 1 fölött van. A 3. ábrában ezt a mutatót hasonlíthatjuk össze. A 3. ábrából kitűnik, hogy minden osztály meghaladta az átlagot, de a tehetséggondozós osztályokban jóval magasabb ez a mutató a kontrollcsoportok viszonyításaként.

A szociometria egyik fontos mutatója a kohéziós index, amely azt mutatja meg, hogy a lehetséges kölcsönös kapcsolatok hány százaléka realizálódott. Átlagértéke 10-13, e fölött magas kohézióról beszélünk (vö.: 4. ábra).

3. ábra: A sűrűségi mutató alakulása

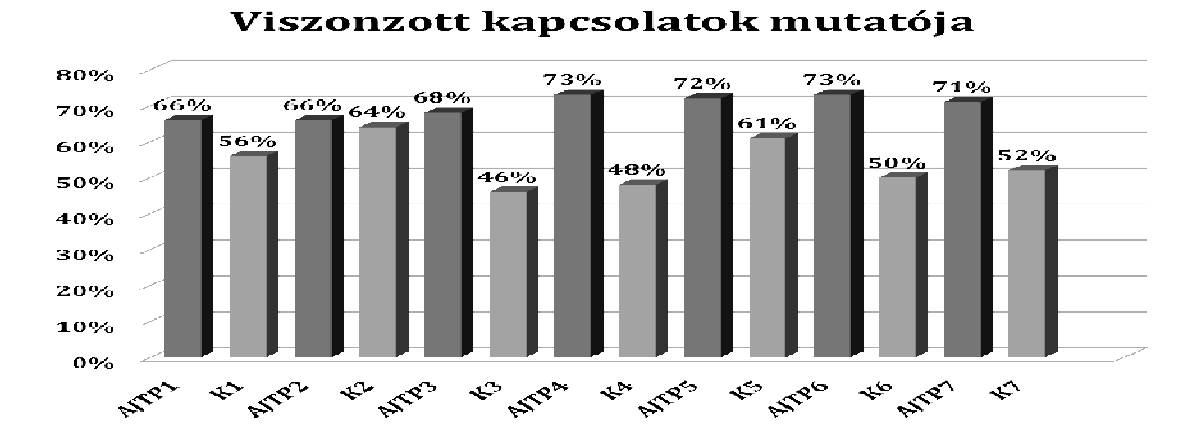
4. ábra: A kohéziós index alakulása

A 4. ábrán jól látható, hogy a kontrollosztályokban az átlagértéket, vagy azt sem érte el ez a mutató, amely alacsony fokú szolidaritást jelez, valamint alacsony szintű dinamikát. A tehetséggondozós osztályokban egy kivétellel nagyon magas, amely nagyfokú, összetartást, együttes cselekvéseket fejez ki, amely nagyon fontos az ilyen osztályokban, hiszen csak így képesek együtt közösen nagy teljesítményekre, kiemelkedő, alkalmazható tudás megszerzésére.

A viszonzott kapcsolatok mutatója azt jelzi számunkra, hogy a deklarált választások hány százaléka kölcsönös. Átlagértéke: 40-50. Az 5. ábráról leolvasható, hogy minden osztály átlagővezetbe tartozik, de a tehetséggondozós osztályokban jóval magasabb ez a mutató. Mérei (1988) szerint a 65-70 fölötti mutató nagyon ritka, de jól értelmezhető.

5. ábra: A viszonzott kapcsolatok mutatójának alakulása

A vágyteljesítő elem a társas percepcióban alig érvényesül: a közösség tagjai a személyes kapcsolódásaik megtételében az önszabályozás magas fokán állnak. Jellemző ez a fegyelmet, teljesítményorientált közösségekre.

A vizsgálatom eredménye, alátámasztja a hipotézisemet, a különböző mutatók alapján bizonyítottá vált, hogy ezek az osztályok valóban tipikus teljesítmény- és feladatorientált csoport jegeit hordozzák magukon. Szervezett, kiegyensúlyozott, harmonikus közösségek képe rajzolódott ki előttünk, akikre jellemző a tolerancia, segítőkészség. Jól mozgósítható, öntevékeny közösségekről beszélhetünk.

Irodalom:

- Balogh L. (1999): Tehetségfejlesztés-kihívások és lehetőségek. In: *Szegedi Nyári Egyetem Évkönyve*. Szeged.
- Balogh L. (szerk. 2000): *Tehetség és iskola*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Balogh L. (2006): *Pedagógiai pszichológia az iskolai gyakorlatban*. Budapest, Urbis Kiadó.
- Balogh L., Herskovits M., Tóth L. (szerk. 2000): *A tehetségfejlesztés pszichológiája*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Buda B. (1987): A szerep fogalma a szociálpszichológiában. In: Pataki F. (szerk.): *Szociálpszichológia. Szöveggyűjtemény*. Budapest, Tankönyvkiadó.
- Czeizel E. (1997): *Sors és tehetség*. Budapest, Fitt Image és Minerva Kiadó.
- Lewin, K. (1972): *Csoportdinamika*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó.
- Mérei F. (1989): *Társ és csoport*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Mérei F. (2004): *A közösségek rejtett hálózata*. Budapest, Osiris.
- Tóth L. (2003): *A tehetségfejlesztés kisenciklopédiája*. Debrecen, Pedellus Kiadó.
- Tóth L. (szerk. 1996): *Tehetség-kalauz*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Tóth L. (szerk. 1998): *A tehetségek tanítása*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó.

MATEMATIKAI TEHETSÉGGONDOZÁS

Nagy Lehocky Zsuzsa

Nagy Lehocky Zsuzsa (PhD) a Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara (Szlovákia, Nyitra) adjunktusa. E-mail: znlehocka@ukf.sk

Bevezetés

Napjainkban egyre fontosabb a természettudományok, azon belül is a matematika tanításának megváltoztatása. Jól kell tanítani a matematikát, úgy, hogy mindenki képességei szerint – a lehető legjobban megértése, hogy lássa a gyakorlati hasznosságát, és örömmel vegyen részt egy-egy matematika órán. Sajnos a matematika egyike azon tantárgyaknak, melyet a gyerekek nem szeretnek, rettegnek, félnek tőle. Szerencsére vannak kivételek, akik nem tartoznak ebbe a csoportba, tehát épp ellenkezőleg, kedvelik és tudják is a matematikát.

A megfelelő módszerekkel, eszközökkel, hozzáállással igen is meg lehet szeretetni a matematikát. A matematika nemcsak megoldandó feladatok és sokak számára értetetlen fogalmak tömkelege. A matematika nem elvont tudomány, épp ellenkezőleg a valóság megismerésének egy lehetséges eszköze.

Matematikai tehetségek

Az első impulzus a matematikában tehetséges gyerekek felismerésében leggyakrabban a tanár felől érkezik. A következőkben röviden felsorolnám azokat a jellemzőket, illetve tulajdonságokat, melyek alapján felismerhetőek ezek a tehetséges gyerekek.

A matematikai tehetségeknek igen sok jellemezőjét tárták fel a kutatások, vizsgálatok, ezek azonban különböző mértékben jelennek meg. Ahogy a tehetség általános meghatározásban is sokféle lehet, így a matematikai tehetségek is sokfélék. Általános jellemzőik:

Az ismeretszerzésbeli jellemzőik:

- Ismereteik szerteágazóak, sokat tudnak.
- Gyorsan megjegyzik az ismereteket (tényeket, fogalmakat, tételeket, szabályokat stb.).
- Jó megfigyelők, megfigyeléseiket könnyen felidézik.
- Bonyolult dolgok megértése során arra törekszenek, hogy azokat áttekinthető egységekre bontsák.

A kreativitásbeli jellemzőik: problémaérzékenység, ötletgazdagság, hajlékonyság, rugalmasság, könnyedség, eredetiség, kidolgozottság, újrafogalmazás, kiterjesztés, transzferálás

Gondolkodásuk jellemzői:

- Logikusan gondolkodnak, mely az alábbiakat jelenti:
- Értik és tudatosan alkalmazzák a matematikai logika terminológiáit (pontosan akkor; minden; van olyan; létezik; nincs olyan; stb.)
- A matematikai tételek szerkezetét felismerik, át tudják fogalmazni azokat.
- A kondicionálist meg tudják fordítani.
- Értik és alkalmazzák az induktív következtetést.
- El tudják végezni a bizonyításokat és igénylik is azt.
- Az elemi gondolkodási műveletek végzésében az absztraháló-, általánosító-, analógizáló képességük igen jó.
- A matematikai modellalkotásuk az életkoruknak megfelelő.
- A szöveges feladatoknál a szövegértés és a problémamegoldó képességük jó.
- Feladatmegoldó képességük jó, tudatosan törekszenek a többféle megoldás keresésére.

- A kombinatorikus gondolkodásuk, valamint az algoritmikus gondolkodásuk jó.

A matematikai tehetségek főbb tulajdonságai:

- Kitartás és feladat-elkötelezettség a problémamegoldásban.
- Fáradhatatlan, ha matematikáról van szó.
- Csodálatba ejtik a tények, formulák stb.
- Keresi a problémákat.
- Kiváló emlékezete van számokra, megoldási módokra stb.
- Rugalmas a gondolkodása a matematikai struktúrák és minták terén.
- Könnyen fordít a gondolkodásán.
- Kiemelkedően jó vizuális képzelet jellemzi.
- Problémák és absztrakt viszonyok vizualizációjának képessége mutatkozik.
- A részleteken felülemelkedik, az összetettet egyszerűbbé teszi.
- A problémát gyorsan formalizálja és általánosítja.
- Hasonló problémákra már a közbülső logikai lépések kihagyásával reagál.
- Egyszerű, egyenes és elegáns megoldásokat keres.
- Verbális problémákat is egyetlenben tud megfogalmazni és kezelni.

A gyerekek matematikai tehetségének ápolására Szlovákiában a következő oktatási formák állnak a rendelkezésre:

- matematika vagy természettudományos osztályok
- matematikatáborok
- matematikai folyóiratok
- versenyek
- matematikai szakkörök.

Néhány érdekes feladat

A matematikában tehetséges gyerekekkel ajánlatos folyamatosan foglalkoznunk. A tananyag megtartása mellett, lehet még plusz feladatokat úgy választani, hogy a matematizálás is megmaradjon. A tanterv által előírt feladatot elvégezzük, de azt úgy érdemes, hogy az adott matematikai téma kapcsolódjon a tanuló gondolatvilágához. A cél, hogy egy-egy feladat a gyerek számára problémává váljon, és így keresse az adott feladatra a választ. Sikeres megoldások esetén, pozitív élményeivel önfenntartóvá is válik. Megéri a fáradságot, ha lehetőséget teremtünk a tapasztalatszerzéshez. A tények közlése, formális tudás helyett hatékonyabb módszer, hogyha a tanuló minél több, saját tapasztalat alapján alakítja, bővíti tudását. Néhány példa a matematikához kötődő gondolkodtató feladatokra:

Fejtörők:

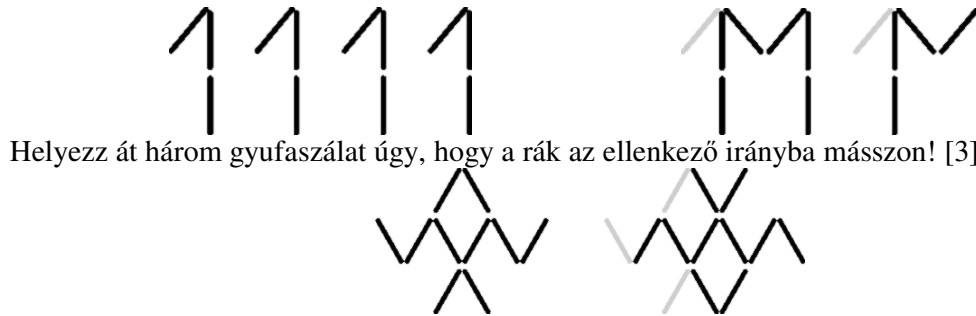
- Egy parasztnak 11 báránya van. Közülük 9 kivételével mindegyik elpusztul. Hány marad? (9)
- Hét hónap 31 napos, 4 hónap 30 napos. Hány hónapban van 28 nap?(12)
- Hány állatot vitt Mózes a bárkájában?(Noé volt a bárkával)

Barchobatörténet:

- Pétert és Pált halva találták a konyhában. Körülöttük üvegcserepek voltak. Mi történhetett? (Péter és Pál halak voltak. Az akvárium lesett és összetört.) [Pósa Lajos]
- Egy férfi bement a kocsmába és kért egy pohár vizet. A csapos elővette a puskáját és belelőtt a plafonba. A férfi megköszönte és elment. Miért lőtt a csapos a plafonba? (A férfi csuklott, a csapos a lövés hangjával próbált segíteni rajta.) [Pósa Lajos]

Gyufaszálas feladatok:

- Helyezz át két szál gyufát úgy, hogy a felírt szám 2000-el egyezzen meg! [3]

A számok világa:

- Gondoltam egy négyjegyű számot. Az első két számjegy összege 3, az utolsó kettőé 7, a két középső számjegyből álló szám osztható 4-gyel. Melyik számra gondoltam? (Megoldások: 1207, 1243, 2125, 2161, 3007, 3043)
- Két kétjegyű tizes számrendszerbeli szám szorzata egy négyjegyű szám: $AA \cdot BC = ADDA$. (Azonos betűk azonos, különböző betűk különböző számjegyeket jelölnek, és A páros számjegy.) Keresd meg az összes megoldást!
- $(22 \cdot 91 = 2002, 22 \cdot 96 = 2112, 44 \cdot 91 = 4004, 44 \cdot 96 = 4224, 66 \cdot 91 = 6006, 88 \cdot 91 = 8008, 88 \cdot 96 = 8448)$
- Lali felírta az összes olyan négyjegyű számot, amely a 2004 szám négy számjegyének felhasználásával kapható meg. Mennyi a Lali által felírt számok összege? (Hat ilyen szám van, 3 darab 2-vel kezdődik, 3 pedig 4-gyel. Ezeket felírjuk és összeadjuk $2004 + 2040 + 2400 + 4002 + 4020 + 4200 = 18666$)

Mindezek célja, hogy segítségükkel felkeltsük a tanulók érdeklődését, hogy a tanulásban, az új ismeretek szerzésében örömeiket leljék, és ne kötelességből tanuljanak, hanem késztetést érezzenek arra, hogy önállóan is képezzék magukat! Szükséges az is, hogy a tanárok képesek legyenek arra, hogy növeljék oktatásuk hatékonyságát, mely a tehetséges diákok fejlesztését hivatott szolgálni.

Zárógondolatok

A matematika rendkívül kreatív dolog - rugalmas, ötletes, fantáziadús - és ezt a tanulókkal is érzékelteni kell. A matematika tanulása olyan szellemi értékeket fejleszt ki, - mint pl. új, ismeretlen teremtése - olyan gondolkodásmódot, problémamegoldást alakít ki, mely a mai modern társadalom egyik jogos alapkövetelménye az iskolával szemben. Az oktatásnak nem lehet célja, csupán az ismeretanyag átnyújtása. A hangsúly egyre inkább át kell, hogy tolódjék a gondolkodás hajlékonyságának, eredményességének fejlesztésére. A gyermekek önállóságának, aktivitásának kibontakoztatására, és a teljes személyiség kialakítására.

Irodalom:

- Prídavková, A.: *Rozvíjanie matematických schopností a výchova matematických talentov na základných školách*. Prešov: Prešovská univerzita, 2006, 125s., [29.09.2006]. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/elpub/PF/Pridavkova1/index.htm>. ISBN 80-8068-447-2
- Zelina, M.: *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa*. Bratislava: Iris, 1994. ISBN 80-967013-4-7
- <http://merse.extra.hu/gyufafeladvanyok.html>

A TEHETSÉGGONDOZÁSBAN MEGJELENŐ INFORMATIKAI ESZKÖZÖK

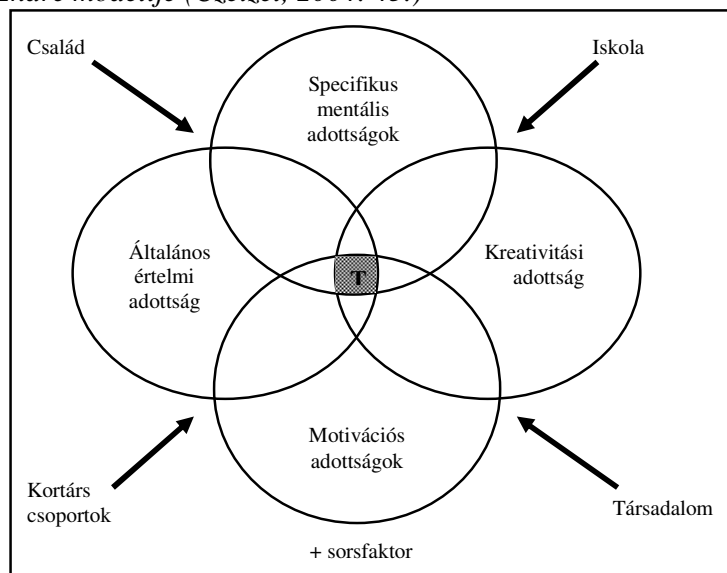
Szabóné Balogh Ágota

A Szerző a magyarországi Szent István Egyetem Pedagógiai Karának (Szarvas) oktatója. E-mail: gotti2007@gmail.com

A tehetségről röviden

Az iskolai tehetséggondozás az érdeklődés középpontjába került nálunk Magyarországon is. Számos kutatás, komplex program foglalkozik ezzel a témával. Az oktatás, nevelés fontos feladata a tehetségek gondozása, fejlesztése. Létrejött egy olyan bázisa az ismereteknek, módszereknek, amelyek biztos háttérrel jelentenek a magyarországi tehetséggondozó programok továbbfejlesztéséhez. Mit is jelent az, hogy tehetséges valaki? A tehetség fogalma, összetevői régóta foglalkoztatják a kutatókat. Több elképzelés, modell is született ennek megfogalmazására. Az egyik tehetségmodell, amelyet szeretnék bemutatni, az Czeizel Endre 2x4+1 faktoros modellje (1. ábra).

1. ábra: Czeizel Endre modellje (Czeizel, 2004: 43.)

Az 1. ábrán látható, hogy Czeizel Endre a tehetség összetevőinek meghatározásakor külön választotta mind a négy szellemi képességben (faktorban) az adottságokat, és az ezeket befolyásoló tényezőket (2x4 faktor). A négy adottságot – a specifikus mentális/szellemit, az általános intellektuális/értelmit, a kreativitást, a motivációt – befolyásolja még négy környezeti tényező, mint a család, az iskola, a kortárs csoportok, a társadalom. A külső hatások lehetnek pozitív és negatív irányúak is. A +1 faktor a sors szerepét jelenti, amely az egészségre, életre vonatkozik: korai halál (biológiai sors: abortusz, fogyatékoság, betegségek, balesetek), betegségek (önsorsrontás: életmód, szenvedélyek, öngyilkosság, nemi bajok), tehetségvesztés, talentumrontás (társadalmi sors: szegénység, rossz iskola, háború, bűntény).

Milyen jellemzői lehetnek a tehetséges gyermekeknek? VanTassel-Bask-féle 1989-es jellemzés tulajdonságai a mértékadóak a tehetséges tanulók jellemzőinek a meghatározásánál, aki két csoportra osztotta ezeket: kognitív és affektív jellemzőkre. Ilyen kognitív jellemzők például a szimbólumok, szimbólumrendszerek használata; a koncentrációs kapacitás; a szokatlanul jó memória; a fejlődési előnyök; a korai érdeklődés a beszéd iránt, korai nyelvfejlődés; kíváncsiság, tanulásvágy; önálló tanulásra való hajlam; sokrétű érdeklődés; kreativitás. Az affektív jellemzői lehetnek: az igazságérzet; a humorérzék; az érzelmi intenzitás; az élet és halál értelmének felfogása; maximalizmus; sok energia; kötődés. A tehetséges tanulók azonosításának, keresésének módszerei közé tartozik az iskolai információk gyűjtése a tehetséges gyerekről; tesztek, kérdőívek készítése; pedagógusok jellemzése, órai megfigyelés; osztálytársak értékelése, önértékelés; szülői jellemzés.

Az iskolai tehetségfejlesztő programok általában vagy a rendes tanóra (emelt szint, tagozat, stb.) épülnek, vagy tanórán kívüli lehetőségeket (pld. szakkör, önképzőkör stb.) építenek be a fejlesztési folyamatba. A tehetséggondozás például történhet: gazdagítással/dúsítással; gyorsítással; autonóm tanítási-tanulási modell segítségével; komplex tehetséggondozó programokkal.

Informatika és tehetséggondozás

A mai oktatási rendszer a kompetencia alapú fejlesztést hangsúlyozza, melynek követelménye, hogy az iskolákban a tanulók készség és képesség (koncentráció, memória, szövegértés, logikus gondolkodás, problémamegoldás, nyelvi képességek, helyzetfelismerés) fejlesztése valósuljon meg. Az Európai Parlament által meghatározott kulcskompetenciák között megjelenik a digitális kompetencia is. 243/2003. (XII.17.) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról a 10. oldalán a következőképpen fogalmazza meg: „A digitális kompetencia felöleli az információs társadalom technológiájának (Information Society Technology, a továbbiakban: IST) magabiztos és kritikus használatát a munka, a kommunikáció és a szabadidő terén. Ez a következő készségeken, tevékenységeken alapul: információ felismerése, visszakeresése, értékelése, tárolása, előállítása, bemutatása és cseréje; továbbá kommunikáció és hálózati együttműködés az interneten keresztül.” Ez ösztönzi mind a pedagógusokat, mind a gyermekeket az informatikai tudás szélesebb körű, magabiztosabb megszerzésére is. Az iskolák legtöbbször ma már megfelelő informatikai felszereltséggel rendelkezik (számítógépek, internet elérés, projektor, interaktív tábla stb.), és országosan nagy támogatást, segítséget kapnak azok a pedagógusok, akik munkájukba során alkalmazzák ezeket az eszközöket. Az IKT (Információs és Kommunikációs Technológia) a tanulás tanulásában és a tanulásban is fontos szerepet játszik. Napjainkban a gyerekek az informatikai eszközök, a számítógép nyújtotta lehetőségekkel nőnek fel, így az akár mindennapi használati eszközüké válhat, ezt célszerű kihasználni a fejlesztőpedagógiában.

Az informatikai eszközök több területen is bevonhatóak a tehetséggondozásba, mint kommunikációs, mint információs, mint oktatási, mint tanulási és fejlesztőpedagógiai eszköz. A számítógép lehet tanár és tanuló is. Tanárként bemutatja (oktatja) a tananyagot, ellenőrző kérdéseket tehet fel (vizsgáztathat), gyakoroltat, szimulációkat játszhat, dokumentálhatja a haladást, statisztikákat készít, információs forrásként szolgál. Ha a számítógép, mint tanuló vesz részt a fejlesztési folyamatban akkor gyermek maga állítja be a tanulási környezetet, átalakítja a meglévő eszközt, akár egy adott problémára programot is készíthet. Elmondhatjuk, hogy az informatika lehet fejlesztő, motiváló, mérő eszköz is. Azok gyermekek például, akiknek van otthon számítógépe, már valamilyen szintű számítógépes ismeretekkel kerülnek be az általános iskolákba. A tehetséges tanulók nemcsak az informatikai tudásukban fejleszthetők ezáltal, hanem egyéb képességeikben (kreativitás, emlékezet stb.) is, tehát a kognitív képességeikben. A tehetséges tanulók a kevésbé tehetségesektől eltérő kognitív viselkedést mutatnak, mint például a szimbólumok, szimbólumrendszerek használata során, a koncentrációs kapacitásukban, a memóriában, a kíváncsiságban, az önálló tanulásra való hajlamban, a kreativitásban, a sokrétű érdeklődésükről nem is beszélve. Az előbbi felsorolás szinte minden eleméhez kapcsolható a számítógép. Hiszen az

informatika számos szimbólumot használ, segíti az önálló tanulást. Ki kell használni azt a lehetőséget, hogy a gyerekek többsége szívesen, örömmel ül le a számítógép elé, így akár játékos körülmények között is megvalósítható a tehetségek fejlesztése, ezáltal olyan tanulási környezetet lehet létrehozni az iskolások számára, amely lehetőséget ad az ismeretek önálló felfedezésére, tehetségük kibontakoztatására.

Az informatika a tehetséggondozásban megjelenhet az osztálytermekben, tehát az iskolában, mint oktató, kutató szereplő. Ilyenkor a számítógép által vezérelt oktatást nem csak az informatika órákhoz, hanem más tantárgyi területekhez is célszerű hozzákapcsolni. A fejlesztés nemcsak az iskolában, hanem akár e-learning módszerrel is megvalósítható. Ebben az esetben a szülőknek nagyon fontos szerepük van. Ez megjelenhet irányítás, dicséret, felügyelet, ösztönzés formájában is. Az informatika túlzott használata veszélyeket is rejt magában. Figyelni kell a gyerekek társas érintkezéseire, kapcsolataira is (elfordul társaitól, magányossá válik, sok ismeretlen beszélgető partnert talál az interneten stb.).

Ezek alapján fontos megvizsgálni a gyermekek számítógéphez való viszonyát, a motivációját, tanulási stílusát, melyek az erős és gyenge oldalai, milyen tanulási stratégia lenne a legmegfelelőbb. Ebbe a fejlesztési folyamatba hogyan építhető be a tananyag gazdagítása, dúsítása, és az informatikai készségek, képességek alkalmazása.

Vizsgálatok

Doktori kutatásom az informatikai eszközök differenciált fejlesztésben való alkalmazásáról, és az informatikai tehetségek vizsgálatáról szól. Ennek során longitudinális vizsgálattal arra keresem a választ, hogy az informatikai eszközök alkalmazásával hatékonyan, sikeresen megvalósítható-e a fejlesztés. Ennek vizsgálatára az ország több településén, 150 felső tagozatos általános iskolás tanuló vesz részt a fejlesztő foglalkozásokon. A vizsgálat eredményességének érdekében kontrollméréseket is végzek 150 tanulóval. Vizsgáltam a számítógéphez való viszonyukat, a motivációjukat, a tanulási stílusukat, az informatikai készségeiket, az intellektuális képességeiket, tanulási stratégiájukat. A tehetséggondozás során hangsúlyt fektettem a gazdagításra, dúsításra, erős oldal fejlesztésére, gyenge oldal erősítésére is. Első lépésként a tanulási stílusukat, stratégiájukat, motivációjukat vizsgáltam meg, majd az intellektuális képességeiket.

A hatékony tanítás mindig összefügg a tanulási folyamattal. Mindenkinek meg kell találnia azt a módszert, amely számára leginkább megfelel. Nagyon fontos a tehetséges tanulók gondos, pontos azonosítása. Az azonosítás során használtam tesztek, kérdőíveket, megfigyeléseket és a pedagógusokkal is konzultáltam. A tehetségek azonosítása után figyelni kell arra, hogy a gyermekek fejlesztése a számukra legmegfelelőbb tanulásszervezéssel valósuljon meg. A megfelelő számítógépes tanulásszervezés kialakításánál érdemes vizsgálni a tanulók tanulási stílusát. Vizsgálatokból kiderült, hogy a tanulók jelentős százaléka vizuális tanulási stílussal rendelkezik, és ezért ezt mindenképpen szemelőtt kell tartani. Hiszen a képernyő előtt a látásnak, látványnak, az észlelésnek kiemelkedő szerepe van. Az ilyen gyerekek, valószínűleg könnyen megjegyeznek egy képet, egy prezentációt, egy multimédiás számítógépes program tartalmát. A társas típusú tanulók azok, akik a csoportmunkára fogékonyak. A csendes típusúak az önálló tevékenységre, tanulásra alkalmasak. Ki kell alakítani a megfelelő tanulásszervezést, a tanulók tanulási stílusának, a tanulási stratégiáknak ismeretében. Javasolom a tanári magyarázat és az önálló tanulás mellett a játékot, a csoportmunkát, a számítógéppel segített programozott oktatást, adott esetben oktatócsomag alkalmazását is. Az egyéni, önálló tanulás során a feladatrendszerrel segített tanulás esetén ugyanarról a témáról különböző nehézségű és követelményszintű feladatokat, problémákat lehet adni a gyermekeknek, a csoportmunka esetén kezdetben a heterogén csoportok alkalmazását javasolom – a sikerélmény kialakulása miatt –, ha ez már sikeresen működik, homogén csoportokkal is könnyen, jól lehet fejleszteni a számítógép előtt. A játékoknak (szerepjátékoknak, versenyeknek) nagyon fontos motiváló és fejlesztő szerepük van (pl. kezdeményező képesség, rivalizálás, kockázatvállalás, kreativitás terén). A vitákat, a kutatás-felfedező módszereket javasolom az

informatika valamelyik területén „tehetséges” gyermekek fejlesztésénél. A programozott oktatás során a multimédiás, interaktív eszközök, oktatócsomagok alkalmazása, illetve az internet sokoldalú használata segíti a tehetséggondozást.

A kognitív képességek fejlesztése nélkül nem alakíthatók ki az intenzív tanulási módszerek. Négy nagy képességegyüttes játszik közvetlen szerepet az egyéni tanulási módszerekben: a figyelem, az emlékezet, a megértés, a problémamegoldó gondolkodás (Balogh, 2006: 54.). Az intellektuális tesztek alapján egyénekre lebontva meghatározható a gyermekek erőssége és gyengesége; mely területeknél szükséges a fejlesztés, mely képességekben lehetnek tehetségesek. A kognitív képességek ismerete segít a tanulók differenciálásában is. Az intellektuális képességek ismerete után elkezdődtek a fejlesztő foglalkozások. A fejlesztés során elsősorban a következő részképességekre helyezem a hangsúlyt: problémamegoldó képesség, logikus gondolkodás, algoritmikus gondolkodás, lényegkiemelő képesség és teljesítmény, helyzetfelismerő képesség, emlékező képesség és teljesítmény, koncentráció, megfigyelő képesség, figyelem, kreativitás.

Fejlesztés és informatika

A pedagógus oldaláról: Napjainkban egyre elterjedtem a játékos informatika, a Logo-pedagógia, illetve a Cohen pedagógia alkalmazása, melyek kiemelten kezelik a számítógép bevonását az oktatási, nevelői, tanulási folyamatba. Számos oktatóprogram, multimédiás alkalmazás áll a pedagógusok rendelkezésére, amely segíti a munkájukat. Ilyen oktatóprogramok például: Aprófalva, Beszédkorrektor, Betűvarázs, Játsház 1-2., Manó szoftvercsalád, Mesevilág, stb., ezeket elsősorban általános iskola alsó tagozatában használják.

Az internet szintén egy ilyen lehetőség, amely felhasználói szintű informatikai ismeretekkel rendelkezők számára is könnyedén alkalmazható az oktatói tevékenységük során. Sok weboldal található, amely segíti a tanulók (elsősorban általános iskoláskorú gyermekek) differenciált fejlesztését, ahol nem csak az alutjeljesítőknek, hanem a tehetségeseknek is számos játék, feladat áll a rendelkezésükre. Ne felejtsük el a számítógépen található programokról sem, mint például a Paint, a Word stb. Egyik új lehetőség a tehetségek fejlesztésére az interaktív tábla használata. Nagyon sok oktatóprogram kapható a tankönyvkiadónál, illetve az internetről is szabadon letölthetőek (például: interaktivtala.lap.hu), de a pedagógus egyszerű felhasználói programmal is könnyedén tud feladatot készíteni rá (pld. Paint, PowerPoint). Az informatikában járatosak pedig, nem csak megkereshetik az interneten a fent említett lehetőségeket, hanem saját maguk is készíthetnek oktatóprogramot, animációkat, logikai játékokat, fejlesztő feladatokat. A weben való megjelenés egyik előnye, hogy feladatokat otthon is elkészíthetik a gyermekek, illetve más pedagógusok is alkalmazhatják a tehetséggondozás során. Mindezek mellett az e-learning tanítás, tanulás lehetősége is adottá válhat. Természetesen, amennyiben az interneten is közzé teszik a fejlesztő feladatokat, kérdőíveket, célszerű saját weblapot létrehozni, ahol tetszés szerint (adminisztrátori jogosultsággal) lehet frissíteni, módosítani, feladatokat, játékokat, űrlapokat készíteni, az adatbázist pedagógiai, pszichológiai mérésekre használni. Mivel a számítógép a gyermekek képességeinek megismerésénél is fontos szerepet játszhat, mint például a kérdőívek, tesztek digitális formában történő elkészítése, az eredmények feldolgozása, statisztikai elemzése. Lehetséges a kérdőíveket, mint űrlapokat gyorsan, egyszerűen, programozói tudás nélkül elkészíteni és saját weblapon keresztül megjelentetni. Erre jó példa a Joomla tartalomkezelő rendszer űrlapkészítő komponensei, mint a JForms is. Kis munkával egy könnyen elérhető (weben keresztül), kész adatbázist kaphatunk, melyet utána már csak statisztikailag elemezni kell. Kimarad az a fárasztó munka, hogy a kézzel kitöltött kérdőíveket számítógépbe rögzíteni szükséges. Nagyon sok weblap elkészítésénél, amennyiben kérdőívet szeretnénk felrakni rá, ebben az esetben már adatbázist kell elkészíteni, amelybe az űrlap adatai bekerülhetnek, ehhez komoly informatikai, programozói tudással kell rendelkezni. A Joomla keretrendszer űrlapkészítő komponensének használata éppen azt biztosítja, hogy kevés tanulással, informatikai ismerettel már megvalósítható

az interneten történő megjelenés, a kérdőívek kitöltése és annak eredményeinek adatbázisba kerülése.

A tanulók oldaláról: Az elkövetkezőkben néhány informatikai fejlesztő feladatot mutatok be. Ezek a feladatok általános iskola 5. vagy 6-7. osztályában történő tehetséggondozás során ki is lettek próbálva. A feladattípusok elkészítésénél támaszkodtam a számítógépen található programokra és az internet adta lehetőségekre.

Mint már említettem a tanulók számítógépes tudása nagyon sokféle lehet. Ezt a tudásukat felmérhetjük azzal, hogy az informatikával kapcsolatban információkeresést adunk nekik. Például adatok, cikkek, leírások, képek keresése a számítógépről, annak történetéről, különböző programokról, az interneten. Az irodai szoftverek (szövegszerkesztés, táblázatkezelés stb.), a rajzoló programok, az internet, a perifériák (billentyűzet, egér stb.) használata során lehetőség van a tehetséggondozásra, fejlesztésre is. Az emlékezet, a figyelem, a problémamegoldás, a kreativitás, algoritmikus gondolkodás, vagy valamilyen tantárgyhoz kapcsolódó tehetségfejlesztésre is jó példa lehet a Paint, a Dragon for children, a PowerPoint, a Comenius Logo használata, ahol a rajzolást, a színek-, az egér megfelelő használatát, mesék feldolgozását, a szövegek értelmezését gyakorolhatják. Lényegkiemelés, helyzetfelismerés, helyesírás, szövegértés, betűk, számok megismerése, gyakorlása, problémamegoldás fejlesztésére alkalmas lehet a szövegszerkesztő (Word), a billentyűzet használata is. A számolás, műveleti sorrend, matematikai logika, algoritmikus-, logikus gondolkodás fejlesztése, illetve matematikai, informatikai tehetségek gondozása megoldható akár a számítógépen található számológép, táblázatkezelő program (Excel) használatával is akár. Nyelvi képességek, analízáló-szintetizáló képességek, figyelem, emlékezet szövegértés, problémamegoldó-, algoritmikus-, logikus gondolkodás, reakció, helyzetfelismerés, figyelem fejlesztésére, matematikai, informatikai, nyelvi, földrajzi stb. tehetségek gondozására az oktatóprogramok, az interaktív tábla feladatai, az internet is nagyon alkalmas. A weben megtalálhatóak betűkirakók, logikai játékok, matematikai szöveges feladatok, logikai játékok, kétszemélyes játékok, műveltségi kérdések, mesék diafilmek, versek, memóriajátékok, és még sorolhatnánk számos feladatot, játékot. Ilyen oldalak pld.: www.egyszervolt.hu, www.netmatek.hu, www.kiskobak.hu, www.olvasnijo.hu, www.mese.lap.hu, stb. Természetesen az internet speciális feladatok megoldására is ad lehetőséget, mint információ gyűjtőmunka, elektronikus könyvtárak, kereső programok.

Az előző felsorolás mutatja, hogy az informatika használata a tehetséggondozás során nagyon összetett. Egyrészt meg kell ismerni azokat a programokat, melyeket a fejlesztés során használni fognak, így egy rajzolóprogramot, egy szövegszerkesztőt, Comenius Logót, interneten való böngészést, keresést, nyomtatást, multimédiás programokat stb. Ezek segítségével tehát fejleszthetők a térbeli tájékozódásuk, koordinációs képességük, vizuális, auditív képességük algoritmikus, logikai és problémamegoldó gondolkodásuk, memóriájuk, figyelmük, koncentrációjuk, kreativitásuk, a feladatok tervezése, megvalósítása, ellenőrzése. Segíti a tantárgyi fejlesztéseket a tananyag dúsításával, és akár felhívhatja figyelmünket az informatikai tehetségekre is.

Néhány konkrét példa, melyeket a tehetségfejlesztő foglalkozásokon alkalmaztam:

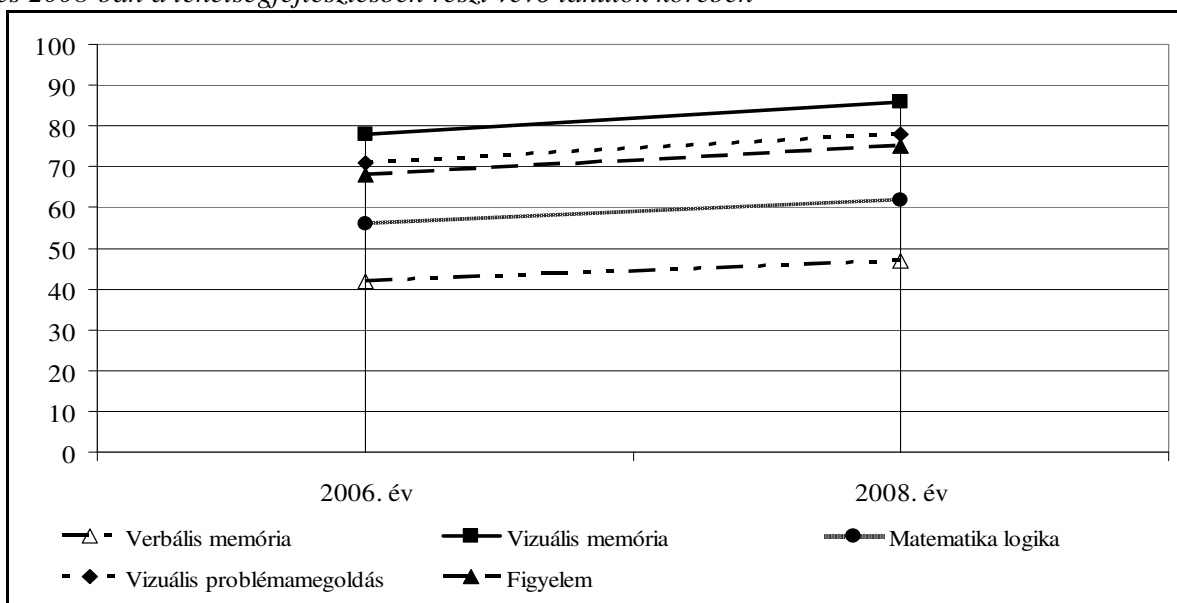
- Az életkori sajátosságoknak és fejlődésük ütemének megfelelő mesék, ismeretterjesztő, történelmi, biológiai szövegek feldolgozására is sor került ezeken a fejlesztő foglalkozásokon.
- A www.met.hu weblapon található időjárési térképek, diagramok elemzése; vagy a feladatok során egy adott cikk megkeresése az interneten, majd háromszori elolvasás után válaszolni a hozzákapcsolódó feladatlap kérdéseire, vagy hangos olvasással közös problémamegoldás. Kereséssel (www.google.hu) kapcsolatos feladat például ismeretlen szavak, kifejezések megkeresése, hangos felolvasása; történelmi személyekről, eseményekről, hírességekről életrajzi adatok, történetek keresése, hozzákapcsolódó kérdésekre pontos válaszok adása, akár szóban, akár feladatlapon, ezzel jól fejleszthető az intellektuális képességei a gyerekeknek.

- A PowerPointban elkészített oktatóprogram segítségével önállóan fejleszhető a gyermekek szövegértése. Például az egyik általam készített programban a csodaszarvasról olvasható egy történet. Utána ellenőrző kérdések következnek. Rossz válasz esetén újra el kell olvasni a történetben az oda vonatkozó választ, majd a kérdésre megint válaszolni, csak akkor mehet tovább a programban. A jó, illetve rossz válaszok esetén smile-ok hívják fel a figyelmüket a további utasítások követésére.
- Alkalmaztam olyan játékokat is, melyek a memóriát, figyelmet fejlesztik, és lehetőség van az idő mérésére, különböző szintek elérésére is. Ilyen például: a www.egyszervolt.hu weblapon található Memo+. Nagyon sok olyan általam készített feladatot kaptak a gyerekek, főleg 6-7. osztályos korban, amikor a saját weblapomról kellett letölteniük és megoldani (például rejtvények, stb.) azokat. Volt, amikor kivetítettem a feladatokat tantárgyakhoz kapcsolódóan projektorral, vagy interaktív táblát alkalmaztam, ezeket közösen oldották meg a tanulók. Egyéni és csoportos munkák is előfordultak. Egyénileg találós kérdéseket kellett alkotniuk www.kiskobak.hu weboldal segítségével. Csoportosan pedig képregényt kellett készíteniük a Paint, illetve a Word programok segítségével.
- Történetek, mesék alkotása is szerepelt a feladatok között, melyek segítségével a tanulók kreativitását, problémamegoldó képességét is lehetett fejleszteni. 3 csoportban dolgoztak a gyerekek, 3 szó (állat, űrhajó, kastély) alapján kellett mesét alkotniuk. A csapatok a szerepeket kiosztották egymás között, mindenki leírta szövegszerkesztőbe és megrajzolta Paint-ben az elképzelt figurát vagy tájat, egy mesélő pedig leírta a teljes mesét. Természetesen a végén el kellett játszaniuk is a történetet.

Kutatási eredmények

A fejlesztő foglalkozások 2006-ban kezdődtek el és 2010-ben érnek véget. Ezeken a foglalkozásokon az általam kidolgozott informatikai fejlesztő feladatok segítették a gyermekek hatékonyabb fejlődését. 2006-ban végeztem el a bemeneti méréseket, 2008-ban pedig ellenőrző méréseket végeztem. Ennek összehasonlító elemzését szeretném bemutatni a következőkben.

2. ábra: A megismerő képességek vizsgálati eredményeinek (%-ban kifejezett) alakulása 2006-ban és 2008-ban a tehetségfejlesztésben részt vevő tanulók körében

A 2. ábrán látható a tehetségfejlesztésben résztvevő tanulók (Dr. Balogh László vizsgálatai alapján összeválogatott) kognitív képességvizsgáló eszközökben elért átlagos teljesítményének (%) alakulása a két mérés alapján, részképességekre bontva (vizsgált részképességek: verbális memória, figyelem, vizuális memória, matematika logika, vizuális problémamegoldás). Megfigyelhető, hogy a tanulók képességei átlagosan javuló tendenciát mutatnak. A vizuális memóriájuk átlagos teljesítménye 8%-os növekedést mutatott, a vizuális problémamegoldás pedig 7%-osat. A verbális memória 5%-osat, a matematika logika 6%-osat, a figyelem 7%-osat.

Összefoglalás

A mérési eredmények pozitív irányú változása, a pedagógusok véleménye mind azt igazolják, hogy érdemes az informatikai eszközöket alkalmazni a tehetségfejlesztő programokban. Természetesen, nagyon sokféle eredményes módszer létezik a tehetségek gondozására. Ebben a cikkemben egy olyan lehetőségre hívom fel a figyelmet, amelyben a tehetséggondozás alapja a számítógépes környezet. Ez egyrészt motiválja a gyerekeket, hiszen nagy részük szereti a számítógépeket, másrészt nagyon jól alkalmazható a tehetségfejlesztés sok területén. A bemutatott informatikai lehetőségek alkalmazásához nem szükséges informatikusnak lenni, bármely pedagógus képes lehet alkalmazni az internetet, a számítógépet a munkája során. Ugyanakkor figyelni kell arra, hogy a technikai eszközöket hogyan alkalmazzuk, hiszen azok önmagukban nem jók, nem rosszak, hatásuk csakis a felhasználón múlik, ezért nagyon fontos a pedagógus szerepe, aki az informatika pozitív hatásait dominánssá teszi.

Irodalom:

- Balogh László (2006): *Pedagógiai pszichológia az iskolai gyakorlatban*. Urbis, Budapest.
- Báthory Zoltán (2000): *Tanulók, iskolák, különbségek*. Okker, Budapest.
- Czeizel Endre (2004): *Sors és tehetség*. Urbis, Budapest.
- Szabóné Balogh Ágota (2008): *Tehetségfejlesztés és informatika*. In: Kadocsa László (szerk.): *Dunaújvárosi Főiskola Közleményei*. Dunaújvárosi Főiskola, Dunaújváros, 172-180.
- 243/2003. (XII.17.) Kormány rendelet (2003): *a Nemzeti alaptanterv kiadatásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról.*, 10.